

Les Cahiers «Psychanodia»

Avril-mai 2024 :
Supplément
au N° 2 (avril-mai 2021)

Les Amis de I. P. Couliano

Les Cahiers «Psychanodia»
Supplément (avril-mai 2024)
au n° 2 (avril-mai 2021)

Ara Alexandru Shishmanian
Patru crime de stat.

**Asasinatele lui Mihai Eminescu,
Nicolae Labiş, Marin Preda,
și Ioan Petru Culianu**

Les Amis de I. P. Couliano
PHOS Online
2024

Imaginea de pe copertă:

Victor Brauner, *Tableau à quatre pattes* (1969 ; detaliu)
([Musée de l'Abbaye Sainte-Croix](#), Sables d'Olonne, photo prise par Dana
Shishmanian, juillet 2015)

ISBN: 9782952504249

În chip de notă de ediție

În *Trei crime de stat* (*Les Cahiers „Psychanodia”* n° 2, april-mai 2021, 398 p.) tratam, cum o indica subtitlul, asasinatele perpetrate împotriva lui Mihai Eminescu, Nicoale Labiș, și Marin Preda. Am descris sumar în introducerea la această carte parcursul personal care m-a condus – destinal, s-ar zice, de-a lungul întregii mele vieți – la scrierea ei.

În versiunea ei franceză, intitulată *Totalitarisme et littérature (II). Une nouvelle synthèse sur les crimes d’État en Roumanie* (*Les Cahiers „Psychanodia”* n° 4, mai-juin 2023, 198 p.), dezvoltam pe de o parte argumentațiile precedente, cu fapte, analize, și concluzii teoretice noi, concentrând totodată textele respective din punct de vedere cantitativ, și includeam pe de altă parte, urcînd astfel la patru „crimele de stat” analizate, asasinarea lui Ioan Petru Culianu, pe baza unui mai vechi studiu publicat în franceză (“Les sept transgressions de Ioan Petru Culianu. Fractals, destin et herméneutique religieuse”, *Les cahiers «Psychanodia»* n° 1, mai 2011).

Variante rezumative ale acestor patru „anchete” criminalistico-politico-literare au apărut în două numere succesive din *Lettre du Pen Club Français*: nr. 38 din noiembrie 2023 (Eminescu și Labiș: pp. 8-27) și nr. 39 din martie 2024 (I. P. Couliano și Marin Preda: pp. 30-57)¹.

La sugestia unui prieten din New York, ce-mi scria că ar fi mai mult decît oportun ca aceste analize îmbogățite să apară și în revistele românești, am decis să realizez versiunile lor în română. Ele apar deci acum ca reprezentînd mai mult decît o „ediție revizuită și îmbogățită” a celor *Trei crime de stat* din 2021: nu doar pentru că e vorba aici de patru astfel de crime dar și pentru că deja versiunile franceze corespunzătoare au fost la rîndu-le revizuite și îmbogățite, cu cîteva noi informații și puncte de vedere.

De aceea prezint astăzi aceste patru studii ca un *Supliment* la volumul *Trei crime de stat* din 2021 (ce constituia nr. 2 al publicației *notre Les Cahiers „Psychanodia”*), și nu ca o nouă ediție. E la ora actuală „the director’s cut” al temei din punctul meu de vedere, deși subiectul se mai poate adînci (și probabil că o voi face, mai ales privindu-l pe Eminescu). Cît despre revistele românești, decizia de a publica sau nu le aparține...

Autorul

---

¹ Vezi pe situl: <https://www.penclub.fr/lettre-information/>.

Mihai Eminescu. O crimă prea îndelung ocultată

Poetul național – asasinat...

Teza unei acțiuni deliberate menite să-l elimine pe Mihai Eminescu din viața publică prin internare psihiatrică forțată în scopuri represive – ceea ce poate fi asimilat unui asasinat moral și social-politic, pus la cale în cele mai înalte sfere ale puterii (Regele Carol I), cu complicitatea unor personalități (Titu Maiorescu, ministru în mai multe guverne) precum și a unor organisme publice sau private (Prefectura Poliției, instituții psihiatrice, folosite pentru prima dată în România ca aliați ai represivității) – a atras treptat mulți susținători în ultima jumătate de secol, pe baza unor studii documentare foarte detaliate².

Marele cocon de minciuni în care poetul a fost învăluit – încă în viață fiind și apoi pentru o lungă posteritate – începe cu o boală inventată care ar fi fost cauza internării, precum și a morții premature: sifilisul, diagnostic fals, ce persistă încă pînă astăzi în enciclopedii și manuale școlare, în ciuda dezmințirilor formale bine documentate medical. Ca și cum aceasta nu ar fi fost suficient și pentru a compromite pînă la pângărire imaginea victimei în ochii contemporanilor și ai posterității, un așa-numit „raport de autopsie” redactat sub responsabilitatea dr. Alexandru Șuțu, pe care s-a bazat toată istoria literară ulterioară, prezintă internările la ospiciu drept consecință a comportamentului dement și imoral al poetului. Deși documentul cu pricina, pe care nu există nicio semnătură, nu a fost făcut public decît aproape o jumătate de secol mai târziu³, el era bine cunoscut în cercul în care probabil a

---

² Constantin Barbu a publicat 10 volume de documente și mărturii asupra vieții și morții poetului, în colecția “Caietele Academiei Europene de Artă și Știință Mihai Eminescu”, Craiova, ed. Sitech, 2008-2011. Alți autori, atît înainte, cît și după, au furnizat în studiile lor elemente factuale și analize care contribuie la consolidarea acestei teze, susținînd unul sau altul dintre aspectele procesului de ucidere treptată a poetului în timpul celor șase ani de calvar care i-a fost impus, fără niciun diagnostic valabil: astfel, doctorii Ion Nica și dr. Ovidiu Vuia, istoricii literari Nicolae Georgescu, Theodor Codreanu, Dimitrie Vatamaniuc, Călin L. Cernăianu, Dan Toma Dulciu, Nicolae Iosub, jurnaliști ca George și Victor Roncea, Nicolae Danciu Petniceanu, Cosmin Pătrașcu Zamfirache și mulți alții. Vezi și cartea noastră: *Trei crime de stat: Mihai Eminescu, Nicolae Labiș, Marin Preda (Les Cahiers « Psychanodia » n° 2 / Avril-Mai 2021; în franceză: Totalitarisme et littérature (II). Une nouvelle synthèse sur les crimes d’État en Roumanie (Les Cahiers « Psychanodia » n° 4, juin 2023)*, ambele accesibile online pe situl <https://adshishma.net/Publications-Accueil.html>. Prezentul text este versiunea în română a articolului publicat în *Lettre du Pen Club Français* n° 38, noiembrie 2023, pe situl <https://www.penclub.fr/lettre-information/>.

³ Publicat în 1934 de George Potra, care l-a donat Bibliotecii Academiei Române.

fost compilat, deoarece pasaje în acord cu anumite detalii conținute în el apar inserate în scrieri publicate puțin după moartea poetului – cum ar fi cele ale lui N. Pătrașcu, un acolit al lui Titu Maiorescu⁴ – ce par a fi fost destinate să fixeze pentru posteritate portretul unui Eminescu alienat, deranjat moral, bolnav mintal și psihic, al cărui geniu s-ar fi scufundat, încă de la prima internare (iunie 1883) și până la moartea survenită în același ospiciu al dr. Șuțu (iunie 1889), într-o „mare întunecime”. Aceasta este imaginea transmisă până astăzi în biografiile oficiale ale poetului.

Or, e vorba de fapt de o crimă. Ea a început cu tratamentele „medicale” contraindicate care i-au fost administrate poetului pentru a-l „vindeca” de inexistenta boală susmenționată: injecții cu morfină și mai ales cu mercur. Aplicându-i un astfel de tratament pentru un fals diagnostic de sifilis, medicii care l-au „tratat” pe Eminescu la ospiciul dr. Șuțu nu aveau nici o scuză pentru ignoranță, deoarece nocivitatea mercurului era demonstrată și cunoscută medicilor vremii, utilizarea sa fiind viguros descurajată încă de la mijlocul secolului al XIX-lea. În măsura în care rapoartele „medicale” provenind din instituția dr. Șuțu prezintă o aparență de veridicitate, ele atestă fără nici un dubiu, așa cum au arătat specialiștii moderni, începând cu dr. Ovidiu Vuia în anii 1980⁵, prezența tipică a simptomelor otrăvirii masive cu mercur, afectând organele interne.

Voința de a-l elimina pe poet ca persoană juridică se vădește îndeosebi din faptul că a fost ținut în mod forțat și nejustificat în ospiciu, pentru a se facilita procedura intentată împotriva lui de Titu Maiorescu încă din iunie 1883, avînd ca scop obținerea, pe cale judiciară, a punerii sub interdicție civilă ca iresponsabil⁶. Orchestrată ilegal, fără consultarea și nici măcar înștiințarea familiei și a prietenilor, procedura a încetat în iunie 1889 prin moartea subită a „pacientului”.

Dar nu e totul. Mărturiile contemporane, minimalizate sau chiar ascunse timp de mai bine de un secol, menționează un act ucigaș comis împotriva poetului chiar în incinta ospiciului doctorului Șuțu: o cărămidă fatală i-a spart craniul, moartea survenind cîteva zile mai târziu. Eminescu însuși a mărturisit acest atac mortal: în timpul interogatoriului la care a fost supus de judecătorul G. G. Bursan în

---

⁴ N. Petrașcu, diplomat (șef de cabinet al lui P.P. Carp) și scriitor ocazional, a publicat în 1892 broșura *Mihai Eminescu*, a cărei redactare fusese supervizată de Maiorescu personal, prima versiune apărînd în *Convorbiri literare* în 1890.

⁵ Contribuții reunite în *Despre boala și moartea lui Mihai Eminescu – studiu patografic*, 1997, ed. Rita Vuia, 2007 online pe situl [Sribd](#)).

⁶ Piesele dosarului de punere sub interdicție au fost publicate de Aug. Z. N. Pop ; vezi Dan Toma Dulciu, *Eminescu în culisele justiției. Dosarul interdicției judecătorești*, București, 2015.

contextul procedurii de punere sub tutelă, pe 13 iunie 1889, cu o zi înainte de moarte, poetul a declarat, într-un stil simbolic, dar în deplină cunoștință de cauză privind faptele precum și identitatea agresorului, dacă nu a comanditarului însuși: „am fost rănit la cap de către Petre Poenaru, un milionar, pe care regele l-a pus să mă împuște cu pușca umplută cu pietre de diamant cât oul de mare”⁷. Ideea crimei a fost preluată și dezvoltată de Harieta Eminovici (1854-1889), sora poetului, care a declarat, la o săptămână după moartea acestuia:

„Atît vă spun, și vă rog să spuneți la toți că nenorocitul meu frate a murit în cea mai din urmă mizerie, și moartea i-a fost cauzată prin spargerea capului ce i-a făcut-o un nebun, anume Petrea Poenaru. Să ferească Dumnezeu și pe cei mai răi oameni din lume să fie internați la d-rul Șuțu, că fiecare va avea sfârșitul iubitului meu frate”⁸.

Amintirea acestei crime atroce nu se estompase încă în anii de după primul război mondial. În antologia literaturii române alcătuită de Nicolae Iorga și Septime Gorceix, istoric francez refugiat la Iași în 1918, autorii scriu, despre moartea lui Eminescu : « *Quelque temps plus tard, le génie martyr périssait tragiquement, le crâne broyé à coups de pavé par un fou, son compagnon d'infortune* »⁹.

În „raportul de autopsie” susmenționat, căruia criticii și istoricii literari (inclusiv, din păcate, George Călinescu) i-au acordat credit, acest episod, deși bine atestat, a fost menționat ca un „accident” banal avînd ca rezultat o „simplă zgârietură” urmată de un „erizipel care s-a vindecat complet”. E de presupus că au avut loc de fapt două atacuri, la distanță de cîteva săptămâni, al doilea dovedindu-se fatal. Iată, în ordinea cronologică a faptelor, trei mărturii de epocă.

Dumitru Cosmănescu, fost frizer al regelui care-l „servea” și pe Eminescu, povestește (în mărturia făcută publică în 1926) că a asistat, cu cîteva zile înainte de moartea poetului, la atacul căruia i-a fost victimă, fiind lovit violent în spatele capului de unul dintre bolnavi cu o cărămidă, în timp ce se plimba în curtea ospiciului în compania vizitatorului său, cîntîndu-i *Deșteaptă-te Române...* Dumitru

---

⁷ G. Călinescu, *Viața lui Eminescu*, ed. 5-a, EPL, 1966, p. 313. Să fie oare un hazard faptul că ucigașul lui Eminescu, era fiul Cleopatrei Poenaru, una din cuceririle feminine ce făceau parte, cum se spunea în epocă, din „haremul” moralului Titu Maiorescu?

⁸ *Scrisori către Cornelia Emilian și fiica sa Cornelia*, Iași, Frații Șaraga, 1893 (apud *Mihai Eminescu – un Dumnezeu rănit*, volum alcătuit de Laurian Stănculescu, Editura Scrisoarea a treia, București, 2018, p. 97).

⁹ *Anthologie de la Littérature Roumaine des Origines au XX siècle*, Paris, Librairie Delagrave, 1920, p. 37.

Cosmănescu intră în panică... dar, când îl aduce pe rănit în interiorul clădirii, i se ordonă să tacă, să nu spună nimic „în afară”:

„Eminescu, lovit după ureche, a căzut jos cu osul capului sfărâmat și cu sângele șiruindu-i pe haine, spunându-mi: "Dumitrache, adu repede doctorul că mă prăpădesc... ăsta m-a omorât!" L-am luat în brațe și l-am dus în odaia lui, unde l-am întins pe canapea. L-am potrivit capul pe pernă, și când am tras mâna, îmi era plină de sânge. Au venit doctorii, cu Șuțu în cap, și ne-au spus să tăcem, să nu s-audă vorbă afară, că nu e nimic... (s.n.) Dar după o jumătate de oră, bietul Eminescu murise!”¹⁰

Scipione Bădescu, unul dintre cei mai credincioși prieteni ai lui Eminescu, pe care l-a însoțit până în ultima zi în această traversare a infernului ce i-a fost agonia (mărturia lui fiind dată publicității chiar în ziua morții poetului), relatează pe viu calvarul rănitului, suferind de dureri insuportabile, în timp ce dr. Șuțu, conștient de caracterul letal al traumatismului cranian suferit de poet, îl „tratează” ca nebun punându-l în cămașa de forță, pentru a ascunde teribilul adevăr :

*„De 7 nopți, de când stau lângă nenorocitul, numai astăzi a putut fi scos din cămașa de forță, avînd niște furii ce seamănă mai mult a turbat decît de alienat. Îndată ce-l desleagă, rupe tot cu o putere de fiară și strigă de produce un ecou îngrozitor în spital, unde se află 80 de alienați, afară de femei, dar nici unul în starea grozavă a lui. **Capul îi este spart și umflat;** nu pot însă afla de la nimeni, cine a comis această cruzime contra lui; eu crez că vr'un nenorocit nebun! **Doctorul Șuțu mi-a declarat că umflătura este de 99 de ori mortală și că numai al sutălea poate scăpa. Eu însă rog pe D-zeu, dacă este drept, să-i curme suferințele, căci nu mai sînt de suportat!”** (s.n.)¹¹*

Este greu de conceput o imagine mai atroce și mai sfâșietoare a geniului simțindu-se pe moarte, știind că a fost ucis și țipându-și durerea și disperarea insuportabile într-un azil de nebuni, alături de 80 de pacienți, „afară de femei”, cu „capul spart și umflat” și traversând, traversând neîncetat întunericul agoniei sale de-a lungul unei săptămâni de infern... În fine, doctorul Alexandru Tălășescu povestește, într-o mărturie

---

¹⁰ Textul a fost publicat în ziarul *Universul* din 28 iunie 1926 (p. 3), și reluat în *Cuvîntul Ardealului*, Cluj, 1 iulie, și *Primăvara*, Sănnicolau Mare, 4 iulie 1926. În privința cronologiei este evident că decesul n-a intervenit după doar o jumătate de oră, agonia poetului durînd de fapt cîteva zile (cf. mărturiei următoare).

¹¹ Această mărturie – datată din chiar ultima zi a vieții poetului, 15 iunie – a apărut la 20 iunie 1889 în ziarul botoșenean *Curierul Român*, editat de însuși Scipione Bădescu. Ea atestă din punct de vedere clinic simptomatologia unei embolii cerebrale datorate unei fracturi a craniului cu depresie (*embarrure*), ducînd la umflarea creierului din cauza blocării vaselor sanguine și a creșterii presiunii intracraniene, ceea ce provoacă dureri chinuitoare și prezintă un risc maxim de mortalitate (vezi [Wikipedia](#)).

publicată în 1912, primirea, la Institutul de Patologie și Bacteriologie unde lucra ca tânăr absolvent de medicină, a unei bucăți decupate din creierul lui Eminescu (probabil după autopsie), „*acoperită de sânge, de răni provocate de așchiile țestei capului zdrobită de o mână criminală. Era o bucată de creier proaspăt maltratat în viață, ucis de o violență crudă, și mutilat după moarte.*” Nici o îndoială nu încapă deci asupra crimei, despre care un anonim a ținut să facă dovada decupînd acea porțiune din creier. Tânărul medic, împreună cu colegul său, viitorul mare neurolog Gheorghe Marinescu, este uluit, vrea să păstreze fragmentul de creier pentru a-l examina, dar directorul Institutului, reputatul microbiolog Victor Babeș (al cărui tată Vincențiu Babeș, avocat și om politic, ar fi putut cunoaște motivele eliminării lui Eminescu), le-a ordonat să tacă: „*Prof. Babeș ne-a atras atențiunea să fim discreți asupra acestui caz...*”¹²

În schimb, fostul coleg al dr. Tălășescu, Gheorghe Marinescu, a lăsat posterității o triplă versiune a faptelor, străduindu-se parcă să bruieze piste, invocînd preținse amintiri și făcînd declarații contradictorii. Prima versiune – nedată – tinde să re-acrediteze teza unui sifilis afectînd creierul poetului, pe care neurologul l-ar fi cerut și recepționat din partea doctorilor Șuțu și Alexeanu cu ocazia autopsiei, în vederea unui examen aprofundat, mergînd pînă la a pretinde că a reperat „*ulcerații*” și „*aderențe*” în care ar fi recunoscut „*semnele clinice ale tabesului*” (i. e. sifilisului), cînd chiar în „*raportul*” dr. Șuțu acest fals diagnostic fusese explicit abandonat¹³. Într-o altă versiune, tot nedată, savantul pretinde pur și simplu, cu ocazia unei conferințe de popularizare, că niciun examen n-a putut fi făcut pe creierul lui Eminescu, adus la cererea sa la laboratorul Babeș, deoarece, uitat, prin neglijența unei laborante, în bătaia soarelui de iunie, s-a alterat și a fost în cele din urmă aruncat la gunoi...¹⁴ În fine, într-o scrisoare din 1914¹⁵, specialistul pretinde dimpotrivă că, deși prețiosul creier al lui Eminescu i-a fost adus deja într-o stare avansată de putrefacție, el a putut totuși constata „*leziuni macroscopice*” atestînd „*o meningită localizată în lobii anteriori*”: metamorfoză surprinzătoare a tabesului sifilitic din prima versiune! Ori, dr. Ovidiu Vuia remarcă aici „*o licență nepermisă*

---

¹² În *Românul*, Arad, nr. 162, marți 24 iulie (6 august) 1912, pp. 1-4. Reeditat de C. Barbu ([online](#)).

¹³ Apud A. Z.N. Pop, *Contribuții documentare la biografia lui Mihai Eminescu*, EARPR, 1962, p. 529 (sus).

¹⁴ Apud A.Z.N. Pop, *Contribuții...*, p. 529 (jos).

¹⁵ Reprodușă în A.Z.N. Pop, *Contribuții...*, p. 530. *Nota bene*: eminescologul transcrie greșit, după manuscris, al cărui facsimil îl reproduce la pp. 533 et 535, « *macroscopic* » prin « *microscopic* ». Citatul nostru beneficiază de observația corectivă a dr. Ovidiu Vuia, care a semnalat eroarea.

*nici chiar unui mare savant: pe un simplu examen macroscopic nu se putea pune diagnosticul de meningită localizată la lobii anteriori, aspect inflamator ce nu se vede decât la microscop*¹⁶.

În cursul ultimelor decenii, analizele specialiștilor s-au acumulat pentru a denunța – sau doar a deplânge, de parcă ar fi fost simple greșeli – diagnosticele false și tratamentele aberante aplicate poetului la ospiciul dr. Șuțu. Astfel, fără a aduce nimic nou față de analizele extrem de pertinente ale doctorilor Ion Nica și Ovidiu Vuia în anii 80-90, ba chiar în parte ocultându-le, dosarul academic publicat de Eugen Simion¹⁷ tinde să impună o nouă placă de plumb pe problematica morții lui Eminescu, de data aceasta, cu prestigiul unei întreprinderi academice ce se revendică de la ultimele cercetări medicale: decesul poetului e pus exclusiv pe contul intoxicației masive cu mercur, fără însă a se recunoaște responsabilitatea medicilor, ca și cum un astfel de „tratament” pentru un diagnostic inventat ar fi fost o simplă eroare involuntară. În schimb, mărturiile – indiscutabile – privind agresiunea criminală la adresa poetului, drept cauză imediată a morții, nu mai sînt nicăieri menționate. „Specialiștii” se acordă însă cu toții să-i găsească poetului o psiho-patologie: psihoza maniaco-depresivă sau simptomul bipolar, declarat ca „ereditar” – preluînd de altfel o altă idee fixă lansată de Titu Maiorescu și vehiculată deja în epocă, pe care însă nici un fapt biografic atestat nu o dovedește¹⁸. Scopul demersului e clar: acela de a stabili asupra morții lui Eminescu, cu girul instituțiilor academice, o „soluție” definitivă pe plan medical, cu prețul îngropării, la fel de

---

¹⁶ O. Vuia, *Despre boala și moartea lui Mihai Eminescu*, 1997, online pe situl [Scribd](#).

¹⁷ *Vezi Maladia lui Eminescu și maladiile imaginare ale eminescologilor*, 2015, 2021 (2e éd.), volum publicat sub direcția lui Eugen Simion, ce preia lucrările colocviului *Patografia lui Eminescu: adevăr și legende*, organizat de Fundația Națională pentru Știință și Artă în colaborare cu Academia de Științe Medicale (București 27 iunie 2014).

¹⁸ Deja „raportul de autopsie” compilat sub responsabilitatea dr. Șuțu invocă „predispozițiunea hereditară la malatii nervoase, [s-]ar zice poate că Eminescu a fost un om degenerat”, dar ideea venea de la Titu Maiorescu, care scria, imediat după moartea poetului, în prefața la *Eminescu și poeziile lui* (ed. Socec, 1889): “Dacă a înnebunit Eminescu, cauza este exclusiv internă, este înăscută, este ereditară. Cei ce cunosc datele din familia lui știu că la doi frați ai săi, morți sinuciși, a izbucnit nebunia înainte de a sa și că această nevropatie se poate urmări în linie ascendentă”; ori cauzele ce au împins la sinucidere pe doi dintre frații mai mari ai poetului erau circumstanțiale, legate de situația financiară pentru Șerban, probabil militară pentru Iorgu, și nu de vreo „izbucnire a nebuniei”, pe care nimic nu o atestă nici la ei nici la ascendenți: curioasă „ereditate” cu transmisie orizontală, inventată de criticul-psihiatru! O competență fantasmagorică transmisă „ereditar” la specialiștii secolului XXI, care reafirmă (în opusul academic susmenționat) că poetul avea o „ereditate încărcată” (cuvânt înainte de dr. Irinel Popescu, membru corespondent al Academiei Române), suferind de „o boală psihică ereditară”. Fără dovezi!

definitive, a crimei, ca și a oricăror responsabilități, medicale sau politice: o *omerta* pe însăși ideea asasinatului poetului național.

Conspirația ocultării funcționează astfel mereu, după 135 de ani. De ce ? Există oare motive să credem că s-a vrut într-adevăr eliminarea lui Eminescu, în plan moral, social, fizic? Cine a dorit-o, comandat-o, executat-o? Și din ce pricini?

Istoria unei false afaceri de stat

Îndepărtarea din viața publică și ostracizarea

Totul se joacă în jurul carierei jurnalistice a lui Eminescu, care devenise, în special după promovarea lui, în februarie 1880, ca redactor șef al ziarului conservator *Timpul*, o voce esențială în peisajul socio-politic al vremii. Înlăturarea sa de la conducerea ziarului, pentru care furniza practic singur articolele de fond, notele de informare și recenziile de presă, a început la sfârșitul anului 1881, când s-a decis demiterea lui din funcția de redactor-șef, pentru a face loc lui Grigore G. Păucescu.¹⁹ Misiunea acestuia era să preia conducerea ziarului în cadrul unei noi orientări politice: fracțiunea junimistă a partidului conservator, condusă de Titu Maiorescu, se apropiase de partidul liberal, încă de la proclamarea regatului în martie 1881 (Carol I de Hohenzollern devenind, din domnitor, rege al României), pentru a constitui o coaliție în jurul regelui, unde conservatori precum P. P. Carp, Titu Maiorescu, P. Mavrogheni, Th. Rosetti, au primit portofolii într-un guvern cu etichetă liberală. Aceasta s-a numit „opoziția miluită”.

Dar omul liber? Eminescu, opus acestei orientări, trebuia deci să fie demis, sau măcar „potolit”: „și mai potoliți-l pe Eminescu”, scria, într-o scrisoare către Maiorescu, P. P. Carp, fiind atunci ambasador la Viena, unde negocia un acord secret cu Tripla Alianță (Germania, Austro-Ungaria, Italia)²⁰. La *Timpul*, Eminescu a fost deci redus la rolul de simplu redactor cu doar trei articole pe săptămână. Înlocuitorul lui, Grigore C. Păucescu, și-a început editorialul în ianuarie 1882 criticând opera predecesorului său, care își exprimase propriile opinii „în termeni

---

¹⁹ Schimbările din redacția *Timpului*, motivațiile și consecințele lor sînt analizate de D. Vatamaniuc, în *Mihai Eminescu. Opere*, vol. X. Publicistică, EARSR, București 1989, pp. V-X, precum și în introducerea sa la Vol. XIII, EARSR, București 1985, pp. 5-10. Opoziția poetului față de programul politic al lui Titu Maiorescu este subliniată și în introducerea la vol. XII, EARSR, București 1985, p. 6. Despre Grigore G. Păucescu (1842-1897) vezi Cornelia Rădulescu, în [Ziarul Mara](#) (5 februarie 2021).

²⁰ Probabil la curent cu prepararea tratatului, Eminescu reacționează energic: „Suntem bărbați noi sau niște fameni, niște eunuci caraghioși ai marelui Mogul. Ce suntem, comedianți, saltimbanci de uliță să ne schimbăm opiniile ca cămășile și partidul ca cizmele?” (apud George Roncea, Victor Roncea, Nicolae Georgescu, [Adevărul despre Eminescu – la 120 de ani de laucidere](#), online).

prea colorați” – a ce citi, prea tăios, chiar prea liber, ori era timpul unei coaliții cu adversarii politici de ieri. Noul „director politic” a dat deci regulile „nouvei direcții”²¹, care se dota cu un comitet editorial a cărui misiune era ca „ideile susținute în ziar să fie conforme cu tendințele partidului”!

Ori, Eminescu amenința, prin opoziția sa din interiorul mișcării conservatoare, să transforme structural societatea literar-politică Junimea, membrii acesteia nefiind cu toții susținători ai noii orientări impuse de Maiorescu. Acesta acționa, fără îndoială, din oportunism politic și interes personal, pentru a ține lucrurile sub control, dar și în virtutea adeziunii sale, împreună cu o parte din conservatori, aliați cu liberalii din jurul regelui, la proiectul de alianță cu Austro-Ungaria și Germania, în realizarea căruia Maiorescu a jucat un rol cheie. Criticul Nicolae Manolescu opina, vorbind despre filogermanismul lui Maiorescu: „*articolul acestuia din Deutsche Revue din 1 ianuarie 1881 a hotărât în fond înțelegerea cu Austria din 1883 și tratatul ținut secret până la războiul mondial*”²². Într-adevăr, acest tratat, încheiat în cele din urmă la 30 octombrie 1883, când Eminescu era deja scos înafara scenei publice²³, avea să rămână secret până la intrarea României în război în 1916. El stipula angajamentul tânărului stat român de a nu revendica Transilvania, ceea ce mergea împotriva aspirației legitime a românilor, plătită atât de scump din punct de vedere istoric încât acest demers echivala, în cele din urmă, cu ridicarea înaltei trădări la rangul de rațiune de stat. Cum știm, doar prin ieșirea din acest tratat și aderarea la Antantă a fost posibilă, după înfrângerea puterilor centrale, unirea Transilvaniei cu România.

Proiectul „Dacia Mare” pe care avea să-l realizeze „marea unire” din 1918 era pe atunci susținut de societatea „Carpații”, din care făcea parte și Eminescu. Poetul nu a încetat niciodată să viseze la reintegrarea teritoriilor pierdute din Nord (Bucovina, anexată de monarhia habsburgică în 1775) și din Est (Basarabia, anexată de Imperiul Rus în 1812). În articolele sale, el deplângea dealtfel pierderea celor trei departamente din sudul Basarabiei returnate României în 1856 în urma Războiului Crimeii, a cărui cesiune către Rusia după războiul antiotoman din 1877 fusese acceptată de guvernul liberal ca preț al

---

²¹ Formula fusese consacrată, în sens literar și general cultural, de Titu Maiorescu însuși, care poza astfel drept Marele Arhitect al cuvintelor și al lucrurilor în România.

²² Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, ed. Paralela 45, 2008, p. 360. Tratatul este consultabil [online](#).

²³ Fiind internat cu forța la ospiciul dr. Șuțu pe 28 iunie 1883, el a fost apoi, pe 20 octombrie, trimis la sanatoriul Oberdöbling lângă Viena, unde murise în 1850 Nikolaus Lenau, din care Eminescu tradusese.

independenței²⁴. Dar nu trebuie să confundăm o atitudine de jurnalist politic, precum cea a lui Eminescu, opusă calculelor coaliției filo-germano-austriece Maiorescu & Co., cu o acțiune sedicioasă privind Transilvania în care poetul eventual s-ar fi angajat. Eminescu avea o viziune geopolitică mult prea lucidă și prea realistă pentru a visa măcar la luarea în considerare a unei astfel de întreprinderi hazardoase, sortite, în epocă, prin definiție, eșecului. Și dacă a fost pus sub supravegherea poliției secrete austriece, e probabil că acuzații tendențioase și interesate au oferit pretextul unei asemenea măsuri²⁵.

Credem mai degrabă că personalitatea și scrisul său, mult mai mult decât participarea la ședințele susmenționatei societăți naționaliste, iritau mai presus de toate, și de multă vreme, fracțiunile politice locale, precum și monarhia. De asemenea, credem că poetul-jurnalist, intransigent cu privire la numeroasele cazuri de corupție și abuzuri, din toate părțile și la toate nivelele (inclusiv scandalurile acoperite de Titu Maiorescu în calitate de „avocat de procese grase”, cum îl caracteriza George Călinescu²⁶), a iritat mulți politicieni verosi, până la a suscita din partea celor interesați dorința de a-l reduce la tăcere cu orice preț. Iar internarea psihiatrică a fost soluția gata găsită, pe care Maiorescu a organizat-o și a urmărit-o foarte îndeaproape: declarând că Eminescu a devenit „nebun mintal”, el a decis, fără avizul vreunui medic, să-l facă internat la ospiciul dr. Șuțu, unde i-a rezervat și plătit o cameră cu o lună în avans²⁷.

---

²⁴ Vezi [Theodor Codreanu](#), „Basarabia în publicistica eminesciană”, în *Limba Română* 2012, online: [I, nr. 5-6](#), [II, nr. 7-8](#), [III, nr. 9-10](#).

²⁵ Vezi în acest sens prefața lui D. Vatamaniuc la *Opere*, vol. XIII, EARSR 1985, pp. 6, 10, ca și Dan Toma Dulciu, „[28 iunie 1883... Adevărata cauză a înlăturării lui Eminescu din viața publică](#)” (online, 19 noiembrie 2006), unde se evocă raportul baronului Ernst von Mayr asupra reuniunilor societății „Carpații”: „*Eminescu, redactor principal la Timpul, a făcut propunerea ca studenții transilvăneni de naționalitate română, care frecventează instituțiile de învățământ din România pentru a se instrui, să fie puși să acționeze în timpul vacanței în locurile natale pentru a orienta opinia publică în direcția unei Dacii Mari*” (7 iunie 1882). Nu rezultă de aici nicio acțiune sedicioasă ci doar o stare de spirit. De notat că în raportul din septembrie 1881 al altui agent austro-ungar, Friedrich Lachmann, numele lui Eminescu nu apare, și nici societatea „Carpații” (*apud* C. Barbu, op. cit., vol. I, pp. 141-170).

²⁶ Cităm doar două dintre cele mai scandaloase afaceri din epocă: concesiunea de cale ferată Strussberg și concesiunea Warshawsky pentru transportul trupelor rusești pe teritoriul român în timpul războiului din 1877: ambii industriași, ce au escrocat cu sume colosale Statul român, fiind demascați de Eminescu în numeroase articole în *Timpul* 1880-83 (vezi *Opere*, XII și XIII), erau fără scrupule apărați în fața tribunalului de către... Titu Maiorescu.

²⁷ Faptele sînt atestate în jurnalul său la data de 28 iunie 1883 ca și la 23 și 26 iunie, în *Titu Maiorescu. Însemnări zilnice*, ed. I. Rădulescu-Pogoneanu, vol. II, București [1939], pp. 189-191.

Dacă există un eveniment declanșator care a putut oferi ocazia de a acționa împotriva poetului, acesta ni se pare a se situa în contextul festivităților de la Iași (5-13 iunie 1889) pentru inaugurarea statuii lui Ștefan cel Mare, voievodul mitic care cristaliza câteva din visele reintegrării naționale. Eminescu a asistat la eveniment în calitate de corespondent al *Timpului*, și a scris mai multe articole extrem de acide la adresa regelui și a membrilor guvernului prezenți, condamnând confiscarea evenimentului de către o putere disprețuitoare de popor, gata să adopte o gesticulație patriotardă doar pentru a-și constitui un credit în fața cetățenilor. În acest context, înafara festivităților oficiale, Eminescu a făcut publică *Doina*, ce exprima durerea ocupării de către puteri străine la Est, ca și la Vest („*De la Nistru pîn' la Tisa...*”), declamînd-o în mijlocul „vechilor membri” ai Junimii (care nu luau parte la noua coaliție guvernamentală): aceștia au fost atît de impresionați, încît au izbucnit în aplauze, și au venit cu toții să-l sărute pe poet²⁸.

Ultimul articol al unui condamnat la moarte

Iată deci că pretinsa „boală” a lui Eminescu – cu „simptome” și „diagnostice” pe cît de confuze, pe atît de contradictorii, și cu „tratamente” brutale de parcă ar fi fost vorba de un „nebun periculos”, mai bine zis, de un prizonier politic – s-a declanșat „subit”, la doar câteva zile după evenimentele de la Iași, în ziua de 28 iunie 1883, cînd Eminescu a fost tîrît cu forța de poliție – singurul „psihiatru”, în speță – și închis fără aviz medical în ospiciul dr. Șuțu, ca victimă a unei așa-zise „manii acute”. Dată a tuturor coincidențelor, căci chiar în aceeași zi a avut loc interzicerea societății „Carpații”, al cărei sediu a fost devastat de poliție, ruperea, pentru 48 de ore, a relațiilor diplomatice ale Austro-Ungariei cu România și adresarea unui ultimatum regelui Carol I din partea cancelarului german Otto von Bismarck, amenințînd România cu războiul²⁹. Ori, tot în acest răstimp Eminescu își publică ultimele articole la *Timpul*, dedicate, tocmai, consecințelor evenimentelor de la Iași: el denunță cu luciditate discursul imprudent al deputatului Petre Grădișteanu, care, evocînd „diamantele” ce lipsesc din coroana monarhului (a se citi: Transilvania, Bucovina, Basarabia), a declanșat el însuși respectiva criză diplomatică³⁰. În acest context a căzut deci victimă Eminescu, fiind pus să plătească „prețul”!

---

²⁸ Cf. mărturiei lui I. Negruzzi în *Convorbiri Literare*, XXIII, 4, 1 iulie 1883, același număr în care e publicată *Doina* (pe cînd Eminescu fusese tocmai internat la ospiciu) : cf. Perpessicius, *Opere* vol. III, 1944, pp. 2-4.

²⁹ *Apud* George Roncea, Victor Roncea, Nicolae Georgescu, [Adevărul despre Eminescu – la 120 de ani de laucidere](#), online, 15 ianuarie 2009.

³⁰ Vezi [“Serbarea guvernamentală”] din 18 iunie și articolele următoare din 21, 22, 23, 24, 26 iunie 1883, unde Eminescu deplînge ceea ce el consideră a fi o gafă politică

De fapt, credem că legăturile lui cu societatea „Carpații” erau doar un pretext. Ceea ce desigur deranja la poetul-jurnalist era libertatea de expresie, acuta sa critică la adresa tendințelor totalitare ale politicii oficiale.

În ultimul său articol din *Timpul*, datat chiar din 28 iunie³¹, Eminescu demască astfel o „putere uzurpatoare”, „tiranică”, „discreționară” și trădătoare a națiunii:

„Victoria în alegeri, îngenunchierea națiunii înaintea puterii uzurpatoare, deșteaptă și apetituri tiranice, printre care pretențiunea, mai-nainte de toate, de a fi aprobat și aplaudat uzurpatorul în faptele sale, pe toate căile³². (...) Singurul lucru asupra căruia n-a putut încă triumfa a rămas numai presa, și aceasta se consideră, credem, de către regim, cu atît mai nesuferită, cu cît el, în exercițiul puterii discreționare, a trebuit să devină năzuros, adică supărăcios din lucru de nimic. Presa, pentru omnipotentul nostru regim, cu strigătele ei, cu lamentele ei continue, îi face negreșit efectul unei hărăitoare din Brașov, care prin scârțâitul ei strident dă crispațiuni nervoase. Neapărat dar că se simțea și nevoia de a pune în practică mijlocul prin care să se năbușească țipătul contra trădării și contra fără-delegilor regimului³³, spre a fi liniștit în domnia sa absolută.”

Referindu-se la expulzarea jurnalistului francez Émile Galli, căruia îi ia apărarea în fața acestui abuz³⁴, Eminescu denunță, în acest act, un atac dirijat de putere împotriva libertății presei. Simțindu-se însuși vizat, el face act de profesiune de credință:

---

a deputatului, care a dus la o criză diplomatică (Mihai Eminescu, *Opere / Œuvres* vol. XIII, EARSR, 1985, pp. 216-225).

³¹ În mod ciudat, acest ultim editorial al poetului din *Timpul*, datat și publicat la 28 iunie 1883, ziua arestării și internării sale, în numărul 142/An VIII datat din 29 iunie 1883 (ziarele erau post-datate), nu figurează în ediția academică a *Operelelor* (vol. XIII : Publicistica. 1882-1883 ; 1888-1889, EARSR, 1985); l-am citat după Nicolae Georgescu, *A doua viață a lui Eminescu*, ed. Europa Nova, 1994 (Addenda).

³² Fără îndoială, pentru autor, „uzurpatorul” pe tronul României e regele străin Carol I.

³³ Putem presupune că „trădarea” la care se referă Eminescu este orientarea regimului către puterile centrale, ignorînd visele de reintegrare națională (Transilvania, Bucovina, Basarabia).

³⁴ Émile Galli, jurnalistul francez a cărui expulzare din România a fost dispusă de regele Carol I și guvernul liberal al lui I. C. Brătianu la 28 iunie 1883, în aceeași zi cu internarea polițienească a lui Eminescu. Perpessicius citează, ca viziune paralelă, apropiată de cea a lui Eminescu, raportul-pamflet al lui Émile Galli *Inauguration de la statue d'Étienne-le-Grand*, în *L'Indépendance roumaine* (n° 1710, 5/17 iunie 1883).

„Dar credem că nu este nevoie a argumenta mult, spre a convinge despre urîta pornire a guvernului asupra presei. Trebuie să-l așteptăm de acum la alte măsuri și mai odioase, pentru că panta este alunecoasă și nu are piedică până-n prăpastie. Cît pentru presă, am putea să-l asigurăm pe regim că oricît de cumplite ar fi actele sale de răzbunare, nu va fi în stare nici el a abate unele caractere tari ce se găsesc într-însa, și teamă ne e că, căutînd victoria peste tot, va pierde și cea deja câștigată în monstruoasa sa pornire de a-și subjuga și presa.”

Iată deci veritabilul „simptom” al „nebuniei” politice a lui Eminescu: internat *pe baza acestui articol*, în chiar ziua apariției lui! Într-adevăr, nu „zeul”, ca pe Nietzsche, l-a lovit pe Mihai Eminescu, ci mai prozaic, Carol I.

Scriind acest articol, Eminescu, ca unul dintre acele „caractere tari”, intransigente și inflexibile, simțea deja, fără îndoială, încrîncenarea irepresibilă a sistemului împotriva lui. Bănuia el oare că represiunea care avea să-l împingă șase ani mai târziu la un deznodămînt fatal, avea să înceapă chiar în acea zi, 28 iunie 1883, cu o arestare de către poliție și o internare forțată, complet ilegală, într-un ospiciu privat pentru intratabili politici desemnați ca „nebuni”? Putea el să prevadă abisul de trădare, josnicie, cruzime, ipocrizie, în care aveau să-l scufunde, an de an, atît de mulți dintre așa-ziii săi prieteni, fie abuzați de cei mai suspuși decît ei, fie de-a dreptul complici, cu Maiorescu în frunte – trecîndu-l din ospiciu în ospiciu și refuzîndu-i orice ieșire din această capcană, orice posibilitate de a reveni în mod durabil la o viață publică, până la internarea definitivă din februarie 1889 – „definitivă” nu prin tratamentul medical ci prin crimă – menită să încheie un dosar de punere sub tutelă pe care același Maiorescu îl deschisese încă de la prima internare în iunie 1883 – dosar ce, nefinalizat la timp, va fi în cele din urmă închis prin *uciderea „pacientului”*?

În orice caz, acest text remarcabil, ultimul său articol la *Timpul*, pe lângă faptul că constituie unul dintre cele mai energice denunțuri ale puterii politice ale vremii, arată și în ce măsură mintea poetului era vigilentă, vie și, mai ales, riguroasă, chiar în ziua așa-zisului „colaps” mental, care ar fi justificat internarea într-un ospiciu psihiatric și menținerea sub placă de plumb a unei așa-zisei „nebunii”, sau „mari întunecimi”, până la sfârșitul zilelor sale!³⁵

---

³⁵ Parcursul detaliat al celor șase ani de calvar pe care i-a trăit poetul, între acest fatidic 28 iunie 1883 și moartea survenită pe 15/16 iunie 1889, a fost evocat de numeroși autori (inclusiv cei menționați la n. 1), care au demonstrat falsitatea imaginii unui poet ce, scufundat într-o boală mintală incurabilă, n-ar mai fi creat nimic după așa-zisa „prăbușire” – imagine pe care o impuseseră în epocă Maiorescu și acoliții săi (A. Șuțu, N. Petrașcu, D. Ventura și alții) și care a fost perpetuată fără jenă timp de mai bine de

Ceea ce este și mai revelator pentru confirmarea rațiunilor politice și a mecanismelor subterane ale puterii care au guvernat tragică mascarada a așa-zisei „nebulii” a lui Eminescu este faptul că ultima internare, executată din nou de către poliție, precum o sentință împotriva unui delincvent de drept comun, a avut loc nu din cauza vreunor manifestări de „demență” cu „tulburarea ordinii publice” – așa cum vrea să ne facă să credem așa-zisul „raport de autopsie” – ci în urma unui ultim articol. Într-adevăr, întors la București în aprilie 1888 și reluându-și (mai degrabă incognito, știindu-se ostracizat) activitatea de jurnalist politic, Eminescu a publicat un articol răsunător în ziarul *România liberă* din 13 ianuarie 1889 (*Se poate pune întrebarea*), în care își exprima îndoielile față de guvernul de coaliție liberal-conservator al vremii (condus de Th. Rosetti și din care făcea parte și Maiorescu), în ceea ce privește „ceștiunea agrară”, în speță voința reală și buna credință a guvernului în a realiza o reformă – deși promisă – în favoarea țărănimii³⁶:

„E deci ceștiunea dacă ne aflăm într-adevăr în prețuia unor evenimente care să decidă în mod hotărâtor pozițiunea țării ca stat civilizat și constituțional, întemeiat pe cerințele dreptului modern și a exigențelor prezentului, dacă avem încă puterea de a [o] întări și îmbunătăți din lăuntru prin reforme înțelepte și măsuri corespunzătoare cu ele, dacă avem voința de a continua, în interesul bine înțeles al țării, programul politic inaugurat în Martie a anului trecut, sau dacă din nou tendințele adverse ale grupărilor cu aspirațiuni învechite și egoismul glacial al ambițioșilor politici vor ridica piedici în calea dezvoltării naționale. (...) Această întrebare e întemeiată (...) ... întrebarea dacă țara mai e în stare ca, sub conducerea unor oameni încercați și desinteresați, să se desvolte înainte, sau dacă în locul erei nouă de reforme administrative, sociale și financiare, o să revie timpul de neomenoasă exploatare și de vânătoare de funcțiuni, pe care l-am avut de curând. Mult n-ar dura o asemenea reacțiune, dar în orice caz, în timpuri în care țara are nevoie de o conducere serioasă, pentru garantarea siguranței sale o asemenea reacțiune ar fi o nenorocire”.

Poziția critică a poetului-jurnalist a fost rapid dezavuată, chiar a doua zi, de conducerea ziarului, pentru a-i liniști pe membrii executivului

---

un secol, de către istoricii și criticii literari.

³⁶ Acest articol, care marchează sfârșitul carierei jurnalistice a lui Eminescu, apare în ediția academică ca avînd „paternitate incertă”, ori în presa vremii, unde a stîrnit numeroase reacții, el a fost imediat recunoscut ca aparținînd poetului (vezi *Mihai Eminescu. Opere*, vol. X. Publicistică / Journalisme, EARSR, București 1989, pp. 685-686 și 708-709, note); citat după Nicolae Georgescu, *A diua viață a lui Eminescu*, ed. Europa Nova, 1994 (Addenda).

care se simțiseră vizați³⁷. Dar nu a fost de ajuns. Eminescu dispare din radar a doua zi după publicarea acestui ultim articol incendiar; poate chiar în zilele care au urmat a fost arestat și plasat din nou în clinica dr. Șuțu, unde i-a fost confirmată internarea pe 3 februarie.

Toată această convergență de „coincidențe” se dovedește a fi extrem de tulburătoare, și întărește din ce în ce mai limpede, cu o deranjantă claritate, teza unui asasinat – în primul rînd moral, social și profesional, prin internare abuzivă și punere sub interdicție, dar nu în ultimul rînd prin mizeria abjectă la care e constrîns poetul pe toată durata vieții sale profesionale – iar în cele din urmă, fizic – ordonat, fără îndoială, de cele mai înalte nivele ale puterii. „Boala” lui Eminescu a fost fără îndoială o „boală” politică, precum o „manie acută” de a critica politica regelui Carol I și a guvernelor sale succesive, din care făceau parte unii dintre așa-zișii „prieteni” ai poetului!

Poetul și Statul : « nu există putere bună »

În ce fel ar fi putut persoana și condeiul unui poet-jurnalist să perturbe atît de grav înalta politică a unui stat abia în curs de dezvoltare – ca să nu mai vorbim de cea a imperiilor circonferente? Poate că problema tocmai aici stă.

Într-adevăr, natura vaticinară a geniului eminescian, pe de o parte, momentul istoric al apariției lui și contextul geopolitic în care s-a desfășurat el, pe de alta, nu puteau conduce la un destin senin și non-conflictual. Nicolae Iorga, cu o acută pertință, premonitoare de altfel pentru propriul lui destin³⁸, a înțeles foarte bine acest lucru:

„Poetul acesta nici n-a fost numai un poet – așa un poet naiv și copilăresc – rămînînd oricît de mare – care să fi vînat tablouri, senzații, sunete. El a fost, cel puțin în aceeași măsură un cugetător, un luptător, un profet” (s.n.)³⁹.

Fără a intra în analiza unei situații excesiv de complexe, pare evident că apariția pe scena politică a tînărului stat român devenit independent 1877 și regat în 1881 amenința să perturbe un echilibru, oricum fragil, al marilor puteri de atunci, fie prin posibilele pretenții de reîntregire teritorială (la Vest, în direcția Transilvaniei, ca și la Est, în direcția

---

³⁷ În special Grigore (Gună) Vernescu, liberal, ministru al Justiției în cabinetul coaliției junimiste, care mai întîi a demisionat, pentru a reveni apoi, asigurat fiind de P. P. Carp că Eminescu va fi dezavuat – ceea ce s-a și făcut.

³⁸ Nicolae Iorga, acest istoric cvasi-mitic, capabil să devore 70 de cărți pe zi printr-o lectură nesățioasă, acest Moise al istoriografiei românești, victimă a bestialității legionare, a fost literalmente masacrat (am văzut fotografiile trupului său mutilat, cu penisul îmfîpt în gură, de acești degenerați, dintre care unii i-au fost studenți...).

³⁹ Nicolae Iorga, „Un roman de Eminescu” [e vorba de *Geniu pustiu*], în *Sămănătorul*, III-1904, nr. 2, 11 ianuarie, pp. 17-19; citat în *Mihai Eminescu. Opere*, vol. VII, EA, 1977, p. 331.

Basarabiei), fie prin constituirea unui nou joc al alianțelor, dificil de controlat, și care anunța deja scenariul primului război mondial. Emergența inevitabilă a noilor state-națiuni, pentru unele încă în stare de posibilitate, pentru altele deja realizată, precum România, Italia, Grecia, Serbia, Bulgaria, pe harta celor trei imperii istorice care au rivalizat continuu pentru dominația Europei – Austria Habsburgică (devenită Austro-Ungaria în 1867), Imperiul Otoman, și Rusia țaristă – amenința efectiv însăși existența acestor mastodonți, fiecare subminat de contradicții interne și războaie de graniță, ca să nu mai vorbim de puternica presiune pe care începuse să o exercite, încă din 1867, Germania bismarckiană, proclamată imperiu în ianuarie 1871 și devenită puterea dominantă în Europa după războiul franco-prusac.

La aceste date contextuale generale se adaugă împrejurările particulare legate de rolul, deja menționat, jucat de Titu Maiorescu în proiectul de alianță secretă cu Austro-Ungaria și Germania. Ori Eminescu, legat încă din adolescență de cercurile naționaliste din Principatele Unite și din Transilvania (care de la crearea dublei monarhii în 1867, își pierduse statutul de principat autonom), nu putea nicidecum împărtăși filo-germanismul politic al unor junimiști, în special P.P.Carp (cel mai acerb adversar al Franței) și Titu Maiorescu. Acesta, om de rețea, gata să subordoneze totul succesului carierei sale și folosind toate relațiile publice și private pentru a-și asigura ascensiunea politică, a putut chiar să supraliciteze situația, pentru a-i satisface pe Carol I de Hohenzollern și pe Habsburgi, dar și ca să-și liniștească, în interior, aliații politici, de care depindeau interesele sale private (și mai ales financiare: v. *supra* n. 25), mergând până la a nu ezita să dea o „mână de ajutor” activă și decisivă proiectului de eliminare definitivă din viața publică a unei voci așa de puternice și de incontrolabile ca cea a lui Eminescu.

Scriitori, poeți, jurnaliști au fost hărțuiți, zdrobiți de puterile existente, torturați, otrăviți, uciși, tocmai din cauza a ceea ce sînt, și anume luptători cu cuvîntul și condeiul. Acestea apar mai degrabă ca metode folosite de regimurile totalitare, în special cele din secolul XX pe care le cunoaștem atît de bine, dar astfel de metode au fost aplicate și în alte epoci și în regimuri de relativă „democrație”.

Să ne amintim, pentru asemănările sale ascunse cu cazul lui Eminescu, pe cel al lui Hölderlin⁴⁰. Există, din păcate, un veleitarism al șefilor de

---

⁴⁰ Referitor la celebra „nebulie” a marelui poet german, în *Anthologie bilingue de la poésie allemande* (ediție de Jean-Pierre Lefebvre, Gallimard, Bibliothèque de la Pléiade, 1993) se evocă teza germanistului francez Pierre Bertaux, potrivit căreia Hölderlin, partizan al iacobinismului, și-ar fi jucat nebunia pentru a evita închisoarea politică, soartă pe care o suferise poetul-tribun Christian Friedrich Daniel Schubart (1739-1791); ospiul l-a frînt totuși la fel de mult, pentru tot restul vieții (vezi cartea noastră menționată în nota 1).

stat aflați la putere (devin mult mai smeriți cînd o pierd, dacă mai au timp) care îi împinge cu ușurință la crimă – chiar dacă nu sînt neapărat „dictatori” în sensul forte al termenului – pur și simplu pentru că au mijloacele de a o comite și pentru că este de fapt o soluție de facilitate. Nu există putere non-violentă – ar fi o contradicție în termeni: „nu există putere bună”, spunea I. P. Culianu, el însuși victima unui asasinat politic⁴¹. Nu există, în schimb, nicio societate care să nu impună indivizilor, pentru a putea funcționa, o „normalitate” psihologică cu două scopuri: drept condiție a reușitei sociale și ca limită a oricărui exces, dacă nu a oricărei tentative de „diferență”.

Eminescu perturba, activitatea sa de jurnalist hiperacid nu se încadra deloc în regulile sistemului în vigoare, unde totul era calibrat, în alianță ca și în adversitate politică, de ponderea interesului personal, inclusiv financiar. Idealismul său fără compromisuri, personalitatea lui liberă de orice obediență și orice considerații personale, ar fi fost de ajuns pentru a împinge un regim oarecum autoritar – și cel al lui Carol I a fost unul – spre tentativa de a-l neutraliza.

Din acest punct de vedere, a face experiența totalitarismului românesc – a oricărui totalitarism de fapt, dacă reușim să-i supraviețuim – are avantajul de a ne permite să înțelegem resorturile și tehnicile crimelor de stat, mecanismele profunde ale paranoiei puterii.

Metodele de tip totalitar sînt, în regimurile totalitare propriu-zise, manifeste și ostensibile, ele plutesc la suprafață constituind chiar elemente de discurs, întrucît se prezintă ca legitimînd scopul de menținere a securității și a protecției populațiilor și de garantare a integrității națiunii și a Statului: acestea sînt, nu-i așa, doar măsuri de apărare împotriva „dușmanilor poporului”, și nu acte de reprimare a libertăților individuale! Pe cînd într-un regim care se pretinde democratic, astfel de metode sînt parcă scufundate, îngropate în structuri de profunzime, ceea ce desigur facilitează ocultarea lor. Într-adevăr, e nevoie să se invente motive credibile pentru recurgerea la astfel de mijloace de constrângere, ascunzînd în același timp natura lor violentă și adevărata lor motivație: toată politica se rezumă apoi la o căutare neobosită de alibiuri.

În cazul lui Eminescu, însă, disimularea a lipsit, întrucît internarea lui s-a făcut de fiecare dată (la ospiciul dr. Șuțu în 1883 și 1889, la ospiciul Mănăstirii Neamț în 1886) de către polițiști, cu uzul forței brute, în condiții de abuz și ilegalitate, fără certificat medical și fără acordul pacientului sau al mandanților săi, familie și prieteni – dovadă de

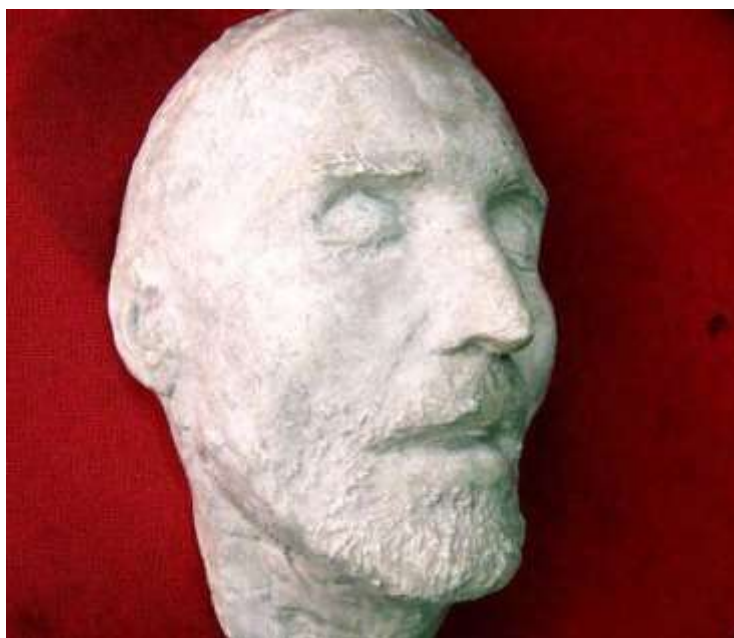
---

⁴¹ Vezi studiul meu “Les sept transgressions de Ioan Petru Culianu. Fractals, destin et herméneutique religieuse”, în *Les cahiers “Psychanodia”*, N° 1/mai 2011, pp. 9-129 (online <http://adshishma.net/Publications-Accueil.html>).

netăgăduit că a fost vorba de o internare politică⁴². Disimularea a venit mai târziu, prin ocultare.

Natura profund psiho-patologică a puterilor politice a fost doar abia atinsă de psihanalisti și de istoricii ideilor, precum Michel Foucault cu *La folie à l'âge classique* și *Surveiller et punir*, dar și Freud sau C.G. Jung. Eminescu este probabil, în istoria României, primul scriitor victimă a puterii, *pentru scrisul lui*: victimă a unei internări politice, a unui sistem de calomnii pseudo-medicale, și, în cele din urmă, a unui asasinat.

Post-scriptum funerar

Fotografia măștii mortuare a lui Eminescu, realizată de sculptorul Filip Marin⁴³.

---

⁴² Ceea ce anticipă metoda internării psihiatrice sub Nicolae Ceaușescu: cum se știe, sau în orice caz, ar trebui, decretul din 12/1965 a permis ca orice opozant al regimului să poată fi închis în bolgiile Spitalului nr. 9 de tristă reputație, ca „bolnav mintal periculos”.

⁴³ *Apud* Dumitru Manolache, [Ultimul suspin al lui Eminescu](#), *Lumina*, 14 iunie 2011. Operă de sculptor, amintindu-l în mod curios pe George Bacovia, această mască este departe de a reflecta chipul martirizat al poetului; Titu Maiorescu, prezent la înmormântare, nota pe 18/30 iunie 1889 : „Eminescu în coșciug deschis, *desfigurat de nu se mai cunoștea, numai spâncenele negre îl aminteau*” (*Însemnări zilnice*, vol. III, 1931, p. 157, s.n.).

Nicolae Labiș – Albatrosul ucis

Omorît de un tramvai ?...

Moartea poetului Nicolae Labiș, ca și cea a lui Zbigniew Cybulski, pare incontestabil clară. Se acceptă în general că Labiș a fost ucis de un tramvai, la fel cum, în cazul marelui actor polonez, criminalul este doar un tren ⁴⁴. Dar, a fost oare vorba de o mișcare greșită, încercînd să prindă tramvaiul din mers, care l-ar fi aruncat sub roți? Cu siguranță nu... Corpul nu a fost mutilat și poetul a supraviețuit mai multe zile în spital, paralizat, cu coloana vertebrală fracturată.

Scenariul unei puneri în scenă bine orchestrate, dedicate mușamalizării unui asasinat politic comandat de la vârf, apare clar, în lumina câtorva mărturii cheie care au ieșit treptat la iveală, cu cîteva decenii mai târziu. Ele provin de la prieteni apropiați ai poetului, care, fiind deja martori ai pozițiilor sale politice deranjante și ai permanentei lui supravegheri de către Securitate, au putut să-l însoțească în ultimele sale zile de viață, i-au ascultat confesiunea și au transmis mai târziu mărturia lui. Aceste dezvăluiri date publicității după 1989 contrazic teza oficială a „accidentului” datorat „stării de ebrietate” a victimei, și converg toate către adevărul brutal al unei crime: poetul a fost împins între vagoane în momentul demarării tramvaiului, iar remorca din urmă l-a izbit peste spate, fracturîndu-i coloana vertebrală. Cel care l-a împins a fost agentul care îl supraveghea de câțiva ani.

Preliminariile crimei

Aceste mărturii târzii sînt răscolitoare mai întîi pentru că atestă tragicul destin frînt al unei întregi generații, într-o eră a represiunii și a terorii. Era încă, în România comunistă, vremea unei dictaturi de tip stalinist, nimeni în țară nu auzise de vreo „destalinizare”; în orice caz, „raportul Hrușciiov” din martie 1956, care dealtfel era ținut secret, nu a împiedicat zdrobirea insurecției maghiare din octombrie-noiembrie a aceluiași an de către armata sovietică. Tinerii români s-au aflat atunci expuși unei brutale represiuni, ca răspuns la criticile anticomuniste și antisovietice și la manifestările de simpatie față de vecinii lor maghiari.

Nicolae Labiș, poetul de nici 21 de ani, vîrf de lance al tinerilor scriitori români, devenise unul dintre acești protestatari. Iar reducerea lui la tăcere apărea ca un imperativ pentru „menținerea ordinii” într-o țară în care tinerii se agitau, sub efectul undei de șoc propagate de rebeliunea

---

⁴⁴ Episodul apare în celebrul film al lui Andrzej Wajda, *Totul de vînzare*, realizat în 1969, circa doi ani după moartea acestui James Dean polonez.

maghiară... Iată mărturia scriitoarei Stela Covaci, publicată în 2009⁴⁵ :

„Nicolae Labiș a fost inițiatorul Mișcării de Rezistență anticomunistă în mediul studențesc din România. De aici avea să i se tragă moartea. În noaptea de 9 spre 10 decembrie 1956, a fost lovit de un tramvai – conform versiunii oficiale. În realitate a fost un atentat, pus la cale de Securitate și executat la ordin.. (...). Perfid și cinic construită și dusă la îndeplinire din ordine nescrise, această crimă nu permite nici acum, la peste 50 de ani, o cercetare completă. Documentele au fost distruse sau, microfilmate, au fost puse pe durată nelimitată în seifurile care ascund secrete murdare "de interes național". (...) Campania de înfricoșare prin șantaj, schingiuire, condamnări fără drept de apel, lipsiri de drepturi civile a fost atât de aberantă, încât ne-a amuțit, pe unii pentru vecie.”

Conflictul tânărului poet cu autoritățile data, de fapt, de câțiva ani, „trezirea” lui din „somnia dogmatic” al propagandei comuniste având loc odată cu intrarea la Școala de Literatură în 1952⁴⁶. Într-un interviu dat la Radio în 1956 lui Titel Constantinescu, el numește perioada Școlii de Literatură “Treapta limpezirii”:

“În această etapă m-am format prin luptă. Dogmatismul, birocracia, iată niște scorprii care circulau cu violență pe atunci în domeniul fraged al tinerei noastre literaturi... dar nu m-am închinat cum, vai, au făcut-o unii colegi, nimerniciej...”

La primul Congres al Scriitorilor din 18-23 iunie 1956, poetul rebel la dogma „realismului socialist” a fost acuzat de „snobism, evazionism, influențe ale ideologiei burgheze, infiltrații liberaliste, slabă pregătire ideologică, lipsă de contact cu realitatea, precum și confuzii cu privire la raportul dintre libertate [a scriitorului, n.n.] și îndrumare [comanda dată de partid..., n.n.]”⁴⁷. În toamna anului 1956, în contextul evenimentelor

---

⁴⁵ Stela Covaci, *Moartea lui Nicolae Labiș. Noaptea de coșmar ale poetului ucis*, în revista *Certitudinea*, 9 decembrie 2009 (publicat și în broșură, ed. Tracus Arte, 2011) ; o primă versiune a acestei mărturii fusese inclusă în volumul cosemnat cu Cezar Ivănescu, *Timpul asasinilor. Documente și mărturii despre viața, moartea și transfigurarea lui Nicolae Labiș*, ed. Libra 1997. Dealtfel Stela Covaci, născută Pogorilovschi (1935-2015), soția, din 1962, a poetului și traducătorului Aurel Covaci (1932-1993), a scris o carte asupra acestei mișcări contestatare a studenților din „lotul Labiș”, care i-a costat ani de închisoare și decenii de ostracizare: *Persecuția* (ed. Vremea 2006).

⁴⁶ Creată în 1950 pe modelul Institutului de literatură „Maxim Gorki” din Moscova, Școala de literatură și critică literară „Mihai Eminescu” trebuia să creeze noii scriitori socialiști; în 1955 a fost vărsată în Facultatea de Filologie din București, semn că regimul a văzut-o în cele din urmă drept o pepinieră de opozanți (precum Paul Goma).

⁴⁷ Imre Portik, *Hora morții. Consemnări despre prietenul meu Nicolae Labiș* (ed. Oscar Print, 2005) unde sînt citate critici virulente la *Primele iubiri* (debutul poetului) în presa orchestrată de partid (*apud* Stela Covaci, *op. cit.*)

din Ungaria, și în timp ce i s-a interzis să publice, Labiș a primit amenințări directe. Pe 6 decembrie 1956, la patru zile după împlinirea a 21 de ani, poetul îi mărturisea prietenului său Imre Portik că-și simțea viața în primejdie; cântase, în mai multe rânduri, Imnul Regal în public și recitase poezii interzise. Astfel, în cadrul unei întâlniri între tineri scriitori în noiembrie 1956, unde s-a discutat aprins despre zdrobirea revoltei maghiare de către tancurile sovietice, Labiș a recitat *Doina* lui Mihai Eminescu, provocare asumată care era, în epocă, suficientă pentru a-l pune în pericol de închisoare.

Știind că se află pe „lista neagră” a Securității, Labiș a decis să se pună la adăpost. Prin urmare, plănuiește să părăsească în secret capitala : „*Trebuie să dispar pentru un timp din fața ochilor lor. Vreau să dispar din București, fără urmă*”. Cu același presentiment, poetul i-ar fi murmurat Mioarei Cremene, chiar în seara zilei de 9 decembrie, câteva ore înaintea așa-zisului accident : „*Hei, Miorița, habar n-ai! Nici nu-ți închipui ce mi se pregătește...*”⁴⁸.

Nu mai are însă timp să plece din București. Paralizat pe patul de spital, poetul le dezvăluie prietenilor apropiați și rudelor adevărul asupra actului criminal căruia îi căzuse victimă:

„Familia poetului a știut adevărul de la început. Răpus pe patul de la Spitalul de Urgență, el le-a mărturisit tatălui său și câtorva prieteni apropiați că a fost împins între vagoanele tramvaiului și că-l cunoștea pe executant. Singura mărturisire, din zorii zilei de 10 decembrie, dictată lui Aurel Covaci, care fusese chemat la dorința lui Nicolae Labiș (...), transmite concluzia cum nu se poate mai clară că necruțătoarea "Pasăre cu clonț de rubin" a doctrinei comuniste s-a răzbunat pentru nesupunerea lui și l-a strivit.”

Titlul ultimului poem al lui Labiș, *Pasărea cu clonț de rubin*, dictat pe patul de moarte, se luminează astfel, prin însăși mărturisirea făcută de poet prietenului Aurel Covaci, cu un sens foarte precis, indicînd mîna criminală: puterea politică și brațul ei armat, Securitatea⁴⁹.

---

⁴⁸ Această premoniție tragică – relatată de scriitoarea Mioara Cremene (traducătoarea lui Kleist în limba română) într-un interviu din 2000 cu jurnalista și scriitoarea Mariana Sipoș (*apud Stela Covaci, op. cit.*) – se referea în mod evident, pînă-un joc de cuvinte între numele propriu și numele comun, la avertismentul mioarei în balada *Miorița*.

⁴⁹ Ideea că titlul *Pasărea cu clonț de rubin* ar conține inițiale cu sens ascuns a fost dealtfel sugerată: „*Mesajul e străveziu și e mare mirare ca a fost tipărit la scurt timp, când chiar titlul trimitea la inițialele P.C.R., de la Partidul Comunist din Romania, iar clonțul de rubin la steaua roșie și la steagul aceuiași sinistru partid. Așa au și fost înțelese ultimele versuri, încă de atunci, iar accidentul, de fapt crima, ca o răzbunare a partidului*”: Adrian Bucurescu, “Straniul destin al lui Nicolae Labiș”, în *România Liberă* din 3 aprilie 2008 (online).

Un „accident” bine orchestrat

În articolul susmenționat, Stela Covaci relatează împrejurările asasinatului deghizat în accident din noaptea de 9/10 decembrie 1956, după propriile amintiri și după mărturisirile făcute de poetul însuși prietenilor săi, Aurel Covaci (1932-1993) și Imre Portik (†1992)⁵⁰.

Scenariul este foarte simplu. Poetul, lipsit de bani, fusese tîrît pînă noaptea tîrziu de Maria Polevoi (balerină la Ministerul Afacerilor Interne) și doi „supraveghetori”, dintre care unul era binecunoscut lui Labiș de mult, căci în 1953 îi declarase tînărului poet că nu va primi niciodată premiul literar național: este vorba de Iosif, alias Isac, alias Grișa Schwartzsman (pianist acompaniator), ce activa, sub acoperire „artistică”, ca informator al Securității, dacă nu ca agent.

Atras de oferta balerinei de a-l adăposti peste noapte, Labiș pleacă cu Maria Polevoi, cu cei doi „urmăritori” pe urmele lor, îndreptîndu-se separat, mult după miezul nopții, spre punctul terminus al tramvaiului nr. 13, în centrul orașului. În timp ce tramvaiul se pregătește să pornească, iar Labiș încă nu s-a urcat, el este împins brutal între cele două vagoane de unul dintre „însoțitori”, Iosif (Grișa) Schwartzsman, care se afla chiar în spatele lui. Tramvaiul pornește, „*Grișa strigă că cel căzut e beat, în timp ce Mary, nemaiîndurînd grozăvia, spune că îl cunoștea pe poetul Nicolae Labiș și roagă să fie dus la spital*”. Poetul e deci scos dintre vagoane și tîrît pe picioare pînă la Spitalul Colțea din apropiere, unde i se refuză internarea și este trimis (cu taxiul!) la Spitalul de Urgență. Acolo se constată că i s-a fracturat coloana vertebrală, măduva spinării fiind secționată, fără îndoială ca urmare a impactului provocat de vagonul din spate. Moartea este doar o chestiune de zile: ea survine pe 22 decembrie. Extrem de tulburător este faptul că „*pe 9 decembrie 1956, în București a fost prima zi în care tramvaiele au circulat și noaptea*.”⁵¹. Un moment fatal deci (destinul este poate doar un aranjament ce pare a fi dirijat...).

Imre Portik, care îl aștepta la Covasna, unde se înțeleseseră să stabilească „retragerea” poetului, îngrijorat că nu-l vede sosind, se întoarce a doua zi la București și primește mărturia lui Labiș⁵²:

“– *Cum a dat nenorocirea asta peste capul tău?... Ai fost beat?*

– *Nu, n-am fost beat. E adevărat că am băut în după-amiaza și în seara aceea, dar nici măcar amețit n-am fost.*

– *Cum ai putut să cazii sub tramvai treaz?*

---

⁵⁰ *Hora morții*, 2005 (volum susmenționat, apărut postum).

⁵¹ Cf. Cătălin Oprișan, [Nicolae Labiș: Ucis, la 21 de ani, de primul tramvai de noapte](#), 9-04-2021.

⁵² Imre Portik, *Hora morții*, 2005, apud Stela Covaci, *art. cit.*

– Nu am căzut singur, am fost îmbrâncit din spate de cineva... (...)
Am așteptat în loc până când motorul a ajuns în dreptul meu cu viteză redusă, însă văzând că va depăși capătul zonei de refugiu, am pornit în urma lui, dar n-am reușit să fac nici doi pași, când m-am trezit împins din spate spre grătar.

– De cine, îl cunoști?

– Nu știu cine a fost. N-am avut timp să mă uit înapoi, pentru că îmbrâncitura m-a proiectat, cu brațele ridicate, pe grătarul între vagoane. Încleștasem degetele mâinilor de o bară a grătarului, dar încet, încet alunecam tot mai jos, iar picioarele tot mai mult ajungeau sub vagonul-remorcă. Eram cu capul în aer, cu fața în jos și vedeam cum sar din șine scânteii galbene și verzui. În timp ce eram târât așa, am simțit câteva lovituri puternice ale vagonului din urmă în spate.”

După Imre Portik, pînă și gardianul Spitalului de Urgență știa adevărul, deoarece i-ar fi șoptit: “Se spune că era beat, dar a fost aruncat sub tramvai”. Cît despre Maria Polevoï, ea i-a povestit:

“Aveam multe motive ca nimeni să nu mă vadă cu el. Când a sosit primul tramvai nr. 13, l-am urmărit cu privirea, având de gând să nu urc dacă se urcă el. Am văzut clar cum l-a îmbrâncit cel din spatele lui, continuându-și drumul, în timp ce poetul dispăruse... Sta puțin la o parte, cu mâinile în buzunar, vorbea murdar despre Labiș.”

Ea a refuzat să-l numească pe asasin, dar știm că „martorul ocular” care avea, ca și ea, să depună mărturie în favoarea „accidentului” era Iosif Schwartzman, unul din cei doi urmăritori.

„În cursul nopții de 10 spre 11 decembrie, Mary a primit mai multe telefoane de amenințare cu moartea. Ulterior ea a dat de înțeles că i-ar fi recunoscut vocea lui Grișa Schwartzman. Până în 1978, ființa aceasta a trăit sub teroarea deținerii secretului crimei. S-a sinucis atunci când cineva și-a amintit de ea și a încercat să o determine să spună adevărul.”

O mărturie indirectă culeasă de poetul Cezar Ivănescu de la scriitoarea Mioara Cremene, exilată la Paris din 1969, în timpul unei vizite la București la mijlocul anilor 90, menționează un fapt revelator referitor la autorul crimei:

„... I-a mărturisit Labiș Mioarei Cremene că acest securist, care era și el un funcționar al statului comunist de pe vremuri, a venit la Labiș la spital cu o hârtie scrisă de el dinainte prin care Labiș declara că nu are nici un fel de pretenții materiale, că știi cum e: domnule, l-ai izbit pe unul din greșeală, neintenționat, dar, dacă ăla rămâne infirm pe viață, plătești de te omori. Și Labiș (...) a semnat, domnule! A semnat hârtia! Să-l descarce pe animal! Îți dai seama, că ăla n-a

vrut să-l omoare, s-a izbit ca boul peste Labiș și l-a băgat sub tramvai. Și Labiș a semnat acea hârtie!”⁵³

Această „descărcare” extorcată victimei constituie o mărturisire de culpabilitate din partea reclamantului (fără îndoială, Grișa Schwartzman). Dacă poetul a consimțit, trebuie să credem că a fost amenințat, și că aceste amenințări erau îndreptate asupra familiei sale (pentru că soarta lui era deja pecetluită, și el știa asta): ceea ce poate explica tăcerea surorii sale, Margareta, în perioada deceniilor următoare.

Sînt astfel măturate scenariile puse în circulație de Securitate, tinzînd să acrediteze, prin zvonuri vehiculate de oficialii regimului și agenții lor de influență, portretul unui tânăr alcoolic cu moralitate îndoielnică, decedat „sub influența alcoolului”, cum a concluzionat ancheta oficială – o teză perpetuată timp de o jumătate de secol în lumea literară și opinia publică⁵⁴.

Cât despre comanditari, Cezar Ivănescu îl numește pe „sovieticul Pantiușa, alias [Gheorghe] Pintilie, comandantul Securității” (pe numele lui real Timofteï Bodnarenko), mâna dreaptă ocultă a lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, care era „mentorul” politic al viitorului „conducător” Nicolae Ceaușescu. Acesta din urmă, pe atunci responsabil politic cu problemele Securității și ale tineretului, era tocmai pe cale să-și facă un nume, organizând represiunea mișcărilor de tineret românești ca răspuns la insurecția de la Budapesta⁵⁵.

Teleologia crimei

O întrebare se pune totuși: este acest asasinat, o crimă de Stat? Fără îndoială, în măsura în care reprezentanți sau împuterniciți ai Statului român l-au comandat, organizat și comis, ca și în cazul celorlalte asasinate de scriitori de care ne-am ocupat (deși la epoci și, prin urmare, în funcție de mentalități politice în aparență diferite). Dar se bazează astfel de crime pe o rațiune de Stat? Nicidecum! Și asta pentru bunul motiv că nici un veritabil mobil politic nu le justifică. Nici Eminescu, la timpul său, nici, cu atît mai puțin, foarte tânărul Nicolae Labiș n-au constituit vreodată o amenințare pentru formele statale ale epocii lor și

---

⁵³ Extras din interviul acordat de Cezar Ivănescu (1941-2008) jurnalistului Viorel Ilișoi, cu puțin timp înainte de publicarea în 1997 a cărții sale cosemnate cu Stela Covaci, *Timpul asasinilor*; interviul a fost publicat după moartea poetului (online în [Journalul](#), 30 Nov. 2009 și pe blogul [Euchronia](#) din martie 2010).

⁵⁴ Această tehnică a denigrării – aplicată și în cazurile lui Eminescu, Marin Preda și Ioan Petru Culianu – se înscrie în semiotica criminalistică specifică totalitarismului românesc.

⁵⁵ Vezi [Iarion Tiu](#), "[Nicolae Ceaușescu și Revoluția de la Budapesta](#)", în *Historia*, februarie 2012.

nu au urzit vreun „complot” împotriva Statului... altfel decât poate în reveriile lor poetice.

Atunci? Ce a putut provoca astfel de abjecte asasinate, de vreme ce nici un motiv rațional nu poate fi invocat? Ceva mult mai banal și mult mai brutal, ce se cuvine numit vanitatea de Stat, adică vanitatea celor plasați de hazard la conducere: vanitatea abuzului – căci de o veritabilă putere nu poate fi vorba – care se simte legitimată numai prin crimă. Cu alte cuvinte, incapacitatea, servilismul, prostia, lașitatea în cele din urmă, dar și, mai ales, invidia, ura turbată, specifică avortonilor politici, împotriva geniilor și a eroilor care, ei, au talent, curaj, aptitudini, cunoaștere: în loc de liber arbitru, liberul arbitrar! Sensul asasinatului pentru insul totalitar nu e politic ci psihologic, după cum nu vreun interes personal îl motivează pe psihopatul criminal ci doar, ca să reluăm titlul unui celebru film de Lars von Trier, *elementul crimei*, intrinsec în orice conștiință alienată. Nici un asasinat de acest fel nu corespunde unui autentic proiect politic, ci exclusiv unui instinct antiuman, antispiritual am putea spune, de-am vrea să conferim o dimensiune metafizică chestiunii. Căci scopul instinctiv – *the basic instinct* – al sistemelor totalitare sau cripto-totalitare (un model spre care, din păcate, tinde astăzi majoritatea puterilor politice, fie că reprezintă un Stat – un terorism la putere – fie că acționează în rivalitate cu Statul – ca terorism de opoziție) este exterminarea. Exterminarea fizică a unui popor, a unei categorii etnice, sociale sau religioase, dar și exterminarea morală, a valorilor și principiilor, a memoriei trecutului, a monumentelor și a culturii, a istoriei prin rescriere, a experienței prezente, prin ideologizare și îndoctrinare. Arma lor principală, a acestor damnați ai unui infern laic, nu e de altfel crima ca atare ci oroarea incapacității, a imposibilității noastre de a înțelege, da, acest urlet de groază în fața absurdului la care sînt reduse popoare întregi și în care ar vrea ei, demonii totalitarismului, să scufunde întreaga umanitate.

Asasinarea unor scriitori îndeosebi exprimă o idee care stă la baza demersului nostru analitic: opoziția, mai mult, incompatibilitatea dintre totalitarism și literatură; dar și, paradoxal, o legătură inevitabilă și indisociabilă, căci în ciuda încercărilor obsesive ale totalitarismului de a o înrobi – de a înrobi Cuvântul – doar fragila și mult atacata literatură, în insuportabila ușurătate a ființei ei celei mai autentice, se constituie drept alternativa ireductibilă a omnipotentului totalitarism, cu cizmele lui de plumb și cu mânușile lui de fier.

Fără îndoială, se poate vorbi, a posteriori, despre un obiectiv de intimidare și avertizare. Stela Covaci spunea, citîndu-l pe Imre Portik : *“Labiș a fost ales pentru a exemplifica urmările posibile ale nesupunerii”*. Ea evoca în acest sens acțiunea factorilor culturali și politici:

„Mihai Beniuc a avut sarcină grea. El a trebuit să-i alunge pe tinerii, pe scriitorii sau pe studenții înghesuiți pe coridoarele Urgenței. Nu pierdea nici un prilej să-i mustre și să-l dea de exemplu pe Labiș. Îi avertiza la ce ducea faptul să nu ascuți de îndrumarea partidului. Același lucru l-a declarat și Nicolae Ceaușescu prin anii '70, adresându-se unei delegații de tineri scriitori, sfătuindu-i să nu comită fapte nesăbuite dacă vor să nu împărtășească soarta poetului Labiș. (s.n.)”

Un perfect exemplu de compensație aleteică, deoarece criminalii înșiși, în mod irezistibil, își mărturisesc astfel crima. Dar cine s-ar simți „avertizat” de o crimă? Lașii nu au nevoie, pentru că, oricum, lașul nu poate deveni mai laș decât este deja. Oportuniștii, profesioniștii complicității de sistem, au și mai puțină nevoie, pentru a continua să colaboreze, să fie „avertizați” de riscurile unei revolte! Conștiințele normale însă se simt mai degrabă provocate de astfel de „avertismente”, ce se dovedesc în mod evident contraproductive. Politica terorii, specifică oricărei dinamici totalitare, duce în cele din urmă la propria ei cădere.

Post-scriptum tragic

Nu ne putem despărți de Nicolae Labiș fără a contempla cu uimire chipul lui de copil sacrificat, așa cum se arată în fotografia mortuară, reprodusă după articolul susmenționat al Stelei Covaci.

Marin Preda – cel mai urât dintre scriitori

O mărturie personală

„Alb la față, cu dinții încleștați, cu privirea înghețată spre catafalc un tânăr incremenise în sala mortuară. I-au cerut să-și continue drumul, să nu blocheze trecerea, nu părea să audă ce i se spune, l-au întrebat cine e, nici un răspuns, au încercat să-l clintească, părea imposibil, l-am întrebat dacă ținea neapărat să rămână acolo. „Da!” La cimitir, lângă groapă, l-am văzut în aceeași stare hipnotică rămânând printre ultimii”⁵⁶.

Cum am ajuns la asta? Căci eu eram “tânărul cu dinții încleștați, cu privirea înghețată” din holul Muzeului Literaturii Române. MLR-ul, iară nu “fie Ateneul, fie Marea Adunare Națională; în cazul cel mai rău îl vom depune în holul Uniunii”, cum se proiectase inițial⁵⁷.

Relatarea unui martor discret

Pentru mine lucrurile au început cu câteva zile mai înainte când, în chip cu totul întâmplător, l-am întâlnit pe Calea Victoriei pe Petru Creția. Pe Petru, cum insistase să-l numesc în ciuda eforturilor mele de a rămîne la oficialul “d-l Creția”, îl cunoscusem pe la sfîrșitul lui 1976, cînd fusesem angajat de fostul director al Muzeului, Alexandru Oprea, cu un contract pe durată determinată, practic ca “negru” al lui “Miticuța” i.e. Dumitru D. Panaitescu, fiul lui Perpessicius, în vederea redactării bibliografiei la volumul VII din Eminescu – *Opere. Proza literară*. Publicasem deja cîteva cronici literare în *Luceafărul* și scrisesem, fără a reuși încă să le plasez, cîteva studii de fenomenologie literară, foarte inspirate de metodologia lui Northrop Frye dar și de propriile mele studii de indianistică și de istoria religiilor⁵⁸, ce aveau să apară în anii 1980-81 în *Steaua*. În schimb, n-aveam nici cea mai vagă noțiune privind arhivistica literară, pentru care nutream un fel de respect distant și ușor disprețuitor, cumva “aristocratic”, văzînd în arhiviști doar truditarii fără imaginație ce trebuiau să furnizeze criticului genialoid, cum ca orice bun călănescian, îmi închipui, mă consideram, materialul

---

⁵⁶ Radu F. Alexandru, “Remember”, în *Timpul n-a mai avut răbdare: Marin Preda*, ed. CR, 1981, pp. 433-434.

⁵⁷ Cf. *ibid.* p. 430.

⁵⁸ Lucrarea mea de diplomă se intitula *Sacrificiul vedic sau coincidentia oppositorum* (1974), subiect aproape virgin pe planetă la data aceea, dacă excludem studiul foarte eseistic al lui Sylvain Lévi și acela al unui indian, Potdar, de care pe atunci nu auzisem și pe care nici pînă cum n-am izbutit să mi-l procur.

plecînd de la care acesta să se lanseze liber – cît mai liber! – în loopingurile lui speculative.

Colaborarea cu Petru Creția, ce trebuia, în principiu, să mă inițieze în meserie, a constituit o surpriză în acest context. În mod curios, și el, ca și mine, era cumva un declasat al „sistemului”, combinînd o frustrare mai mult sau mai puțin depresivă cu o inteligență mordantă, din cele mai stenice, într-un chip care m-a intrigat. Altminteri, în materie de inițiere, nu se poate spune că „mentorul” avea de gînd să se ostenească prea mult. Amabil, dar destul de casant – nu cred că avea mai multă încredere decît mine însumi în aptitudinile mele arhivistice – mi-a întins ca model vreo 20-30 de fișe, care mi-au permis oarecum să sezizez cam ce mi se cerea. Aveam de parcurs sute și mii de pagini de cărți și reviste, inclusiv pe microfilm – acum, un logicial ar face asta mult mai repede și mai eficace – storcîndu-le de orice aluzie la proza literară eminesciană și stocînd în fișe rezultatul. Spre imensa mea stupeoare am descoperit că migala asta cumva cinegetică îmi plăcea, mă pasiona chiar. Să descoperi urmele unor referințe, total necunoscute pentru marea lor majoritate, și inutilizate aproape întotdeauna, *quelle volupté exquisite*. Rebel la orare, petreceam la Biblioteca Academiei vreo 12 ore pe zi, ajungînd pe la 10 dimineața, spre disperarea pasionaților „condicii”, și plecînd la închidere, spre orele 22.

Acolo am trăit evenimentul ce avea să-mi schimbe viața. În dimineața zilei de 4 martie 1977 mă îndreptam spre bibliotecă, însoțit de Dana firește, după semnarea ultra-tardivă a condicii de prezență la MLR, cînd cu totul întîmplător, îl întîlnesc pe un fost coleg de la facultatea de Hindi, Eric Becescu. Trena cu el o versiune prescurtată a Apelului pentru drepturile omului în România adresat de Paul Goma Conferinței de la Belgrad. În plus, Eric se pretindea urmărit de Securitate. Nu ascultam decît foarte rar Europa liberă, așa că ignoram totul despre afacere, însă ideea că nimeni nu accepta să semneze, cum se plîngea Eric, mi s-a părut revoltantă. I-am cerut să-mi arate textul, destul de scurt, vreo 15-20 de rînduri parcă, l-am citit și, ca să fiu sincer, l-am găsit destul de neutru. Mă așteptam la ceva mult mai agresiv-patetic. Mi-am condus ex-colegul în parcul Academiei și am semnat documentul, pe capota unei mașini parcate acolo. Bineînțeles, Dana, incapabilă să mă abandoneze în această “periculoasă” întreprindere, a semnat și ea. În seara aceleiași zile, în sala cea mare a bibliotecii, la doar vreo 40 de minute înainte de închidere, cufundați în lecturi – în ce mă privește, terminîndu-mi lucrul la fișe, mă delectam a citi în fine *Nu-
ul* ionescian și tocmai mă scuturam de rîs – ne-a surprins cutremurul. Paul Goma avea să vorbească cu dreptate, pe de o parte de România ocupată de români – precum de turci, îmi vine să adaug, căci ce altceva erau și sunt politrucii și securiștii de toată mîna decît niște siniștri politurci – pe de alta, de “cutremurul oamenilor”, ca o reacție la situația

dată. Ori, “cutremurul oamenilor” n-a împiedicat cutremurul de pământ, cele două se completau straniu.

O lună și ceva mai târziu încheiam, în fine, bibliografia. Într-o primă etapă, din cele vreo 20-30 de fișe pe care le primisem, în majoritate inutilizabile, ajunsesem la 225, pe care le predasem lui Dimitrie Vatamaniuc, specialistul în materie de eminescologie. Circa două săptămâni mai târziu, acesta îmi restituise un volum sporit la 450, pe care, ambiționat, aproape că l-am dublat la rîndul meu, aducînd pînă la urmă bibliografia la cele 874 de poziții, cîte au fost publicate în volum. Odată cu bibliografia se încheia și colaborarea mea la MLR. În ce-l privește, “Miticuță”, onest, refuzase să semneze bibliografia ce a rămas, pînă la urmă, fără autor. În ce privește postul, nu știu dacă în alte condiții Al. Oprea l-ar fi definitivat, probabil că da, însă semnarea Apelului Goma tranșa chestiunea, cu atît mai mult cu cît refuzasem să semnez “abjurarea”, cînd doi caraghioși de la Securitate veniseră să mă prelucraze și să mă amenințe, fără succes.

Cîțiva ani după acest episod, în cursul dimineții de 16 mai 1980, mă îndreptam, tot pe Calea Victoriei, spre același loc – de data aceasta, nu Biblioteca, ci Editura Academiei, unde lucram atunci și cu care avusesem un complicat proces, cștigat cu panăș, de reintegrare și despăgubire, în urma desfacerii abuzive a contractului de muncă⁵⁹. Mă întîlnii, cu totul pe neașteptate, cu Petru Creția, foarte excitat. Surprins, l-am întrebat ce se întîmplase. “A murit Preda!” mi-a răspuns, intensificîndu-și jovialitatea. Desigur, știam prea bine că personajul putea fi destul de abrupt în relațiile sale personale – o constatasem o dată pe pielea mea, cum se spune – deși părea lipsit de clasica furberie a literatului român, la drept vorbind, mult mai insuportabilă decît bruschețea. Astfel încît reacția lui Petru, în sine șocantă, nu era deloc de neînțeleș.

Dar punctul cu adevărat palpitant, demn de un roman polițist prin implicațiile sale, al relatării lui Petru Creția era altul. Întîmplător, fusese pur și simplu martor al unui episod esențial, ce arunca o lumină stranie asupra tenebroasei afaceri a decesului subit al scriitorului, mai cu seamă în contextul apariției și succesului fulgurant – se putea vorbi de un veritabil fenomen social – al ultimului său roman, *Cel mai iubit dintre pămînteni*. Indiscutabil, cel mai virulent și mai complex roman politic

---

⁵⁹ Fusesem licențiat în septembrie 1979 cu circumstanțe agravante, ca „element dușmănos”, semnat al Apelului Goma, fiind mai ales acuzat – inclusiv într-un denunț adresat Procuraturii în virtutea decretului 12/1965, menit să pună sub obroc indezirabilii ca „bolnavi mintali primejdioși” – de... „*mania obsesivă de a critica producția de cate a Editurii Academiei și pe directorul acestei instituții*”: e vorba de Constantin Busuioceanu, fost zbir al colectivizării forțate, parașutat ca director al EA și secretar de partid pe Academie.

apărut în România pînă atunci, o veritabilă frescă a “obsedantului deceniu” sau, inversînd celebra sintagmă a lui Balzac, o veritabilă “comedie a inumanului”⁶⁰.

În ce consta episodul povestit mie de Petru Creția, la care el fusese martor? La drept vorbind, în nimic prea extraordinar. Pe 16 mai, în chiar ziua constatării oficiale (spre orele 12, va decide „ancheta”) a decesului lui Marin Preda, Creția se găsea la Palatul Mogoșoaia unde pregătea un op, mai exact extraordinarul său volum *Poezia*, publicat în 1983. Matinal și cam insomniac, ieșise în jurul orelor 5 dimineața pe terasa Palatului ca să respire și să mai decompeseze, cînd zări venind dinspre București un taxi, din care ieșiră șoferul și, scos mai degrabă, cu ajutorul cîtorva inși ce veniseră în întîmpinare, probabil din personalul palatului, Preda însuși, într-o stare dificil de descris, “beat mort”, pretindea șoferul. De ce nu însă, *mort pur și simplu*, sau muribund – și transportat în camera lui pentru a fi așezat pe pat, într-o poziție destul de curioasă, așa cum fu descoperit cîteva ore mai tîrziu...

În orice caz, după mărturia lui Petru – singulară, căci nedeclarată în cadrul „anchetei”, și căreia îi sînt astăzi singurul deținător⁶¹ – fie că în zorii zilei de 16 mai cînd e adus cu taxiul era încă în viață, deși *dans un sale état*, fie că era deja mort, Marin Preda nu se afla la Mogoșoaia încă din seara din ajun, și nu petrecuse o parte din noapte la restaurantul Palatului, în „*stare avansată de ebrietate*”, cum s-a afirmat oficial, pentru a se acredita teza unei morți accidentale.

Mărturia indiscretă a corpului

Acum un al doilea episod, nu relatat de vreo altă persoană ci la care am participat eu însumi, în direct, și la care se referă citatul din mărturia lui Radu F. Alexandru ce deschide acest articol.

În holul MLR unde fusese expus cadavrul lui Marin Preda, într-un sicriu deschis, cu fragilitatea lui de victimă lepădată cu dispreț de asasini, organizatorii macabrei “festivități” – în fond, mai mult sau mai puțin aceeași cu organizatorii asasinatului – stabiliseră regula ca vizitatorii să n-aibă dreptul decît la o singură rotație în jurul “celui mai iubit dintre

---

⁶⁰ Trimit eventualii cititori la recentul meu studiu (cu punctul de plecare într-un vechi articol apărut pe jumătate în *Luceafărul* din 13 septembrie 1980, la cîteva săptămîni după moartea scriitorului) : *Marin Preda. Analiză literară*, publicat în două părți în revista *Leviathan*, nr. 4/2023, pp. 18-22 și 1/2024, pp. 168-173.

⁶¹ Cînd în 1987, de data asta în Franța, i-am amintit lui Petru, care ne vizita, episodul pe care mi-l relatase, întîi a negat pur și simplu, pentru ca apoi să se refugieze în explicația universală a literatului român „ambarasat”: „Eram beat!” Ceea ce, în mod cert, nu era. M-am gîndit că se știa poate depozitarul și al altor informații periclitante, simțindu-se deci amenințat dacă vorbea, de cînd zvonul asasinării lui Marin Preda de Securitate se răspîndise... Am aflat mai tîrziu că Petru însuși a fost ținta unor atacuri banditești orchestrate de aceeași „instituție”.

pămînteni” – după care erau invitați să iasă. Se temeau “autoritățile” de o eventuală debordare sentimentală din partea “îndureraților”, acea iubire pe care atît de amar sarcastic o invocase scriitorul, risca ea să se reverse în chip poate chiar periculos pentru o bună orînduire a ceremoniei? E foarte probabil. În orice caz, în ce mă privește, am izbutit să mă “rotesc” de două ori. Nu vreo macabră curiozitate mă împinsese la asta, ci nevoia de a mă convinge că văzusem bine ceea ce credeam că am văzut cu prilejul rotației dinții.

Într-adevăr, fusesem șocat de aspectul nu atît al trupului mărunț, îmbrăcat într-un costum cenușiu și parcă scufundat în coșciugul prea mare, ci de acela al chipului, ca tencuit cu cel puțin o jumătate de centimetru grosime de pudră trandafirie, vădit foarte ieftină, ce-i crea scriitorului un fel de mască nesănătoasă. Că nu putea fi vorba numai de prostul gust al “cosmeticienilor” pompelor funebre se putea însă vedea dintr-o ochire. Căci elementul cel mai frapant al feței lui Marin Preda nu era stratul gros de pudră ci o tumefacție la nivelul pomelului stîng, cam de mărimea unei monede de 5 lei din epocă, cu un diametru de 2-3 centimetri. Umflătura era dublată de o alta, la nivelul buzei superioare stîngi, tumefiată și ea în parte și parcă zdrobită. Ce însemna asta? Simplu! Înainte de a muri, Marin Preda fusese violent bătut, tumefacțiile, provocate indiscutabil de niște foarte brutale lovituri de pumn – fusese oare folosit și un box (obiect metalic ce nu trebuie confundat cu sportul cu același nume) – reprezentînd în acest sens un indiciu cît se poate de evident. În loc să fie mascată, tumefacția era parcă scoasă și mai mult în evidență de stratul gros de pudră, ce nu se găsea acolo decît ca să acopere hematomurile de pe chipul scriitorului. Dar cum i-ar fi arătat trupul, dacă l-am fi putut vedea? Prin ce martiriu trecuse autorul *Celui mai iubit dintre pămînteni*? Vădit, cei mai detestați și detestabili dintre pămînteni – banda damnată a securiștilor – îl torturaseră pe cel mai iubit. De ce? De rușine – rușinea îi umpluse de fierea propriei lor uri, și pentru că ura de ei înșiși îi chinuia, pentru că nu-și mai putuseră suporta răul și oroarea chipului lor demascat de damnați, îl ucisuseră! Așa cum îl omorîseră pe Nicolae Labiș, așa cum aveau să-l omoare pe Ioan Petru Culianu.

Eram oare singurul dintre cei prezenți care-și dădea seama de hidoșenia acestui omor? Posomorea de pe toate chipurile, o anume tensiune, sensibilă și la nivelul publicului, căci era totuși, într-un sens, un spectacol, deși macabru, ca și printre organizatori ce rodau neliniștiți, indica neîndoielnic contrariul. Totuși, nimeni nu îndrăznea să protesteze, ori tocmai de un protest, oricît de timid, se simțea nevoia, pentru a elimina senzația aceea penibilă de complicitate involuntară la crimă. M-am hotărît atunci să fac singurul lucru pe care circumstanțele păreau, nu fără risc, a-l permite: am refuzat să ies din holul muzeului. Făcînd asta cream un fel de ambuteiaj, antrenîndu-i pe vizitatorii din spatele meu să facă la fel. S-a creat astfel destul de repede un fel de coadă la nimic determinat – în țara nesfîrșitelor cozi alimentare – poate la libertate, sigur, o formă de protest.

Oamenii ar fi putut, desigur, să mă ocolească și să iasă totuși, dar nu făceau asta ci se grupau în spatele meu cu un soi de obstinație mohorită. Înțeleseseră – acceptaseră gestul. Era a doua oară, după un episod mai vechi, din 1979 – când determinasem autoritățile să deblocheze trotuarul din fața Palatului, încadrat de milițieni la un capăt și la celălalt – că reușeam să creez un mini-spațiu „liber de comunism”!

Reacția “organizatorilor” securiști a fost, la început, una de derută. Vădit, nu prea știau ce să facă. Să provoace o scenă violentă lângă cadavrul masacrat al lui Marin Preda, de față cu toată scriitorimea și cu toți “îndurerații” a căror indignare devenea tot mai palpabilă, le venea, vădit, peste mână. Un șefuleț de-al lor încercă totuși să mă convingă, “cu duhul blîndeții”, să circul. Am refuzat. Vroi atunci să schimb metoda, însă pentru că un securist, înainte de a fi o brută, e un birocrat, încercă, în prealabil, “să se acopere”. Dispăru deci undeva în zona birourilor, probabil în biroul lui Oprea, unde se cazase temporar, poate, vreun general de-al lor sau altă mărime, de la care să culeagă prețioase indicații. Nu înainte de a mă lăsa, totuși, în grija lui “Gică”, o mică brută cu fruntea ca o fișie îngustă, craniul minuscul, ascuțit și pleșuv și ochii mici, porcini, adormiți în căpășina comic conică, însă sclipind acum cu un fel de jovialitate ironică și crudă. Am rămas astfel față în față câteva lungi minute, eu și Gică, el sperînd să se poată dezmorți luîndu-mă la bătaie, eu strîngînd cu disperare umbrela al cărei mîner intenționeam să i-l strivesc de țeastă. Pînă la urmă însă nici Gică nu mă lovi, nici umbrela mea nu avu ocazia să guste din craniul lui sec – căci “șefulețul”, ce primise probabil ordine moderatoare, îl luă cu el nu știu pe unde, dispărînd amîndoi.

De-abia izbutisem să respir, tihnit, că se înființă subit, închegată parcă din atmosfera mefitică a locului, o doamnă cu voaletă, cu un aer de personaj cehovian: era, cum am putut să-mi dau imediat seama, cînd mi s-a prezentat, “îndurerata” prin excelență – văduva scriitorului. În ce mă privește nu pretinsesem să am dreptul la o asemenea onoare. Evident, în termeni foarte dulzeci, cu un ton de o fermecătoare gentilețe, îmi cerea și ea, ca și precedentii, să “circul”. Ciudat lucru, nu eram impresionat! Pe de altă parte, a polemiza cu văduva, în proximitatea trupului soțului decedat nu intra în obiceiurile mele. Nu pot spune că mă caracterizez printr-un prea mare respect al conveniențelor, ba mai degrabă dimpotrivă, totuși, negăsind o replică apropiată, am optat pentru o tăcere incoruptibilă. Descurajată de taciturnitatea mea masivă, doamna se volatiliză la rîndul ei.

Ieșit de niciunde, în orice caz, nu-l remarcasem pînă atunci, se apropie atunci de mine un lungan de vreo doi metri, cel puțin așa mi s-a părut. Nu semăna cu ceilalți organizatori și nici nu părea deosebit de îndurerat, deși probabil că era, dar mai ales lipsea de pe fața lui acel magiun de ticăloșie ce se lăfăia pe mutrele celorlalți. Restul l-a povestit foarte bine el singur în pasajul pe care l-am citat mai sus. Am aflat abia citind *Timpul n-a mai avut răbdare* că-l chema Radu F. Alexandru. Întrebîndu-mă: “Vrei să rămîi?”, mă obliga la un fulgurant examen de conștiință. Chiar voiam să rămîn, să

mai rămîn, ei bine, *da!* Lipit de zidul propriei mele conștiințe, înțelegeam că într-adevăr, nu doar că nu puteam să plec ci că voiam cu adevărat să rămîn. Atunci am fost lăsat în pace.

Lucrurile se relaxară oarecum. Nemaismîndu-mă sub presiune, puteam să observ acum mișcarea browniană din hol. La drept vorbind, pe lîngă grupul ce se închegase în spatele meu, cam tot spațiul din jur se umpluse, mai mult sau mai puțin, cu o mulțime pălăvrăgitoare. Nu pretind că din cauza mea, dar s-ar fi zis că tehnica “rotațiilor” ca la balenă ori ca la tezaurul regal din Turnul Londrei, perfect ridiculă și ineficace de vreme ce tumefacțiile nu puteau fi ascunse iar hematourile se ghiceau sau baremi se presupuneau, chiar mascate, mai ales mascate, încetase. Deslușeam acum, pe lîngă vreo cîțiva scriitori, mai mult sau mai puțin obscuri, pe cei doi copilași ai scriitorului, drăguți, mirați, oarecum triști, nedumeriți, purtînd niște costumașe gri, pe cît îmi amintesc.

Mai straniu mi s-a părut un bătrîn cu părul alb, de vreo șaptezeci de ani, poate singurul cu o figură cu adevărat și profund îndurerată. Total indiferent la bîlciul din jur. “Trebuie să fie tatăl”, murmură o cucoană în preajmă-mi. Nu putea fi tatăl, tatăl murise demult – și totuși mărturisesc că preț de-o clipă mă trecuse aceeași idee. Unda de dispreț a bătrînului ce străbătu prin mîhnire fu pentru mine ca o revelație. Paraschiv! Paraschiv cel cu buzele împletite! Fratele cel mare! S-ar fi zis că lucrurile se ordonau în fine, reintrau în literatură, singurul loc unde haosul abject al lumii mai are un sens.

Cam vreo oră și ceva mai tîrziu, am fost îmbarcați, fără distincție, în 2-3 autobuze și transportați la cimitirul Bellu, în vederea ceremoniei de înmormîntare, de altfel, extrem de rapide, expeditivă parcă. Tovarășii de luptă și de clasă ai „conducătorului” comanditar al asasinatului, vădit stingheriți, voiau să scape cît mai iute de beleaua în care se vîrîseră singuri. Cadavrul cu bucluc al scriitorului ar fi putut să le atragă manifestări de indignare mult mai grave decît “protestul” meu izolat. Simțisem oricum neliniștea „serviciilor de ordine”, ce organizaseră cît mai discret cu putință funeraliile, în încercarea disperată de a masca crima. De fapt, o făcuseră și mai evidentă, grotescă.

Un fel de mohoreală tulbure părea să domnească la cimitir, o nevoie de *a spune* topită-n indefinitul unei abulii aproape substanțiale, apăsătoare și sufocante. Mulțimea de altfel se caracteriza printr-o flagrantă anonimitate. Necunoscuți, poate nici măcar cititori, care-l știau cumva pe Marin Preda. Practic nicio personalitate sau aproape, mai ales dintre cei ce publicau regulat la CR; lașii, pardon, *rezistenții prin cultură*, nu se voiau compromiși. L-am remarcat în schimb pe șefulețul lui Gică – nu și pe Gică însuși; privea vag, în gol, își contempla vidul, poate. În dreptul mormîntului deschis se ivi Dumitru Radu Popescu – D.R.P., nu cel poreclit “Dumnezeu”. Figură cu trăsăturile trase, speriată și sincer îndurerată cred; s-ar zice că frica și durerea se potențau reciproc. Ar fi rămas și el acasă

sărmanul, laolaltă cu toți “rezistenții” atât de brilianți prin absență, însă, sclav al datoriei și bineînțeles al regimului, reprezentînd probabil președenția Uniunii Scriitorilor (încă deținută de George Macovescu), s-a văzut nevoit să țină un discurs anost, interesant numai prin anxietatea intonației. Bietul de el! Și asta, insul ăsta fără personalitate, zombiul ăsta animat doar de groaza să n-o pățească la rîndu-i, trecea drept “mare scriitor”!

După înmormîntarea propriu-zisă, mulțimea nu se risipi imediat ci se sparse în mai multe grupuri ce păreau să simtă nevoia să comunice încă, de nu cumva să *cuminece*. În locul clasicei eucaristii ne vedeam scufundîndu-ne parcă într-un fel de împărțășanie a durerii – desigur, numai umilii, anonimii prezenți, nu și foarte prudenții “rezistenți prin cultură” – ce ne extrăgea din acest teritoriu demascat de literatură, moralmente pustiu, devastat de nelegiuire și demență, din această patrie a sclerațiilor cabotini unde oamenii, simpli pămînteni, iubiți sau nu, nu-și mai puteau găsi locul.

Din grup în grup, pașii mă purtară spre unul mai ciudat, dominat de o țărancă vîrstnică și sentențioasă care a spus cu un ton pătruns de sentimentul dezvăluirii, de parcă ne-ar fi inițiat, ceva ce rezuma tot, sintetiza în cîteva cuvinte tot ce mă agitase mai mult sau mai puțin obscur pînă atunci: “*Preda a fost ucis pentru că a vrut să spună adevărul!*” Sincer, n-aș fi putut s-o spun mai direct și mai bine. Mă întreb cine ar fi putut.

„Dosarul Marin Preda”

Moartea lui Marin Preda a fost, ca și alte crime politice în România, atribuită oficial alcoolului. În ciuda puținelor elemente care au putut filtra, raportul medico-legal, ținut secret și descoperit aproape douăzeci de ani mai târziu în arhivele Procuraturii, indică totuși clar „o moarte violentă”, în speță „prin asfixie”, menționînd, de asemenea, vânătăi și răni pe față, pete negre și violete pe piept (semne probabile ale unor instrumente de tortură).

Acest raport, precum și diferitele declarații și relatări cuprinse în așa-numita „anchetă” (inclusiv note din dosarele poliției și ale Securității), deși adesea parțiale, confuze și contradictorii, sînt acum cunoscute datorită cercetării aprofundate a jurnalistei și scriitoarei Mariana Sipoș. Documentele adunate și analizate în cartea ei *Dosarul Marin Preda*⁶² arată fără niciun dubiu că avem de-a face cu un asasinat politic. „Motivat” – dacă vreodată poate fi invocată o motivație a crimei – de apariția, cu doar trei luni înainte, și de imensul succes în librării al ultimului roman al scriitorului, trilogia *Cel mai iubit dintre pămînteni*:

---

⁶² *Dosarul Marin Preda (viața și moartea unui scriitor în anchete, procese-verbale, arhive ale Securității, mărturii și foto-documente)*, 1999; ediția a doua Eikon, 2017: cea la care ne referim (prima nefiîndu-ne accesibilă).

„romanul care i-a provocat, de fapt, moartea”, cum a declarat undeva criticul și academicianul Eugen Simion.⁶³

Este o carte și realistă și simbolică, al cărei personaj principal – filozof, fost prizonier politic al anilor 50-60, nereabilitat, devenit, din universitar, șef al unei echipe de deratizare urbană – denunță atrocitățile și aberațiile sistemului⁶⁴. Există scrieri al căror adevăr deranjează pînă într-atît încît autorii lor sînt amenințați cu moartea – ceea ce a fost cazul pentru Marin Preda, cum descoperim din anumite mărturii – și în cele din urmă sînt într-adevăr uciși, fără ca, decenii mai târziu, responsabilii crimei, comanditari și executanți, să fie vreodată tulburați de vreo reală investigație penală. Situație standard pentru România, unde – ca să ne limităm la perioada postbelică – nici cei responsabili de moartea poetului Nicolae Labiș, nici cei ce au ordonat și organizat asasinarea lui Ioan Petru Culianu nu au fost pînă acum implicați, nici denunțați oficial.

„Declarațiile martorilor”

Pentru a evalua validitatea metodologică a „declarațiilor” depuse în dosarul anchetei, reconstituit de doamna Mariana Sipoș, trebuie spus mai întîi că unele sînt scrise, pe formulare tip, de mîna anchetatorului care le consemnează și contrasemnează – iar în acest caz, de cele mai multe ori ele contrazic declarațiile autografe, pe hîrtie simplă, ale acelorași „martori” (este de exemplu cazul dublei declarații „olografe” a poetului Virgil Mazilescu); altele, dactilografiate, par dictate direct unui grefier de către anchetator, greșelile de stil și de limbaj fiind de neconceput sub condeiuul unui scriitor, chiar și atunci cînd acesta este pus, sub presiune, să depună mărturie după un anumit scenariu prestabilit. Pare evident că astfel de declarații sînt construite de sus în jos de anchetatori, cu sau uneori chiar fără contribuția depozaților...⁶⁵

Pe de altă parte e de remarcat, tot în spiritul analizei metodologice, că diferitele declarații constituie tot atîtea mini-scenarii, ale căror variante confuze și contradictorii poartă asupra tuturor detaliilor factuale: ora sosirii scriitorului, pretins în seara de 15 mai 1980, la palatul Mogoșoaia, unde a fost descoperit mort a doua zi, pretins spre ora 12, persoana taximetristului care l-a adus (ce apare uneori ca cunoscîndu-l foarte bine pe scriitor, alteori ca neștiind cu cine are de-a face), identitatea gardianului care l-a primit la reședință (ce își schimbă numele în funcție de declarații), faptul că, odată adus în camera lui, ar

---

⁶³ În *Portretul scriitorului îndrăgostit. Marin Preda*, Editura MNLR, 2010, p. 163.

⁶⁴ Am analizat romanul într-un studiu completat și publicat recent (vezi nota 5).

⁶⁵ Nu reluăm aici analiza acestor declarații: am făcut-o în detaliu în *Trei crime de stat. Asasinatele lui Mihai Eminescu, Nicolae Labiș și Marin Preda (Les Cahiers « Psychanodia »* n° 2, april-mai 2021, online: <https://adshishma.net/Publications-Accueil.html>).

fi cerut sau nu de mâncare, faptul că avea sau nu sânge pe față în acel moment, ora la care ar fi coborât mai târziu din camera lui, starea în care s-ar fi aflat în acel moment, persoanele cu care ar fi stat la masă în restaurant, cantitatea și natura băuturii pe care ar fi consumat-o cu acea ocazie, momentul în care s-ar fi retras, în fine, poziția în care a fost găsit, în mijlocul – sau spre sfârșitul – dimineții... (căzut din pat? stînd așezat pe pat? culcat pe spate? în pijama, sau îmbrăcat în haine și palton?...).

Toate aceste „fapte” sînt atît de vagi în diferitele relatări, încît simțim în mod clar lipsa de siguranță, bîjbiirea, chiar jena „depozanților” în fața unei injuncții subiacente care le ordona să facă să se creadă că Preda ar fi ajuns la Mogoșoaia în ajunul morții, „în stare avansată de ebrietate”, și că în timpul nopții ar fi băut din nou în restaurantul palatului. Aceștia sînt cei doi pivoți comuni ai tuturor scenariilor, fiecare divergînd altminteri după bunul plac, căci este dificil să invenți detalii concrete pentru fapte ireale, după cum este greu să ștergi complet faptele reale. De pildă, zgomotele auzite în camera lui, conform mărturiei cruciale a scriitoarei Sânziana Pop, evident, neinclusă în „anchetă”, care dă cea mai frapantă descriere a măcar o parte din ceea ce trebuie să se fi întîmplat în acea noapte⁶⁶ :

„Am plecat de la casa de creație Mogoșoaia doar cu cîteva luni înainte de moartea tragică și stupidă a lui Marin Preda. Stupidă? A fost de ajuns să-i văd doar pe paznicii care fuseseră de serviciu în noaptea dramei ca să înțeleg că diagnosticul oficial al decesului – asfixie mecanică – era o poveste de adormit copiii. Paznicii nu erau triști. Erau înfricoșați. Semănau cu negrii judecați de tribunalele Ku-Klux-Klanului. (...) În noaptea dramei s-au auzit bocănituri puternice în podea.” (s.n.)

În orice caz, conform mărturiei din chiar ziua de 16 iunie pe care am primit-o eu însumi din gura filosofului elenist și eminescolog Petru Creția, evocată mai sus, Marin Preda a fost adus la Mogoșoaia de un taxi în zorii acelei zile, fiind târît spre clădirea Palatului de doi paznici, pentru a fi depus în camera lui (de unde zgomotele auzite din camera sa): scriitorul nu sosise deci în seara precedentă și nu petrecuse noaptea să bea în restaurant cu colegii scriitori... ce fuseseră obligați să dea declarații în acest sens! Fără îndoială că și-a petrecut noaptea în altă parte, într-o cu totul altă companie, de unde urmele de violență pe față și pe corp, notate, cum vom vedea, în raportul medico-legal, fiind adus în camera lui spre dimineața, muribund dacă nu deja mort.

---

⁶⁶ Mărturia a apărut în ziarul *Seara*, din 5/6 august 1991, p. 4, fiind reprodusă în Mariana Sipoș, *op. cit.* p. 181.

Două detalii, în semantica contextuală a declarațiilor, relevă irelevanța ca și falsitatea acestora.

Primul element revelator al discursului este – dincolo de toate confuziile și contradicțiile care caracterizează documentele din dosar – o sintagmă imuabilă, prezentă fără greș în toate declarațiile, cu variații minime, doar de topică: Preda ar fi fost, pentru toți „martorii”, nu pur și simplu beat, ci „*în stare avansată de ebrietate*”, respectiv „*în stare de ebrietate avansată*”. De la femeia de serviciu, taximetrist, paznici, chelneri, pînă la diverșii scriitori, poeți, sculptori, pictori, toți definesc prin aceeași formulă administrativ-polițienească starea presupusă a scriitorului, care, dacă era reală, ar fi fost descrisă altfel în limbajul propriu al fiecăruia, într-un mod mai colorat, mai personal... (foarte beat, beat mort, mergînd pe patru cărări etc.) Dar nu! El era „*în stare avansată de ebrietate*” (cu respectiva variantă topică)! Formularea însăși, repetată *ne varietur* de toți declaranții, ne trimite la acea „semnătură a crimei” pe care judecătorul interpretat de Jean-Louis Trintignant în celebrul film „Z” al lui Costa Gavras o identifică, în diversele depoziții, ca fiind un element al scenariului dictat „martorilor” – de la derbedeul mardeiaș la generalul de jandarmi – de șeful conclavului generalilor ucigași: „*suplu și feroce ca un tigrul!*”

În cazul nostru, formula gata făcută „*în stare avansată de ebrietate*”, introdusă în toate declarațiile, este o semnătură a crimei. Ea răspunde de altfel unei constante a sistemului: victima trebuie să fie înjosită, acuzată de alcoolism, mai ales. Să ne amintim că aceeași formulă apărea și în „declarațiile” vizînd acreditarea morții accidentale – și din propria lui vină! – a poetului Nicolae Labiș (care mărturisise prietenului Imre Portik pe patul de moarte: „*Nu, n-am fost beat. (...) Nu am căzut, am fost îmbrîncit din spate de cineva*”).⁶⁷ Să ne amintim, de asemenea, că aceeași etichetă vizînd presupusul alcoolism i s-a aplicat, pe lîngă alte „vicii” și „boli psihice” inventate, lui Mihai Eminescu, căruia așa-zisul „raport de autopsie” îi desena un portret calomnios, menit să oculteze cauzele criminale ale morții lui premature în ospiciul dr. Șuțu!...⁶⁸

Al doilea indiciu revelator constă în dublul scenariu al episodului sosirii la Mogoșoaia, pretins situat în seara de 15 iunie. Într-unul, Preda și-a părăsit biroul de la editura Cartea Românească în jurul orei 21, cu un taxi al cărui șofer afirmă că-l cunoaște bine pentru că îl dusesese de multe ori de la editură la Mogoșoaia, o cursă care, prin urmare, îi era perfect familiară și ce dura în mod normal în jur de 15 minute; ori, scriitorul ar

---

⁶⁷ *Les Cahiers « Psychanodia »* n° 4, juin 2023: <https://adshishma.net/Publications-Accueil.html>, ca și *La Lettre du PEN Club français* n° 38, pp. 21-27.

⁶⁸ *Les Cahiers « Psychanodia »* n° 4, juin 2023, ca și *La Lettre du PEN Club français* n° 38, pp. 8-20.

fi ajuns la destinație... cu cel puțin o oră după plecare (între orele 22:00 și 23:00, în funcție de declarații). În celălalt scenariu, presupusul taximetrist, în mod curios, nu știe cum să ajungă la Palatul Mogoșoaia (ceea ce este extrem de neverosimil) și nici măcar nu-l cunoaște pe Marin Preda, pretinzând oricum că acesta era așa de beat încât nu putea vorbi – află cine este „clientul” doar când se oprește să ceară indicații într-o secție de miliție, ofițerii care îl recunosc pe scriitor îi indică atunci traseul taximetristului rătăcit, care petrece totuși încă mult timp în căutarea destinației... (pentru a ajunge, zice el, la Palatul Mogoșoaia în jurul orei 22:30).

Totul se întâmplă de parcă ar fi fost de fapt doi șoferi: primul, care l-a luat de la birou la 21.00 pentru a-l conduce la Mogoșoaia, cunoscându-l bine pe scriitor, nu a reușit însă să-l aducă la destinație, s-ar zice că, din motive și împrejurări despre care nu avem informații, și-a „pierdut” clientul, acesta fiind „interceptat” pe drum; celălalt, total străin de persoana și obiceiurile scriitorului, l-a putut „încărca” la o oră foarte târzie a nopții, poate chiar în numita secție de miliție, unde scriitorul, vădit într-o stare ce-l făcea incapabil să vorbească pentru a-i indica traseul, i-a fost livrat ca un pachet pentru a fi transportat la o destinație pe care șoferul nu o cunoștea (era chiar taximetrist? sau poate doar șoferul respectivei secții de miliție...). Sosirea la Mogoșoaia trebuie să fi avut loc deci, în realitate, în zorii zilei de 16 mai – cum constatase Petru Creția – și nu în seara precedentă.

Contradicțiile din declarația „șoferului” ni se par așadar a reprezenta de fapt două scenarii distincte, nu alternative, ci complementare, unul urmînd celuilalt în cronologia evenimentelor și explicînd marele interval – în realitate, o noapte întreagă – între plecarea de la birou în seara de 15 mai și momentul real al sosirii la reședință, cu dezvăluirea că între timp scriitorul s-a aflat foarte probabil într-o secție de miliție... unde a avut loc agresiunea ce a dus inevitabil la moarte.

Cum foarte pertinent a reconstituit faptele poetul și scriitorul Ion Caraion (1923-1986), într-un articol bazat pe notele sale din epocă, publicat postum⁶⁹ :

„... în noaptea de 15 mai 1980 el a fost adus de niște necunoscuți acolo [la Palatul Mogoșoaia, n.n.], într-o stare de nedescris, gata pregătit și pe trei sferturi ambalat, ca peste cîteva ore să sosească sigur pe lumea cealaltă.”

„Raportul medico-legal”

---

⁶⁹ “Cîteva detalii despre uciderea lui Marin Preda”, în *Tristețe și cărți*, Editura Fundației Culturale Române, 1995.

Reconstituirea noastră de mai sus este singura care permite explicarea urmelor de violență observate pe cadavru, așa cum le atestă, deși sumar și fără necesarele justificări, așa-zisul „raport medico-legal”, care e departe de a constitui un veritabil proces-verbal de autopsie. Dealtfel, autopsia propriu-zisă cu concluziile ei lipsește pur și simplu. În aceste condiții, ținând seama de elementele de mai jos, se impune o întrebare tulburătoare: există un alt raport medico-legal incluzând, de data aceasta, autopsia – totalmente absentă din documentul dat la iveală la ora actuală – cu alte cuvinte, putem vorbi de un *raport de autopsie secret*, ocultat de Securitate? Am văzut deja aceeași lipsă de profesionalism, dacă nu ocultare voluntară, și în cazul așa-zisului „raport de autopsie” privindu-l pe Mihai Eminescu – dar ne aflăm totuși cu un secol mai târziu!

Ținut secret în timpul preinsei anchete – ce conchidea rapid, prin „declarații” contrafăcute, la moartea prin alcoolism – „raportul medico-legal” a fost descoperit și făcut public de scriitoarea și jurnalista Mariana Sipoș în cartea mai sus menționată. Semnat de distinși specialiști (prof. Dr. M. Terbancea, medic primar legist, și dr. Constantin Rizescu, medic secundar legist, la Institutul Medico-Juridic București), documentul începe înainte de toate prin a face, s-ar zice, un... rezumat al declarațiilor „martorilor” – de parcă ei ar fi fost obiectul examinării și nu corpul victimei! Regăsim astfel aici principalele elemente menite să susțină scenariul oficial: venirea scriitorului la Mogoșoaia în seara zilei precedente, deja beat, o noapte în parte petrecută la restaurantul palatului pentru a mai bea încă, o moarte în cursul dimineții în patul lui, în mijlocul propriei vome: pe scurt, un portret dezgustător al scriitorului. Cunoaștem deja metoda – am văzut-o în acțiune, tot sub masca expertizei criminalistice, cu Eminescu și Labiș! Apare, bineînțeles, și formula magică pe care am numit-o semnătura crimei: scriitorul venise la Mogoșoaia „în stare avansată de ebrietate”!

În ciuda acestor „preliminarii”, în partea sa „medicală” raportul atestă totuși „moartea violentă” și menționează „semne de violență” revelatoare, deși cu deficiențe inacceptabile într-un demers profesional, pe care le vom semnala după citarea acestei părți descriptive. Căci descrierea este uneori mai grăitoare decât explicațiile științifice... (mai ales când acestea lipsesc).

Iată deci esențialul „medical” al raportului (sărim paragraful începând cu: „Din informațiile unor martori, rezultă că...”, această evocare a „mărturiilor” fiind transcrisă fără îndoială, ca atare, direct după vreun raport oficial al „anchetei”):

„În ziua de 16. 05. 1980, în jurul orelor 12, camera nr. 6 din Pavilionul C, pe patul de lângă fereastră, cu capul sprijinit pe tăblia

și pilierul patului, este găsit scriitorul Marin Preda decedat, cu rigiditate cadaverică instalată.

Din informațiile unor martori, rezultă că (...)

Cadavrul aparține unui bărbat în vîrstă de 55-56 de ani, cu talia de 170 cm, țesutul musculo-adipos bine reprezentat.

Semnele morții reale: Lividități cadaverice prezente, de culoare roșie violacee dispuse pe fețele antero-laterale ale toracelui și abdomenului sub formă de placarde mari, printre care se află și câteva zone la nivelul cărora culoarea tegumentelor este păstrată (palidă). Lividitățile sînt prezente și pe fețele laterale ale ambelor brațe, pe fața posterioară a antebrațului drept, pe toată suprafața antebrațului stîng, pe fețele antero-laterale ale coapselor. Lividitățile nu dispar la digito-presiune. Rigiditatea cadaverică se menține la toate articulațiile. Putrefacția nu a început.

În regiunea frontală stîngă la 1,5 cm deasupra arcadei sprîncenoase și la 4 cm în afara liniei mediane se găsește o plagă în formă semilunară cu concavitatea orientată în jos, cu dimensiunile de 1,5/0,5 cm acoperită cu crustă hematică groasă, de culoare roșie-închisă [culoarea placardelor, n.m.]. Țesuturile din jur sînt fără modificări.

La 3 cm deasupra ei și la 2,5 cm în afara liniei mediane se găsește o altă plagă ovalar-neregulată, cu dimensiunile de 1,9/1,5 cm diametrul mare orientat transversal, acoperită cu crustă hematică groasă, de culoare roșie-închisă. Țesuturile din jur sînt fără modificări.

Ambele leziuni sînt ușor ombilicate.

La nivelul buzei superioare pe mucoasă, paracomisural stînga se găsește o echimoză roșie-violacee de 1/0,5 cm cu țesuturile moi ușor tumefiate.

Semne de tratament medical: nu se constată.

Semne diverse: Tegumentele feței, pavilioanele urechilor, mucoasa buzelor, unghiile de la nivelul degetelor mîinilor și picioarelor au o colorație violacee-albăstruie. Pe fondul lividităților cadaverice de la nivelul toracelui, se găsesc numeroase formațiuni de mărimea unor gămălii de ac pînă la aceea a boabelor de linte, de culoare violacee-neagră.

Gura este ușor deschisă, limba prolabează între arcadele dentare, din cavitatea bucală se prelinge o dîră de lichid gălbui, cu miros de alcool. În orificiile nazale, se găsesc dopuri de substanță gelatinoasă, de culoare galben-cenușie. Pupilele centrale sînt dilatate. Corneea opacifiată. Pe obrazul drept, începînd de la unghiul extern al orbitei pînă la nivelul lobului urechii se găsește o depresiune în formă de șanț, lată de 0,2 – 0,3 cm și adîncă de 0,3 – 0,4 cm fără modificări ale tegumentelor din jur.”

Să observăm înainte de toate că raportul omite în mod inexplicabil, inadmisibil pentru o expertiză medico-legală, exigența indispensabilă a stabilirii orei decesului. Cu un minim de căutare de informații pe Internet aflăm că lividitățile cadaverice instalate, insensibile la presiunea digitală, adică exact ca cele observate de medicii legiști, indică un deces de cel puțin 12 ore. Preda nu a putut deci să ajungă în ajun la reședința sa de la Palatul Mogoșoaia, la ora 22.30, și să coboare din camera sa ca să mai bea încă în restaurantul palatului între miezul nopții și 1.30, potrivit „declarațiilor” din dosarul de anchetă, invocate și în raportul medico-legal. Probabil că era mort tocmai în acel interval de timp, în jurul orelor 12 noaptea, în altă parte, într-un loc unde trupul, aruncat pe sol întins pe burtă, a rămas în această poziție ore în șir, întrucât lividitățile semnalate se situează pe părțile interioare ale brațelor, toracelui și coapselor – și nu pe fese și pe spate, așa cum ar fi fost cazul dacă ar fi murit așezat, cu capul sprijinit de spătarul patului, așa cum pretind anchetatorii că ar fi fost descoperit pe 16 mai spre orele 12.

Să observăm de asemenea că nu are loc niciun demers științific pentru identificarea medicală a naturii și cauzei rănilor, petelor și tumefacțiilor prezente la nivelul feței, precum și pe corp, niciun examen de laborator al lichidelor și substanțelor gelatinoase găsite în gură și în nări, și nici măcar o minimă analiză a sîngelui ce ar fi probat ”diagnosticul” medical de „*comă etilică*” – deopotrivă împărtășit, înainte chiar de orice expertiză, de legiști și de martori, sub expresia comună de „*stare avansată de ebrietate*” din secțiunea „mărturiilor”! Ori, toate aceste „*semne de violență*”, pe care experții legiști le constată *dar nu le explică*, deși ar fi putut și ar fi trebuit să o facă, nu cadrează nicidecum cu „*starea avansată de ebrietate*” a victimei, ce ar fi dus la o „*comă etilică*”... Cauza decesului e astfel dinainte stabilită, dar starea cadavrului nu o confirmă în nici un fel, indicînd dimpotrivă cu totul alte cauze.

Venind deci la cauza efectivă a decesului, concluziile raportului „medico-legal” nu pot fi calificate decît ca cel puțin contradictorii, dacă nu absolut imposibile. Le cităm pentru ilustrare:

„1. Moartea lui Marin Preda a fost violentă.

2. Ea s-a datorat asfixiei mecanice prin astuparea orificiilor respiratorii cu un corp moale, posibil lenjerie de pat, în condițiile unei come etilice. Coma apare obișnuit la o alcoolemie cuprinsă între 2,5‰ și 5‰ gr și se caracterizează prin: somn profund, anestezie, dispariția reflexelor, hipotermie.

Coma poate dura 8-12 ore și în lipsa unei intervenții adecvate poate duce la moarte, fie prin colaps, fie prin asfixie (aspirat de conținut

gastric, astuparea orificiilor respiratorii) din cauza dispariției reflexelor.

3. *Semnele de violență, descrise la autopsie, s-au putut produce prin lovire de corp dur și nu au un rol în producerea morții.*”

Cauza imediată a morții e datorată, după raportul medico-legal: „*asfixiei mecanice prin astuparea orificiilor respiratorii cu un corp moale, posibil lenjerie de pat*” – de ce nu o pernă ținută cu forța pe față... – „*în condițiile unei comei etilice*”. Să remarcăm deja că raportul nu ne indică procentul de alcoolemie al victimei, ci doar ne spune, ca într-un manual, în ce condiții intervine coma etilică și care sunt consecințele ei – nici acestea nefiind de altfel observate asupra victimei: este deci o pură invenție, fără nicio dovadă în constatările făcute asupra corpului. Codicilul „*în condițiile unei comei etilice*” are doar scopul de a „îndulci” scenariul sufocării voluntare a scriitorului de către mâini criminale, prin introducerea subreptice a posibilității de autosufocare, ca urmare a aspirării unor particule alimentare provenite din vomă („*aspirat de conținut gastric*”), un fenomen care poate apărea într-adevăr în cazul unei come etilice.

Dar, după cum a confirmat în 1998 profesorul dr. Vladimir Beliș, directorul Institutului Medico-legal din București, analizând raportul medico-legal pus la dispoziție de doamna Mariana Sipoș, pe de o parte, gradul de alcoolemie, chiar dacă ar fi fost „*între 2,5‰ și 5‰*”, n-ar fi dus neapărat la comă alcoolică, reacția depinzând de fiecare organism; pe de altă parte, nu s-au găsit particule alimentare în căile respiratorii (la nivelul traheei și bronhiilor). Nu are deci nici o justificare abjectul zvon vehiculat în presă după care Marin Preda s-ar fi „*înecat în propria vomă*”⁷⁰! De altfel, soția scriitorului, doamna Elena Preda, a relatat că ceea ce i s-a prezentat, după descoperirea cadavrului, ca urme de vărsături pe pat, i s-a părut, prin culoare, mai degrabă o pată de sânge închegat. În fine, dr. Vladimir Beliș remarcă pe bună dreptate că, dacă ar fi fost vorba de vomă, „*astuparea orificiilor respiratorii cu un corp moale*” nu s-ar fi putut produce accidental decât în cazul când scriitorul ar fi zăcut în pat culcat pe burtă, cu capul înfundat în pernă – ori el fusese găsit așezat, „*cu capul sprijinit pe tăblia și pilierul patului*”: dacă de asfixie mecanică e vorba, ea „*nu este accidentală*”. Tot dr. Beliș remarcă pe bună dreptate că „*un corp moale nu dă plăgi; un corp moale nu dă vînătăi, echimoze, cum s-a găsit la buză*”.

---

⁷⁰ Acest zvon calomnios s-a perpetuat mult timp după revoluție, fiind „consacrat” de criticul Alex. Ștefănescu (*România literară* nr. 25, din 24-30 iunie 1998), care-l prezenta ca un diagnostic medical stabil, fără a indica însă nicio sursă justificativă (*apud* Mariana Sipoș, *op. cit.* pp. 84-85).

Acum, uciderea scriitorului prin sufocarea cu „*un corp moale*”, cum ar fi o pernă de exemplu, ar fi probabilă dacă ar fi avut loc în camera scriitorului, după venirea acestuia, cum pare să dea de înțeles dr. Beliș. Dar starea lividităților cadaverice indică clar, cum am arătat mai sus, un deces anterior, survenit poate între miezul nopții și ora unu dimineața. Ori în acest caz, „*astuparea orificiilor respiratorii cu un corp moale*” s-ar putea explica tocmai prin acele „*dopuri de substanță gelatinoasă, de culoare galben-cenușie*” găsite „*în orificiile nazale*”. A fost această „*substanță gelatinoasă*”, intenționat *neanalizată* de legiști, „*corpul moale*” introdus din exterior, folosit deci ca armă a crimei, tocmai pentru a provoca sufocarea fatală? Dar, dacă așa s-au petrecut lucrurile, de ce s-a recurs la o metodă atât de laborioasă pentru a provoca moartea scriitorului? Fără îndoială, pentru că era cea mai convenabilă modalitate de a crea și acredita teza umilitoare a „*înecului în propria vomă*” – ocultând, în schimb, efectul fatal al violențelor.

S-a lansat (în special în familia scriitorului) și ipoteza otrăvirii, otrava fiind posibil amestecată cu alcoolul. Ideea a fost susținută în 2002 de medicul legist Șerban Milcoveanu (decedat în 2009 la 98 de ani), în special pe baza aspectului unghiilor ce „*au o colorație violacee-albăstruie*”, ceea ce ar indica intoxicația cu cianură de potasiu⁷¹; este poate un scenariu complementar.

Urmele unor vătămări corporale de directă și extremă violență rămân însă martorii inconfundabili ai voinței de omor ca și ai violenței ce s-a exercitat asupra persoanei scriitorului. Plăgile provocate la nivelul feței cu obiecte contondente au antrenat indiscutabil o abundentă sîngerare de vreme ce au putut fi acoperite de o „*crustă hematică groasă*”, cum o atestă raportul, și au antrenat probabil fracturi ce i-au deformat figura, creînd pe obrazul drept „*o depresiune în formă de șanț*”. Cît despre acele „*numeroase formațiuni de mărimea unor gămlii de ac pînă la aceea a boabelor de linte, de culoare violacee-neagră*”, constatate la nivelul bustului, ele par a indica folosirea unor instrumente de tortură (poate de tip „*taser*” provocînd șocuri electrice?).

În acest sens, un element absent din descrierea criminalistică se poate dovedi decisiv. Potrivit mărturiilor culese de doamna Mariana Sipoș în cartea amintită, soția scriitorului Ion Caraion, marele prieten al lui Marin Preda și model, într-un fel, al personajului său Victor Petrini din *Cel mai iubit dintre pămînteni*, a povestit că, după mărturia unuia dintre prietenii lor doctori, Marin Preda avea „*două lovituri în cap*” – pe care raportul medico-legal le-a ocultat cu desăvîrșire:

---

⁷¹ Articolul său, apărut în *Lumea Magazin* din septembrie 2002, nefiindu-mi accesibil, am luat cunoștință de teza formulată în el prin: [Lucian P.](#) în 2009 ; [Paul B. Bertalan](#) în 2011 ; [I. Chircu](#) în 2013 ; [Ion Coja](#) în septembrie 2020.

„Noi avem un prieten medic pe care Marin Preda îl cunoscuse la noi în casă. El, la rîndul lui, era bun prieten cu medicul legist care efectuase autopsia⁷². Și acesta l-a sfătuit să nu se mai amestece în lucrurile astea și să nu mai întrebe nimic. Și mai e ceva: după ce Ion a scris articolul "Cîteva detalii despre uciderea lui Marin Preda" a primit un telefon de la un medic care i-a spus că era de față la morgă și a văzut cum arăta Marin Preda cînd a fost adus acolo cu cele două lovituri din cap.”

Față cu mărturia plăgilor, atestate sau ocltate, devine evident că nu se poate în nici un caz admite, cum vrea să ne-o impună „raportul medico-legal” la sfîrșitul concluziilor, că:

„Semnele de violență, descrise la autopsie, s-au putut produce prin lovire de corp dur și nu au un rol în producerea morții” (s.n.).

Adică, scriitorul s-a rănit pînă la abundantă sîngerare în cel puțin două locuri pe față, lovindu-se singur în mod repetat... de sau cu un „corp dur”! După care s-a sufocat singur aplicîndu-și un... „corp moale”, pentru a-și provoca astfel o „asfixie mecanică” – asta, fiind el deja în... „comă etilică”!!! Ca să nu mai vorbim de enorma contradicție între „coma etilică” provocînd o „asfixie mecanică prin astuparea orificiilor respiratorii cu un corp moale”, și „moartea violentă” – afirmată totuși peremptoriu la începutul concluziilor... Oricît am încerca să credităm raționamentul experților legiști, „moartea violentă” recunoscută la punctul 1 nu poate totuși corespunde cu „coma etilică” dată drept cauză a morții la punctul 2, ci doar și exclusiv cu „semnele de violență” de la punctul 3, despre care ni se afirmă, împotriva bunului simț, că „nu au un rol în producerea morții”. Această ultimă frază concluzivă se vedește astfel o pură preteriție sau mai degrabă, ceea ce am numit noi o *compensație aleteică*: se spune că n-a fost așa pentru a lăsa să filtreze, cel puțin parțial sau deformat, ceea ce a fost de fapt.

Coroborate cu fotografia mortuară, puținele elemente prezente în acest raport, în special plăgile și tumefacțiunile de pe față, ciudatele „formațiuni (...) de culoare violacee-neagră” de pe corp, colorarea unghiilor, substanțele care i-au blocat nările sau i se scurgeau din gură, toate acestea trădează nu doar o „moarte violentă”, ci probabil rezultată din tortură.

Apogeul ororii este însă cînd întîlnim, în documentele exhumate de Mariana Sipoș, notele de instrucție ale anchetatorilor din primele două-trei zile de la asasinat, avînd ca obiectiv expres „poziționarea integrală

---

⁷² Această mărturie indică astfel că o autopsie a fost realmente efectuată dar că ea a fost total ocltată din motive lesne de înțeles. Invocînd, în concluzii, „semnele de violență, descrise la autopsie”, redactorii raportului medico-legal trădau dealtfel existența acestui raport de autopsie propriu-zis, neinclus în cel cunoscut nouă astăzi.

a filmelor de la cercetarea la fața locului”, pentru „identificarea de noi aspecte care să permită o interpretare obiectivă, în raport cu concluziile medico-legale, ale împrejurărilor producerii decesului”. Avînd în vedere conținutul raportului medico-legal descris mai sus, suntem îndreptățiți să credem că a fost vorba de a recomanda ajustarea acestuia („concluziile medico-legale”), astfel încît să permită o corespondență plauzibilă („o interpretare obiectivă”) între scenariul declarațiilor, în curs de constituire („împrejurările producerii decesului”), și realitatea filmată pe teren („cercetarea la fața locului”). Aceasta ar însemna că nu doar descoperirea cadavrului, ci și calvarul și uciderea scriitorului au fost poate filmate... În orice caz, astfel de „recomandări” arată fără umbră de îndoială că întregul dosar este construit artificial în scopul de a impune o anumită viziune asupra lucrurilor, de exemplu, „interpretînd” ca lividități anumite urme care ar fi putut indica lovituri, leziuni sau o hemoragie internă, ceea ce dovedește și acțiunea ocultă, dar directă, de influențare a medicilor legiști⁷³ (dovezile fiind desigur ascunse: nici un film nu a fost recuperat până în prezent).

Există aici un sentiment de *déjà vu*: să ne amintim de „zgârietura” lui Eminescu, care era de fapt o rană deschisă în craniul spart, cum o dovedea fragmentul de creier însîngerat adus de un necunoscut celor doi tineri medici, Alexandru Tălășescu și Gheorghe Marinescu (viitorul neurolog), și îndemnul ce li se dă de către reputatul Victor Babeș, să nu vorbească despre asta!...

Da, martorul corp, cel mai fidel și mai veridic... El este cel care demască și spulberă ca mincinoase declarațiile așa-zișilor martori din care se compun „anchetele” oficiale, ca și „rapoartele” de expertiză, și toate scenariile construite în jurul acestora de anchetatorii înșiși.

„Sensul” asasinatului

Strategia intimidării

Încercînd acum să descifrăm textul crimei, să-i dezvăluim sintaxa, să-i descriem stilul și să-i înțelegem sensul – sau scopul, dacă s-ar putea folosi un termen atît de raționalizant – remarcăm mai presus de toate că dosarul „declarațiilor”, tot acest amalgam de mini-scenarii confuze, parțiale, divergente, ca și „raportul medico-legal”, cu parțialele lui revelații și cu absurdele, prea evidentele lui contradicții, funcționează ca un vâl cu dublu efect: a acoperi, a ascunde și, în același timp, a da de

---

⁷³ O probă în acest sens este notița privind „discuțiile cu profesorul Terbancea”, unul din semnatarii raportului medico-legal, cu scopul de „a furniza datele provizorii cu privire la cauza și mecanismul de producere a morții, precum și a rezultatelor analizelor de laborator”: „colaboratorii” specialistului în această cercetare legistică erau... „Tov. col. Vasile și colectivul” (apud Mariana Sipoș, *op. cit.* p. 136).

înțeleș, furnizând indicii despre ceea ce s-a întâmplat cu adevărat. De ce ?

Creдем că această tactică, sau chiar strategie, răspunde unuia dintre „obiectivele” pe care puterea, în speță puterea totalitară, își propune să le realizeze: acela de a intimida. Ea dorește ca asasinatul să fie, tehnic vorbind, indetectabil ca atare (cel puțin, în măsura în care puterea este cea care deține și manipulează mijloacele tehnice de investigare, o contra-expertiză nefiind în principiu posibilă); dorește, cu alte cuvinte, ca asasinatul să poată fi, în ochii publicului, mascat în... accident, oricât de absurd (o sincopă pe fond de „maladie mentală” nedefinită medical și tratată prin intoxicație cu mercur, un tramvai asasin lovind pe neașteptate un tânăr „în stare avansată de ebrietate”, o „comă etilică” mortală cu „semne de violență” nemortale, etc.). Dar, pe de altă parte, ea aspiră (precum, se pare, orice criminal în serie, ca și orice terorist) la recunoaștere, dorind ca propria semnătură să fie, dacă nu clar afișată, cel puțin perceptibilă de toți, pentru că doar astfel își manifestă ea dominația asupra „supușilor”, doar astfel își face ea simțită gheara leului, sau mai degrabă a șacalului sau a hienei, amenințarea abia voalată, o amenințare de care toată lumea trebuie, simțind-o, să se teamă, dacă nu vrea să sfârșească precum „accidentatul”... Este o strategie de aservire, de punere sub placa de fier a fricii a unei întregi populații – pe scară largă, e modelul stalinist – sau a unei categorii de oameni – cu precădere, cei mai neconformiști, cei care gîndesc sau riscă să gîndească liber, cei care creează fără a-și asuma preocuparea de a place „Cezarului” sau „Jupiterului” epocii: scriitori, artiști, jurnaliști, savanți. Pe scurt, oameni ai condeiului (recte ai ordinatorului...) sau penelului. Oameni pentru care expresia adevărului contează mai mult decît viața.

Astfel, identitatea asasinilor trebuie să apară simultan, deși non-concomitent, ca evidentă, și ca tehnic indemonstrabilă. Sensul unui asasinat politic nelimitîndu-se la eliminarea unei persoane anume ci completîndu-se prin valoarea de avertisment pe care o vehiculează la adresa unui cît mai mare număr de indivizi aparținînd, mai mult sau mai puțin, aceleiași categorii socio-profesionale cu victima și prezentînd, în consecință, pentru sistemul totalitar comanditar al crimei, cam același grad de periculozitate. Eroarea acestei strategii constînd, bineînțeleș, în simplism, altfel spus, în candoarea cu care reduce ansamblul indivizilor la același numitor comun uman. Eroare perfect comprehensibilă la niște roboți pseudo-umani, incapabili să conceapă ceva altfel decît prin auto-proiecție, adică prin transferul propriilor funcții și disfuncții nu asupra unor persoane reale, ci doar asupra unor simulacre complet imaginare.

În regimurile în care violența acestei strategii este mai voalată, s-ar putea vorbi de ipocrizie, amintindu-ne adagiul moralistului:

“*L’hypocrisie est un hommage que le vice rend à la vertu*”, cum spunea La Rochefoucauld undeva în Maximele sale. Dar mă rog, *à l’impossible nul n’est tenu*, cu atât mai puțin cea mai proastă “inteligentă” de pe planetă, cum numea Culianu Securitatea română. În România nu există mască. Rictusul impertinent al ucigașului este clar vizibil, pentru că el profită de faptul că nu poate fi confruntat. Totuși, coruperea și subjugarea prin teroare nu se dovedesc pînă la urmă atât de productive, ba chiar dimpotrivă: istoria recentă a dovedit-o.

În spatele acestei strategii mai mult sau mai puțin intenționate, se află poate și un impuls mai obscur, mai puțin controlat, care îi face pe criminali să scape elemente de adevăr în textura minciunilor lor, producînd astfel un amestec de contradicții și absurdități suplimentare: acesta este un fenomen pe care l-aș numi **compensație aleteică**. Căci există în cel mai corupt individ, în cel mai cinic asasin, o structură profundă care cere cu disperare să fie văzută, să se facă vizibil prezentă, chiar fiind camuflată și supusă unui rol abject. Această nevoie structurală de adevăr de care ființa cît de cît umană încă nu se poate debarasa și care e astfel prezentă chiar și în cel mai împietrit criminal – s-ar putea oare să o numim în glumă „conștiință”? – îl face de pildă pe Richard al III-lea să-și facă celebra „mărturisire” (Shakespeare, act V, scena III, vv. 178-207).

Ura împotriva operei sau păcatul împotriva spiritului

Rămîne chestiunea mobilului, ce a făcut și ea să curgă multă cerneală. A ucide, a intimida, a subjugă, a teroriza și a face oamenii să se teamă – dar, din cauza a ce? Care este miza? Ce reprezintă persoana care constituie ținta asasinatului, pentru a se voi zdrobirea ei ca exemplu?

Pentru autorul acestor rînduri chestiunea e clară. Cauza asasinării lui Marin Preda e opera lui – începînd cu *Moromeții*, mai ales *Moromeții II*, trecînd prin *Intrusul* și *Viața ca o pradă*, pentru a culmina cu *Cel mai iubit dintre pămînteni*. O cauză literară deci, în acord cu această analiză literară a „textului” crimei, căci pînă și crimele celor mai oribili monștri nu sînt, în ultimă instanță, decît literatură, miraj al ororii, suferință nedespărțită de iluzie – doar transgresiunile spirituale, hybrisurile sublime ale cunoașterii putînd pretinde la adevărul existențial.

Ostilitatea împotriva lui Marin Preda se cocea demult în anumite țeste, poate mai acută decît aceea pe care aceiași i-o nutreau lui Paul Goma, alt “adorat” al securiștilor. Poate pentru că, paradoxal, fără a fi cotate ca “opozant”, Preda *reprezenta*, mai mult, *simboliza* opoziția la sistem, în mult mai mare măsură decît un Goma a cărui operă era axată pe descrierea unui univers carceral, cu care nu toți se simțeau în empatie, de care nu toți se simțeau, cum spun francezii, *concernés*. Ororile descrise de Goma vizau, cu extremă intensitate, o formă specială a inumanului, aparținînd unui soi de extraterestru pe care nu numai

regimul, ci și *establishment*-ul cultural românesc, amator de dulcea politică literară a “rezistenței prin cultură”, îl țineau cu grijă la distanță. Pe când Preda era un scriitor *dinăuntru*, respectat și iubit de marea majoritate a cititorilor, un autor cu care mulți se identifica, a cărui problematică le apărea cumva ca familiară. Dacă Paul Goma avea tonul revoltei și chiar al satirei, Marin Preda avea tonul unei comunicări nestingherite, fără poziții ideologice aparente și într-o măsură colectiv acceptabilă.

Ireductibilul, „marele singuratic” din interior, exprimând visceral în cărțile sale repulsia față de însăși posibilitatea de a se conforma zombiilor și manechinelor „erei ticăloșilor” (sintagma îi aparține), denunța! Deja în *Moromeții 2* și în *Intrusul*, recuperând și chiar depășind mizele *Străinului* camusian, iar acum în acest roman-frescă de o complexitate fără precedent, *Cel mai iubit dintre pământeni*, în care *totul era spus* nu de pe pozițiile „omului revoltat” ci de pe pozițiile omului “normal”, ce, pentru a rămâne om, nu putea alege altceva *decît* revolta! Singura crimă a lui Petrini – a lui Marin Preda însuși – aceasta e: de a nu fi acceptat să inceteze să mai fie o conștiință liberă!

Puteau, în aceste condiții, să-l “ierate” dezumanizații, alienații, damnații comuniști și securiști, care deodată, prin proza lui, *se vedeau* – ca într-o oglindă?! Să ne amintim finalul *Intrusului*:

„Adio băieți! Trăiți și munciți în noul vostru oraș pînă o să-i dați bătrînii care îi lipsesc și apoi morții care să asculte în tăcerea mormintelor lor viața urmașilor. Și creați-vă legendele care or să vă convină. Pe mine m-ați gonit și atît cît asta poate să vă mai pese, nu puteți avea iertarea mea. Sînteți flămînzi de viață, dar nu de fericire, și singura voastră șansă e că nu sînteți eterni și că alții mai buni, poate, vă vor lua locul. Nu sperați că vă vor menaja!...”

Rezultă dealtfel din documentele aflate în arhivele Securității și dezvăluite de doamna Mariana Sipoș, că scriitorul era supravegheat de foarte mult timp și că a intrat în vizorul poliției politice încă din 1952 – când nu publicase încă primul său roman, *Moromeții (I)*, acest straniu epos rural, vid de orice sentimentalism (al cărui personajul principal, Ilie Moromete, evocă, cum nu s-a observat pînă acum, pe eroul eponim Ilya Muromet al bîlinelor rusești). Preda publicase la data aceea doar nuvele, care aruncau o privire crudă asupra lumii țărănești, atît de îndepărtată de viziunea idilică așteptată. În special *Desfășurarea*, apărută în 1952, viza într-o manieră destul de echivocă, nu tocmai „pe linie”, colectivizarea țărănimii, subiect fierbinte la acea dată. Ori, o notă secretă a Securității atestă că scriitorul era, încă din acest an 1952, „supravegheat informativ, pentru a se strînge probe pentru a fi internat

în U.M.”⁷⁴ („unitate de muncă”, siglă desemnând probabil, la vremea respectivă, lagărul de muncă forțată la acel de tristă amintire canal Dunărea-Marea Neagră, gulag în aer liber pentru deținuții politici trimiși la „reeducare”).

Notele și rapoartele secrete ale Securității privind-l pe Marin Preda, și atestând o strânsă și permanentă supraveghere, se concentrează apoi în anul 1966, chiar în preajma apariției romanului care demască violența colectivizării, *Moromeții II*. Se recomandă, de către un ofițer de Securitate, instalarea la domiciliul scriitorului a unor microfoane de interceptare a conversațiilor („să se aprobe instalarea I.T.X. la domiciliul lui Marin Preda, scriitor”⁷⁵).

Apoi, în 1971 (perioada „tezelor din iulie”), după *Intrusul*, romanul care pune sub semnul întrebării sistemul comunist în ansamblu, dosarul de securitate al scriitorului atestă o adevărată punere în acuzație pentru „*atitudine ostilă și legături suspecte*” – un fel de a spune totul nespunând nimic – și pentru activitatea lui la Cartea Românească, al cărei director devenise cu doar un an în urmă, în speță, pentru publicarea de opere „*necorespunzătoare din punct de vedere politic*”:

*„Sunt lucrați prin dosar de urmărire numiții Preda Marin, director al editurii Cartea Românească și Gafița Mihai, redactor șef al aceleiași instituții, ambii fiind semnalati pe linie informativă cu atitudine ostilă și legături suspecte. De asemenea, prin funcțiile ce le dețin, facilitează publicarea unor lucrări necorespunzătoare din punct de vedere politic.”*⁷⁶

În același an, ca urmare a acestei „sentințe” oculte, a avut loc în cursul lunii noiembrie o spargere în toată regula la sediul editurii Cartea Românească, a cărei pregătire minuțioasă este bine documentată (și de tot comică, precum planurile unor spărgători de bancă la pensie dintr-un film american, ce se asigură de pildă, între altele, că orarele de prezență a paznicilor la fața locului nu interferează cu operația de „*pătrundere în obiectiv*”...). Plănuită și efectuată de agenți ai Securității, „*pătrunderea*” consta din sustragerea de manuscrise și documente din biroul scriitorului, „*ordinul de misiune*” stipulând, textual: „*identificarea, inventarierea și ridicarea manuscriselor, jurnalelor și documentelor oficiale provenite de la arhive naționale, precum și a altor materiale de interes operativ*”⁷⁷.

Faptul se repetă în chiar ziua morții scriitorului, când Securitatea a confiscat imediat toate manuscrisele găsite în camera lui la Palatul

---

⁷⁴ Apud Mariana Sipoș, *op. cit.*, pp. 144-154.

⁷⁵ Apud *ibidem*.

⁷⁶ Apud *ibidem*, pp. 143-144.

⁷⁷ Apud *ibidem*, pp. 138.

Mogoșoaia, precum și valiza cu manuscrise și documente pe care Marin Preda o încredințase cu un an înainte de moarte secretarei sale, la sediul editurii Cartea Românească, cu instrucțiuni să i-o predea fratelui său în cazul în care i s-ar întâmpla o nenorocire. Această nouă confiscare de documente nu dovedește însă că mobilul crimei ar fi fost, ca în filmele de spionaj, recuperarea prețiosului conținut al servietei cu pricina – conținând, în speță, pe lângă scrisori, jurnalul personal și manuscrise literare ale scriitorului însuși, și câteva manuscrise aparținând poetului Ion Caraion, potrivit mărturiei acestuia⁷⁸, precum și documente pe care și le procurase scriitorul în vederea unei continuări a romanului său *Delirul*, ce ar fi vizat în special epoca instalării regimului comunist în România. În orice caz, investigația d-nei Mariana Sipoș revelă, cum am arătat mai sus, că intruziuni ale serviciilor poliției secrete la sediul editurii conduse de Marin Preda, cu ridicarea forțată de manuscrise și documente, avuseseră deja loc cu mult înainte, deci dacă era vorba doar de acapararea acestora, Securitatea nu avea nevoie să-l ucidă pe proprietar!

Dacă manuscrisele lui Marin Preda au fost confiscate în același timp în care scriitorul era distrus ca persoană, faptul nu reprezintă decât încă un indiciu al urii viscerale a puterii față de cuvânt, dictînd voința crudă și brutală de a reduce la tăcere totul, omul și verbul său, în fiecare lucrare a sa, în fiecă petec de hîrtie. De a face să înceteze, să se usuce, să tacă, acest alt sânge: scrisul. E vorba la urma urmelor de regimuri muribunde, carii politice putrezite, străbătute de ciudata panică înaintea oricărui cuvânt de adevăr care le pulverizează schelele criminale construite din noapte și ceață. Procedeele anticipează un jaf asemănător, perpetrat 11 ani mai târziu: furtul dischetelor și computerului lui Ioan Petru Culianu, la domiciliul său din Chicago, care a precedat cu câteva zile asasinarea profesorului. Conținutul acestor suporturi nu conta, ceea ce conta era mesajul. Eliminarea obiectelor personale, suport al gândirii, al scrierii, este un act de „magie neagră” – precum distrugerea efigiei victimei – care vestește sau însoțește suprimarea fizică. La fel amenințările. Și Preda primise amenințări, după cum mărturisesc cei apropiați.

Cu puțin timp înainte de acest fatal 15 mai, conform mărturiei lui Cornel Popescu (redactor-șef al editurii Cartea Românească), scriitorul i-a primit în biroul său pe reprezentanți ai Procuraturii Municipiului

---

⁷⁸ E vorba de jurnalul său, utilizat ulterior de securiști, în campania de denigrare din revista *Săptămîna* a lui Eugen Barbu, ca “note informative” atribuite poetului, ca și de „o serie de materiale încredințate de mine lui Marin Preda, spre păstrare”, toate, „folosite nemernic – după ce am părăsit țara – în fel și chip, totdeauna tendențios, totdeauna falsificate, cu intenția de a transforma lumina zilei, evidența și istoria în contrariul acestora”, cum se exprimă Ion Caraion însuși, în *Ultima bolgie. Jurnal 3*, ed. Albatros, 1998 (apud Mariana Sipoș, *op. cit.* pp. 212-213).

București, în prezența soției sale, în legătură cu o plângere pe care tocmai o depusese pentru hărțuire, supraveghere și amenințări: o mașină roșie îi urmărea peste tot soția și copiii, primea telefoane anonime cu amenințări, jigniri și insulte. Îngrozit, Preda îi spusese adjunctului său: „*Monșer, îmi omoară copiii!*” Peste câteva zile ar fi primit asigurări: „*se rezolvă problema*”. S-a rezolvat, într-adevăr, peste alte două-trei zile, prin asasinarea reclamantului!...⁷⁹

În orice caz, starea de panică a scriitorului a persistat și după întrevvedere cu procuratura menționată mai sus. O atestă tânărul scriitor Radu F. Alexandru, căruia Preda i-ar fi spus la telefon, în chiar după-amiaza zilei de 15 mai, în preziua crimei: „*Copile, sunt un om terminat!*”⁸⁰

În fine, a fost martor al acestei stări de teroare a scriitorului și Ion Caraion, vechiul său prieten, căruia Preda îi telefonase panicat în chiar seara zilei de 15 mai în jurul orei 21 – fără îndoială, câteva minute înainte de a lua taxiul ca să meargă la Mogoșoaia (după „declarațiile” unor martori”), și deci câteva ore înaintea crimei. Departe de a se afla în vreo „*stare avansată de ebrietate*”, scriitorul se simțea sub o teribilă amenințare, de vreme ce a cerut prietenului Caraion să-l primească în acea noapte să doarmă la el (din păcate poetul se pregătea să se mute a doua zi și nu l-a putut găzdui)⁸¹. Evident, Preda se temea, pe bună dreptate, să nu fie ucis.

Internarea, supravegherea, confiscarea – un trinom vectorial definitiv pentru regimurile totalitare. Începând din 1952, anul apariției nuvelei *Desfășurarea*, când e amenințat cu lagărul de muncă forțată, continuând cu momentul cheie al apariției romanului *Moromeții II*, în 1966, când încep să-i fie interceptate convorbirile, intensificându-se brutal în 1971, după apariția *Intrusului*, când i se sparge biroul și i se confiscă manuscrisele, seria represiunii culminează în 1980 cu al patrulea și ultimul termen, ce desăvârșește opera de distrugere a omului din ura pentru opera sa: ***asasinarea***, la trei luni de la publicarea romanului *Cel mai iubit dintre pământeni*.

---

⁷⁹ *Apud* Mariana Sipoș, *op. cit.*, pp. 218-220.

⁸⁰ *Apud ibid.*, pp. 192-193.

⁸¹ Episodul e povestit de soția poetului, care scrie în concluzie, despre Ion Caraion: „*S-a simțit imediat vinovat, că dacă îl lăsa să vină nu s-ar mai fi întâmplat nimic. Moartea lui Marin i-a rămas pe conștiință pînă la sfîrșitul vieții, după cum a rămas cu convingerea că Marin a fost ucis*” (*apud ibid.*, pp. 216-217; textul Valentinei Caraion apare ca interviu, dat la Lausanne, 10 octombrie 1998). Dealtfel, faptul că scriitorul i-a cerut lui Caraion să-l găzduiască în acea noapte sugerează că avea nevoie de un refugiu, nevrînd să rămînă singur; ne putem îndoii deci că a comandat un taxi pentru Mogoșoaia, poate că a fost pur și simplu „ridicat” direct de la editură.

Căci ceea ce irită puterea totalitară și o împinge inevitabil la crimă este însăși ființa scriitorului, existența lui de conștiință liberă și, prin urmare, scrierile sale, expresia sa cea mai directă, ființa lui de cuvinte – și abia după aceea, eventualele lui acțiuni sau activități publice. Veritabilul factor de iritare pentru aceste “proaste inteligențe” e prezența, ireductibila prezență a conștiinței purtate de o persoană, nu doar prin ceea ce poate provoca în planul dezvăluirii, al demascării, ci mai adânc încă, prin *imputarea* pe care această simplă prezență o constituie pentru toți ticăloșii. Prin etalonul pe care îl aduce, etalon al propriei lor dezumanizări.

Astfel, valoarea de avertisment a crimei este confirmată doar de personalitatea și opera autorului acestui roman formidabil: *Cel mai iubit dintre pământeni*. Asasinarea sa a vizat însă și personajele sale – eroicul Ilie Moromete, utopicul și eternul intrus deziluzionat Călin Surupăceanu⁸² și, bineînțeles, Victor Petrini, al cărui model fusese poetul și scriitorul Ion Caraion⁸³. Acesta a fost el însuși subiectul unei „fatwa” urmată de o lungă campanie de denigrare și calomnie, înainte și după părăsirea țării în 1981, menită să-l frîngă definitiv (cu atingerea din păcate a rezultatului scontat, de vreme ce poetul a sfârșit prin a se sinucide, pe 21 iulie 1986, în exilul său la Lausanne).

Ion Caraion însuși a fost unul dintre cei care au refuzat să se scufunde în magma „erei ticăloșilor”. Astfel el scria, la câteva zile după asasinarea lui Marin Preda⁸⁴ :

„...el vroia să trăiască, dar nu oricum. Nu oricum. Nu ticălos. Nici josnic și fără luciditate. (...) Numai proștii pot să considere că a continua să nu-ți zdrobești și să nu-ți scoți la licitație conștiința, într-un secol ce și-a ucis-o pe a lui, înseamnă a fi naiv. (...) A nu supraviețui prin abjecție l-a preocupat pe Marin Preda și, cu sacrificiul propriei vieți, el a reușit-o.”

Odată cu Marin Preda a fost asasinată una dintre cele mai structurate și profund individuate forme ale conștiinței colective românești – sau, mai

---

⁸² Pentru etimologia numelui, probabil că nu ar trebui să apelăm la *sur* („gri”), ci la verbul *a surpa* cu varianta regională *a surupa* („a răsturna”, „a prăbuși”, „a distruge”), avînd o evidentă conotație politică. Nu doar „omul revoltat”, ci distrugătorul miturilor, cel care face să cadă toate măștile. Mai mult, prenumele personajului – Călin – își completează cumva semantica, prin referire la două poezii de Mihai Eminescu, *Călin, file din poveste* și *Călin nebunul*, prima, sugerînd dimensiunea utopică a eroului predian, a doua – latura sa destructurantă antisistem.

⁸³ Poetul, pus sub acuzație politică – deși fusese unul dintre cei mai fervenți scriitori antifasciști din România înainte și în timpul războiului – a fost închis de două ori, 1950-1955 și 1958-1964, efectuînd în total 11 ani de detenție, în închisorile de sinistră reputație Jilava, Gherla și Aiud, adevărate lagăre de exterminare, precum și la Canalul Dunăre-Marea Neagră, lagăr de muncă forțată, în minele de plumb etc.

⁸⁴ Ion Caraion, „Ultima convorbire”, în *România Liberă*, n ° 11059, luni 19 mai 1980.

patetic poate, dar atât de simplu, a fost asasinat moral însuși poporul român. A fost adică comis păcatul împotriva spiritului.

De fapt, care a fost cauza și, prin urmare, ținta supravegherii, reprimării și, în cele din urmă, a suprimării fizice a scriitorului? Conștiința liberă, necontaminată, reprezentată de un luptător al condeiului: cea care detestă, dintr-un instinct visceral, idioția turbată a abjecției totalitare. Controlul și suprimarea liberei conștiințe, aceasta este cauza finală comună crimelor de stat. Mai mult, statul, chiar dacă nu e în mod explicit totalitar – căci există o anumită doză de arbitrar în orice formă de putere politică, indiferent de etichetă – este principalul vector al corupției și al distrugerii conștiințelor. Să ne amintim iarăși adagiul lui Culiianu: „*nu există putere bună*”⁸⁵.

Chipul martirizat al lui Marin Preda, deformat ca de o fractură profundă ce i-ar fi înfundat jumătate din față, grosolan acoperit cu jumătate de centimetru de pudră roz, ce nu putea camufla pometul stâng umflat de lovituri (probabil cu un box american), nici buza superioară zdrobită în același mod, a făcut inutilă pentru mine orice lămurire ulterioară, ca și, cred, pentru pușinii „pelerini” care se învârtteau în jurul sicriului său deschis. Cum să ne îndoim, dealtfel, de crimă, având sub ochi trupul scriitorului în mod evident bătut până la moarte și apoi machiat chiar de asasini – chipul acela de dincolo de uman și tocmai de aceea, cu umanitatea adâncită, cu umanitatea mereu dincolo de puterea noastră de a o percepe – da, cum ne putem îndoii? ... Așa că zâmbesc strîmb, și simt că pe fața mea împietrită lacrimile nu curg, ci se coc ca niște abcese.

Post-scriptum macabru

Fotografia chipului lui Marin Preda, surprins așa cum a fost găsit pe 16 mai în camera sa la Mogoșoia, aflată de d-na Mariana Sipoș în arhivele conținând documentele anchetei și raportul medico-legal, nu e reprodușă în ediția a doua a cărții sale, singura ce mi-a fost accesibilă.

Ori *imaginea*, în acest bîlci al deșertăciunilor și al minciunilor sinistre, se vedește singurul martor integral veridic, pentru că *lasă să vorbească chiar victima*. Reproduc așadar această fotografie, după articolul lui Petru Luca, “[S-au împlinit 37 de ani de la moartea lui Marin Preda, dar condițiile în care marele scriitor și-a trăit ultimele clipe rămân sub semnul întrebării: "Moartea a fost violentă!"](#)”, publicat online pe 19 mai 2017.

---

⁸⁵ I. P. Couliano, *Éros et magie à la Renaissance. 1484*, Flammarion, Paris 1984, ch. *Éros et magie*, pp. 147-150.

I. P. Culianu – ultima victimă... (33 de ani de la moarte)

Profesorul I. P. Couliano (Ioan Petru Culianu, 1950-1991), istoric al religiilor și discipol al lui Mircea Eliade, emigrat din România în 1972 și stabilit la Chicago în 1986, a fost primul universitar asasinat pe teritoriul Statelor Unite⁸⁶.

„Mărturisirile” președintelui Iliescu sau un exercițiu de compensație aleteică

Avînd în vedere cadrul atentatului (perpetrat pe 21 mai 1991⁸⁷, în toaleta de la etajul 3 al clădirii Divinity School în Universitatea din Chicago, unde profesorul preda de cîțiva ani), și tehnica de ucidere (clasicul glonț în ceafă sau, ca să reluăm formula unuia dintre presupușii asasini, „un cartuș după ureche”), „hermeneutica” crimei – furnizată două săptămâni mai târziu, cu strălucirea celei mai pure abjecții, de însuși președintele României de-atunci, Ion Iliescu, în cadrul unei conferințe de presă televizate și radiodifuzate, susținută pe 7 iunie 1991 – indică clar un asasinat politic, cu tentă „satanistă”, vizînd degradarea, înjosirea victimei⁸⁸. Într-adevăr, Ion Iliescu afirma, cu agramatismele, minciunile și limba de lemn de rigoare în astfel de împrejurări, mai ales la un lider comunist și postcomunist⁸⁹:

*„Se fac multe speculații în legătură cu rezervele Statelor Unite sau ale altor state occidentale față de noi... Indiferent de greutățile prin care trecem în anumite momente ale istoriei, noi mergem ireversibil spre democrație, pentru că așa vrea poporul român, pentru că aceasta este opțiunea sa și nu pentru a fi pe placul altora. Dar în legătură cu aceasta sînt semnificative reflecțiile unui înalt demnitar american [?!], care a fost întrebare în legătură cu aceste lucruri, care referindu-se la așa numitele "servicii" pe care le fac României **unii dintre cetățenii săi care denigrează țara în afară** [s.n.], spunea că dintre toate cazurile de paranoia pe care le cunoaște, varianta românească i se pare cea mai gravă. Și, printre altele, se referea și la cazul Culianu, profesorul ucis la Chicago, fost colaborator al lui Mircea Eliade, despre care a zis că este un exemplu despre un astfel de comportament al unor cercuri românești din străinătate, inclusiv declarațiile fostului general Pacepa, că vede el mîna Securității în uciderea lui”.*

Nu știm – nu știm ce să admirăm mai întîi! Stilul “ireversibil”? Sau “coincidențele”? Desigur, întîi și întîi, *agramatismele!* Primul punct pe care am îndrăzni să-l supunem analizei e utilizarea

---

⁸⁶ Vezi studiul meu “Les sept transgressions de Ioan Petru Culianu. Fractals, destin et herméneutique religieuse”, în *Les cahiers «Psychanodia»*, N° 1, Mai 2011 (online <https://adshishma.net/Publications-Accueil.html>).

⁸⁷ Printr-o stranie coincidență, în aceeași zi în care era asasinat în India Rajiv Gandhi.

⁸⁸ Data, deja, nu era indiferentă. Asasinarea lui Culianu se „citește” ca o crimă rituală, 21 mai fiind ziua onomastică a mamei sale, Elena: «*The date of the crime was ritually significant: May 21 in the Orthodox Church is Saint Helen's and Constantine's Day, Culianu's mother's name day. (...) During Ioan's years of exile, his mail was routinely delayed and opened, but for nineteen years the card he had sent his mother on her name day always arrived promptly and unopened. (...) A murder site is a text, and Culianu's colleague Anthony Yu analyzed the bathroom locale of his close friend's murder. "It was ritually significant. It conveys symbolic and physical humiliation, stain, impurity, a most profane site to end a life... In fact, I've often wondered if it was a cult killing"*» (apud Ted Anton, *Eros, magic and the murder of Professor Culianu*, Northwestern University Press, Evanston, 1996, p. 250: prescurtat EMMPC). La aceasta trebuie să adăugăm remarca poetului și eseistului Andrei Codrescu: «*Such disinformation was a "trademark of Securitate", according to Andrei Codrescu. The humiliating manner of the murder, and the choice of a lesser known figure whose disappearance would confuse and demoralize opponents, was another trademark. Culianu's harassment, combined with the disinformation after the crime, at the very least merited government response*» (apud Ted Anton, *ibid.*, p. 276).

⁸⁹ Vezi articolul meu “Masca și mesajul. Bilanțul unei morți anunțate”, în *Totalitarisme et littérature (I). Écrits critiques et politiques (1980-2022)*, *Les Cahiers «Psychanodia»*, n° 3, Mai-Juin, 2022, pp. 106-118, precum și Dana Șișmanian, „Mesajul cu adrese multiple sau viclenia nebunului”, *ibidem*, pp. 86-93 (<https://adshishma.net/Publications-Accueil.html>).

pronomelui relativ: “care”... zice cu candoare președintele Iliescu – sau poate numai “înaltul demnitar american” mai sus citat: care “care”? Dacă e să ne ținem de litera textului – și cum am putea să ne îndepărtăm cu o iotă de la “linie”! – s-ar zice că “care” îl reia pe “aceste lucruri”. Ne permitem să reconstituim, astfel limpezită, “linia” gândirii prezidențiale: “aceste lucruri care referindu-se la așa numitele “servicii” pe care le fac României” etc. Așa e foarte clar! Ideea e profundă, “reflecțiile”... “semnificative”. Singura întrebare e ce facem cu “înaltul demnitar american”, redus de “întorsătura stilistică” a “docetismului prezidențial”, vrem să spunem a înaltei sale “doctoralități” – ptui drace! – adică a colosalei doctissime “docențe” a “geniei de la Cotroceni”... Dar să reluăm : “aceste lucruri” mai spune Președintele – “care” lucruri am voi să întrebăm, dacă exemplul precedent nu ne-ar intimida. Cum care? Acelea! “Serviciile”, frate! SRI carevasăzică, așa da, așa am înțeles! Deci, un “înalt demnitar american” întrebat fiind în legătură cu activitățile SRI-ului a spus că rău face că denigrează țara – n-o să mă învățați acuma cine ne sînt “cetățenii”! – dintre toate cazurile de paranoia pe care le cunoaște aceea a SRI-ului fiind cea mai gravă! Așa, da, e clar! Aferim, domnule “înalt demnitar” fie și “american”.

Din păcate – cu ce sfială ne apropiem de acest crud adevăr – “înaltul demnitar american” nu există⁹⁰; sau dacă da atunci trebuie căutat în altă parte (ceva ne spune c-ar putea fi vorba de astuțiosul domn Virgil Măgureanu ce, cam prin aceeași epocă, oferea FBI-ului “serviciile” sale întru rezolvarea “cazului Culianu”). După cum se vede nu “revendicarea crimei” lipsește, ba chiar, departe de a fi transmisă de vreun membru anonim al “organizației teroriste” implicate și încă în cine știe ce condiții obscure, avem aici de-a face cu o declarație nu se poate mai publică (o conferință de presă televizată și radiodifuzată) a însuși președintelui ei. Singura diferență privește “scenariul” : pretenția de a inventa “*declarațiile unui înalt demnitar american*” – de ce nu Președintele Statelor Unite! – în spatele și pe contul căruia securitatea să-și poată spune oful!

Luînd un aer indignat ca și cum s-ar apăra de acuzații false vizînd „*mîna Securității în uciderea lui*”, președintele ofuscat, de fapt, le confirmă. Este ceea ce am numit *compensația aleteică*. Mai mult decît atît, apărătorul mersului „*ireversibil spre democrație*” al poporului român afișează fără dubiu motivul crimei: „*denigrările din afară*”, adică criticile profesorului Culianu în presa din străinătate, ce vizau direct autoproclamata putere de Stat instalată în România după 22 decembrie 1989. Este vorba despre o serie de articole publicate de profesorul din Chicago, timp de aproape 18 luni, sub rubrica pe care a intitulat-o „*Scoptophilia*”, în ziarul newyorkez *Lumea Liberă românească*⁹¹, dintre care unul îl viza nominativ pe președintele Ion Iliescu, văzut drept moștenitorul direct al lui Nicolae Ceaușescu sau mai precis a ceaușismului.⁹²

Cît despre „*declarațiile fostului general Pacepa, că vede el mîna Securității în uciderea lui*”, într-adevăr, autorul *Orizonturilor roșii* declarase, într-o convorbire cu directorul ziarului *Lumea liberă românească* din New York:

---

⁹⁰ Cf. Ted Anton, „The Killing of Professor Culianu”, în *Lingua franca*, Chicago, sept.-oct. 1992, p. 33.

⁹¹ Pentru articolele politice publicate de Culianu după Revoluție, vezi *Lumea liberă românească*, săptămînal newyorkez, între 6 ianuarie și 22 decembrie 1990, la rubrica intitulată ad-hoc *Scoptophilia*, în care profesorul exersase un “voyeurisme” politico-cultural, foarte deranjant pentru cercurile politice românești postcomuniste, precum și, mai ales, pentru „cea mai proastă inteligență”, Securitatea. La aceasta se adaugă articole și interviuri apărute înainte și după această perioadă sau în cursul ei, în reviste ca *Il Popolo*, *Il Sole*, *Agora*, *Limite*, *Panorama*, *Mondoperaio*, *Meridian*. Toate acestea și altele, dintre care unele cu caracter, să-i zicem politico-literar (un fel de fabule negre) au fost reluate și, după caz, traduse în volumul *Păcatul împotriva spiritului*, ed. Nemira 1999. O mențiune specială, prin posibilul rol, fie și indirect, în precipitarea asasinării lui Culianu, dar și prin interesul lui intrinsec, se cuvine interviului cu I. P. Culianu realizat de Gabriela Adameșteanu: “Lumea est-europeană – o tragică pierdere de timp, de oameni, de energii”, în *Revista 22* din 5 aprilie 1991 (reprodus în *Păcatul împotriva spiritului*, pp. 38-55).

⁹² E vorba de articolul *Dialogul morților* (LLR din 30 iunie 1990, cu o urmare în nr. din 21 iulie), care pune în scenă cele două personaje ca fiind complice (reprodus integral în *Păcatul împotriva spiritului*, pp. 86-90).

„În nici un caz ipoteza uciderii de către Securitate nu trebuie ignorată, avându-se în vedere calibrul intelectual al atacurilor proferate de profesorul Culianu la adresa regimului neo-comunist de la București”⁹³.

Nu mai e însă nevoie să remarcăm că pretinsul „înalt demnitar american” – care ar fi tratat „cazul Culianu” ca fiind „variantea cea mai gravă (...) dintre toate cazurile de paranoia pe care le cunoaște” – nu poate fi decât un alter-ego mental al lui Ion Iliescu însuși.

„Jurnaliștii” și „ipotezele” lor insidioase

Dar era de ajuns? Se pare că nu, de vreme ce pe 13 iunie a aceluiași an, la abia o săptămână de la conferința de presă prezidențială, s-a dat la Radio București (pe canalul 1, în cadrul emisiunii „24 de ore”), o corespondență semnată de Mircea Podină sub titlul: *Noi revelații în cazul Culianu*. Este greu de închipuit un mai total amalgam între contaminarea tipologică a „textelor” asasinatului (propozițional, virtual, real) și pervertirea funcțiilor semiotice, tipică de altfel tehnicii de multiplicare a variantelor ce, destructurând lectura de suprafață prin bruiajul pistelor și întărind mesajul subiacent, își selectează cititorii ca ținte virtuale ale textului real al crimei⁹⁴.

Astfel, menționând așa-zise „surse ale emigrației române” – firește neindicate, având un caracter nebulos și inverificabil, ca și „înaltul demnitar american” iliescan – Mircea Podină enumeră trei cauze posibile ale asasinatului:

1. Cercetări pe care profesorul Culianu le-ar fi întreprins cu privire la organizațiile legionare secrete din Statele Unite, inclusiv cea numită „Fiii lui Avram Iancu”, ce a fi dus astfel la reacția violentă a organizațiilor respective împotriva sa;
2. Rolul pe care l-a jucat profesorul Culianu în organizarea vizitei Regelui Mihai I al României la Universitatea din Chicago, ideea fiind că „apropierea profesorului de fostul suveran și de familia acestuia a putut deranja” anumite cercuri politice, neprecizate;
3. Invocând „cel mai recent număr” al „ziarului Lumea Liberă Românească apărut la New York” (de acum încolo prescurtat LLR), menționat fără dată, în spiritul aceluiași vag referențial ca și celelalte „surse”, corespondentul ne dezvăluie (ne-am putea crede într-o rubrică mondenă) că „profesorul Culianu s-a logodit cu domnișoara Hillary Wiesner (...) cu care urma să se căsătorească în august”. Ne întrebăm ce legătură ar fi putut avea această căsătorie cu crima odioasă, pe care profesorul Anthony Yu o interpretase în sensul unei crime rituale. Gelozie? Ba nu! Iată motivul: „De dragul acestui mariaj, profesorul a consimțit să treacă la iudaism, ceea ce, apreciază publicația amintită [adică LLR, n.n.], ar fi putut însemna pentru criminal un paricid moral post-mortem împotriva părintelui spiritual (...) Mircea Eliade” (sic)⁹⁵.

Să examinăm puțin extraordinarele ipoteze explicative avansate de jurnalistul Radio București.

O afacere de religie?

Abordând mai întâi, a treia „ipoteză”, ne aflăm proiectați în galaxia celui mai pur antisemitism. În orice caz, este evident că avem de-a face aici cu o „ipoteză” bazată pe o alta și redusă, ca urmare, la mai nimic, dat fiind caracterul neverificabil al presupusei convertiri a lui Culianu la iudaism. E probabil vorba, mai degrabă, de o operațiune de intoxicație (de tip *fake news*) lansată de „semioticienii crimei”, care par să fi mizat pe subiacentul antisemitism și pe probabila dezinformare a unora dintre posibila cititori ai „textului” crimei. Intoxicarea constă aici nu doar în conținutul informației – menită să discrediteze victima în ochii anumitor cititori – ci și în „cadru de credibilitate” sau, dacă vreți, în sursa ei: atribuirea de către M. Podină ziarului LLR – periodicul newyorkez la care colaborase Culianu – a ideii că eventuala convertire la iudaism

⁹³ Citat în Cornel Dumitrescu, „Non-sensul unui asasinat odios”, *Lumea liberă*, nr. 139, 1 iunie 1991, p. 4.

⁹⁴ Pentru această tipologie a „textelor” asasinatului, vezi studiul nostru citat mai sus (la nota 1).

⁹⁵ *Apud* Dragomir Costineanu, „Misterele morții lui I.P. Culianu”, în *Lupta*, n° 211/7 octombrie, 1993.

„ar fi putut însemna pentru asasin [care anume? și de ce?] un paricid moral post-mortem împotriva părintelui spiritual (...) Mircea Eliade”, este, pur și simplu, un fals.

Detalii suplimentare, insidioase și defăimătoare dincolo de granițele obiectului:

„După asasinat, ea [Hillary Wiesner, logodnica profesorului] a luat trei geți din apartamentul domnului Culianu, al căror conținut nu este cunoscut. Totodată, este beneficiara unei polițe de asigurare de viață de la profesor, evaluată la 150.000 de dolari. Avea un cont comun cu el în valoare de 90.000 de dolari.”

Regăsim astfel o constantă în metoda semioticienilor crimei, anume de a se adăposti în spatele unor surse fictive – sau mai mult sau mai puțin abil falsificate – alese din presupusul „cîmp de credibilitate” al cititorilor pe de o parte, al victimei înseși pe de alta (un „înalt demnitar american”, un raport fictiv al poliției din Chicago, o informație cu conotație antisemită inventată și în mod fals atribuită ziarului LLR...). Este o tehnică care joacă pe dezinformare, combinând zvonuri insidios calomnioase – căci toate aceste manevre șerpuitoare subzistă doar prin ton – cu falsificarea pur și simplu, și mizînd pe presupusele prejudecăți și idiosincrazii ale cititorului, la care se apelează cu un aer cunoscător, aluziv, complice, ce șterge cumva eventualele îndoieli, perfect legitime altfel, privind fiabilitatea surselor. Rezultatul tuturor acestor luncușuri este un halou de josnicie care „agravează” presupusa „crimă” a convertirii profesorului la iudaism printr-o implicație crapuloasă vizînd-o pe partenera lui, îngroșîndu-se astfel și mai mult clișeul antisemit. Se voia oare sugerarea ideii că Hillary Wiesner ar fi fost implicată personal în asasinat? Oricît de absurdă – oricum, în momentul faptelor logodnica lui Culianu se afla, dacă îmi amintesc bine, în Anglia, la Cambridge – ideea a fost totuși schițată la un moment dat.

Dar obsesia „semioticienilor crimei” de a controla nu numai mesajul emis, ci mai presus de toate codul lui de lectură, ba chiar traiectoria interpretativă, pentru a influența nu doar percepția publicului ci și investigația însăși, își găsește culmea expresiei în oferta impertinentă de colaborare făcută FBI-ului de către Virgil Măgureanu, directorul de atunci al Serviciului Român de Informații (SRI), moștenitorul direct al Securității, ofertă care ascundea prost, sub ironia și aroganța de suprafață, îngrijorarea de fond cu privire la dezvoltările posibile ale anchetei⁹⁶.

„Fiii lui Avram Iancu”...

Să abordăm acum prima teză avansată de Mircea Podina la Radio București asupra cauzei asasinării lui Ioan Petru Culianu: cea privind „cercetările” presupus întreprinse de profesor asupra unor „organizații secrete ale legionarilor din Statele Unite” (?), care legionari deci, zgîndăriți, s-ar zice, de acest indiscret „interes”, ar fi reacționat în consecință... ucigîndu-l (!!):

„Din surse ale emigrației române [care surse?] – am aflat recent că, în ultima perioadă a vieții sale, Culianu s-a interesat în mod deosebit de o serie de organizații secrete ale legionarilor din Statele Unite, printre care cei ce se intitulează „Fiii lui Avram Iancu.”

Lucrul ar părea, cel puțin în aparență, ceva mai coerent. Problema e că „Fiii...” în cauză sunt doar măști pretins național-legionare ale prea comunistei Securități, create de aceasta tocmai pentru a-și camufla mai bine operațiunile criminale în străinătate, scopul fiind intimidarea, sau chiar suprimarea unor opozanți ai regimului din exilul românesc⁹⁷. Cît despre presupusele cercetări întreprinse de Culianu pe tema acestor „organizații secrete”, lucrurile sunt puțin mai complicate. Dacă, în ultima perioadă a vieții, profesorul Culianu ajunsese să fie preocupat de

⁹⁶ Vezi articolul meu susmenționat (la nota 4).

⁹⁷ «Securitate often invented fascist groups to threaten exiles, and German journalist Richard Wagner traced "the Sons of Avram Iancu" directly to it» (Ted Anton, EMMPC, p. 206). Numele organizației apăruse chiar înainte de Revoluție, ca nume de cod al securității înseși, în exercițiul tentativelor de intimidare a, să zicem, “exilaților-mai-jenanți”, ce primeau fie “scrisorele” de un anumit stil și purtînd această grațioasă semnătură, fie de-a dreptul casete cu un conținut analog (este cazul poetului Dan Constantinescu ce primind o asemenea casetă a folosit-o pentru a înregistra, neintimidat, muzică clasică!).

identitatea reală a blăniî verzi a lupului roșu, pricina nu era defel vreo “vinovată curiozitate” ce i-ar fi atras iritarea „Fiilor” – cum pare să sugereze cu extremă gingășie “corespondentul” de la Radio București – ci faptul că, *drept urmare a activității lui politice, jurnalistice și literare dirijate împotriva regimului neocomunist din România*, profesorul începuse să primească scrisori de amenințare cu moartea redactate în limba română și semnate când “Fiii lui Avram Iancu”, când “Vatra Românească”, în funcție de *dispozițiile* primite de expeditori⁹⁸.

Pentru a situa aceste amenințări în contextul epocii, trebuie amintit că instalarea la putere a neocomuniștilor (în frunte cu Ion Iliescu, autoproclamat „președinte”, și Petre Roman, ca „prim-ministru”) după răsturnarea clanului Ceaușescu în decembrie 1989, se caracterizează prin amalgamarea sistematică a symbolismului și retoricii comuniste cu echivalentele lor fasciste, prin crearea unor organizații de extremă-dreaptă neo-legionare – precum „Vatra Românească” și „Fiii lui Avram Iancu” – sau a unei formații politice ca Partidul Unirii Naționale Române (PUNR), ce s-a făcut remarcant prin suscitarea de conflicte inter-etnice – ca și prin folosirea „mineriadelor” ca metodă de represiune de masă⁹⁹. Dar susnumitele organizații urmau de fapt unei practici deja bine stabilite înainte de 1989, nefiind primele structuri teroriste fascizante create de Securitate împotriva emigrației românești, în special împotriva figurilor majore ale postului Radio Europa Liberă¹⁰⁰ între care Emil Georgescu, victima mai multor atentate, din ordinul direct al lui Nicolae Ceaușescu¹⁰¹. Dealtfel paralelismul celor două cazuri, Emil Georgescu și Culianu, atât la nivel „semiotic” cât și metodologic, este evident. Nu doar scenariile scrisorilor de amenințare trimise de o organizație fascizantă creată de Securitate pentru nevoile cauzei, urmate de asasinat – eșuat temporar în primul caz, reușit imediat în celălalt – corespund, dar aflăm în ambele cazuri același halou de excitație antisemită în jurul victimei.

De fapt, Culianu devenise ținta amenințărilor și atacurilor, atât prin telefon cât și în scris, încă din iunie 1990, în urma unui articol publicat în săptămânalul italian *Panorama*¹⁰². La 13 iunie al aceluiași an, Ion Iliescu lansând a treia și cu siguranță cea mai sângeroasă „mineriadă”, câteva zile mai târziu Culianu reacționa la atrocitățile comise de agenții Securității deghizați în „mineri” pentru nevoile cauzei, în serialul său jurnalistic „*Scoptophilia*”. Acesta a fost semnalul

---

⁹⁸ Cf. Ted Anton, *EMMPC (op. cit. nota 2)*, p. 194 ; vezi și G. Casadio, “Ioan Petru Couliano et la contradiction”, în *Ascension et hypostases initiatiques de l’âme. Mystique et eschatologie à travers les traditions religieuses*, Phös, 2006, pp. 33-34 (<https://adshishma.net/Publications-Accueil.html>).

⁹⁹ Vezi studiul meu citat mai sus (la nota 1), § 2.2.3.2.

¹⁰⁰ Noël Bernard, Mihail Cismărescu (alias Radu Gorun) și Vlad Georgescu au fost lichidați, pare-se, prin iradiere, fiind decedați în urma unor cancere fulgurante (cf. Ion Ion Mihai Pacepa, *Horizons rouges*, 1988).

¹⁰¹ « *Plusieurs lettres de menaces lui furent également envoyées, l’avertissant qu’il serait tué et sa maison incendiée s’il poursuivait ses activités au service de ses “patrons juifs”. Ces lettres semblaient émaner d’une aile terroriste de l’organisation fasciste en exil, la Garde de Fer, et étaient signées “Groupe V”. Bien entendu, le Groupe V avait été inventé de toutes pièces par le DIE (Département des Informations Externes n.n.). Pour le rendre plus crédible, des lettres similaires furent envoyées à d’autres roumains vivant à l’Ouest : Noël Bernard, ancien responsable du Département roumain de Radio Free Europe, très populaire en Roumanie grâce à sa critique acerbe du régime, Paul Goma et Virgil Tănase, deux dissidents très actifs installés en France, l’ancien roi Michel de Roumanie, exilé en Suisse, et le célèbre écrivain Eugène Ionesco, membre de l’Académie française. Une opération de chantage fut également tentée, visant à forcer Georgescu à démissionner “volontairement” de son poste en échange d’un visa de sortie pour sa vieille mère, qui vivait encore à Bucarest (...) Bucarest n’a jamais réussi à compromettre Emil Georgescu, qui a continué à diffuser ses féroces critiques de Ceaușescu. Le matin du 28 juillet 1981, Georgescu fut frappé de vingt-deux coups de couteau par deux trafiquants français alors qu’il quittait son domicile munichois. Le rapport annuel du ministère de l’Intérieur allemand présentant les actions les plus importantes du Bundesamt für Verfassungsschutz publié en 1983 précise : “La victime a pu être sauvée grâce à l’arrivée rapide des secours. Les malfaiteurs ont été arrêtés et condamnés à plusieurs années de prison. Ils ont obstinément refusé de révéler l’identité de ceux qui avaient commandité le meurtre. Après cette tentative malheureuse, il semble que d’autres agents de Roumanie aient été chargés de liquider l’émigré roumain une fois pour toutes” » (Ion Mihai Pacepa, *Horizons rouges*, 1988, p. 126).*

¹⁰² I.P. Culianu, “La realta? Sono due”, *Panorama*, 3 iunie 1990, p. 107.

unei intensificări remarcabile a „semioticii amenințării”, la care pozițiile sale anterioare îl expuseseră deja. De altfel „corespondenții” nu erau, așa cum s-ar fi putut aștepta și așa cum se întâmplase în cazul altor adversari vizați de Securitate, „profesori” sau „buni cetățeni” indignați, ci tocmai cele două organizații politico-teroriste: „Vatra Românească” și „Fiii lui Avram Iancu”. Dacă acum e aproape imposibil să cunoaștem conținutul exact al acestor scrisori, îl putem reconstitui, cel puțin parțial, după anumite declarații deosebit de agresive ale autorităților române ale vremii, ca și pe baza câtorva articole din „*Scoptophilia*” – în special „Patriot?” – care par să conțină replicile abia codificate ale lui Culianu însuși¹⁰³.

Din nefericire, profesorul nu a luat în serios amenințările primite, deși erau mai mult decât explicite imagistic și verbal (topoare, cuțite și picături de sânge asociate cu o retorică de trădare a patriei)¹⁰⁴, bravînd pericolul în loc de a avertiza pur și simplu poliția americană¹⁰⁵.

Vizita regelui Mihai la Chicago

Poate părea curios că am ales să abordăm abia la sfârșit cea de-a doua „ipoteză” a lui Mircea Podină privind cauzele asasinării lui Culianu. Motivul este foarte simplu: spre deosebire de celelalte două, triviale insinuări și bârfe cu conținut antisemit, aceasta conține un nucleu de tragic adevăr. Căci există elemente concrete care demonstrează că rolul jucat de profesorul Culianu în organizarea vizitei Regelui Mihai la Universitatea din Chicago deranjase foarte mult anumite cercuri politice, chiar dacă corespondentul de la Radio București are grijă să nu ne spună clar la care cercuri se referă: dar mai e nevoie de supoziții? Evident era vorba de însuși guvernul român neocomunist, condus de nimeni altul decât Ion Iliescu, mai mult decât probabil comanditarul asasinatului – mai ales dacă luăm în considerare conferința sa de presă din 7 iunie 1991, foarte agresivă și, prin norul agramatismelor, mai mult decât explicită, pe care am citat-o deja. Într-adevăr, președintele se temea ca de ciumă de întărirea prestigiului politic al fostului rege, ce fusese deja de două ori expulzat din ordinul său expres, în timpul vizitelor triumfale ale monarhului în România post-ceaușistă, în timp ce Iliescu însuși își trăgea „legitimitatea” de șef al statului din falsificări electorale și din tehnici de represiune, la limita genocidului, combinînd „mineriadele” cu atentatele teroriste¹⁰⁶.

Despre ce era vorba? Să aruncăm o privire mai atentă asupra câtorva fapte. Pe 2 aprilie, la prânz, Culianu i-a dezvăluit d-nei Frances Gamwell, soția fostului decan de la Divinity School, Chris Gamwell, că era urmărit. Unsprezece zile mai târziu, în noaptea de sâmbătă 13 aprilie, în timp ce participa la o strângere de fonduri pentru Regele Mihai, aflat în vizită la Universitatea din Chicago, Culianu a fost aproape agresat fizic de un necunoscut. Evenimentul a avut loc în holul

---

¹⁰³ Pentru mai multe detalii vezi studiul meu citat mai sus (la nota 1), § 2.2.3.3.

¹⁰⁴ Ted Anton precizează (cf. *op. cit.* la nota 2): « *When they [I.P. Culiano et Hillary Wiesner, n.n.] came back to Boston he found more letters forwarded by Lumea Liberă. He called his friend Dorin Tudoran. "The letters were similar to those I received," Tudoran said, "from a group claiming to be the Sons of Avram Iancu." Hatchets, large knives, and dripping blood decorated the page, which promised: "Our arms will hit those who accept wages to profane their nation, and we will put them to sleep in disgrace forever."* » (EMMPC, p. 206).

¹⁰⁵ Majoritatea scrisorilor de amenințare au fost distruse de Culianu însuși care, fie din dispreț, mai ales la început, fie din anxietate (progresiv), a refuzat constant să informeze poliția americană despre amenințările la care era supus, și asta în ciuda repetatelor sfaturi ale prietenilor. Cea mai bună definiție a acestei atitudini îi aparține logodnicei sale, Hillary Wiesner: « *He had the magician's logic (...). He thought: "If I ritualistically tear up and destroy these papers, the circumstances behind them will be desarmed"* » (apud Ted Anton, EMMPC, p. 206).

¹⁰⁶ Această istorie a „teroriștilor”, de cele mai multe ori *snipers* care trăgeau și dispăreau ca veniți de nicăieri, a obsedat mass-media românească pentru o lungă perioadă de timp, până când un program de pe postul ARTE, în Franța, a sfârșit prin a aduce perspective cu totul neașteptate asupra subiectului, implicînd, în mod curios, mai multe servicii secrete străine, occidentale dar și sovietice. Ori, dacă prezența acestora din urmă nu avea în sine nimic surprinzător, „mărturisirile”, uneori izbitoare în franchețea lor rece, ale primelor au fost derutante. Cît despre rolul jucat de falsificarea informatică în procesul electoral românesc, a se vedea articolul meu „Qui-pro-quo”, în *Les cahiers « Psychanodia »* n° 3, pp. 123-128 (<https://adshishma.net/Publications-Accueil.html>).

hotelului Drake din Chicago – după cum i-a povestit ceva mai târziu prietenului Moshe Idel, profesor la Universitatea Ebraică din Ierusalim. Individul, al cărui pardesiu prezenta o proeminență bizară, mascînd ceva ce semăna foarte mult cu o armă ascunsă, după toate probabilitățile, în buzunarul interior al vestonului, l-a împins la perete, în timp ce pronunța amenințări cu moartea. „*Mi-a spus că dacă mă dau cu Regele, mă vor ucide*”¹⁰⁷.

Sensul manevrei ne apare examinînd două puncte suplimentare din „scenariile” propuse de Mircea Podină, să le numerotăm 4 și 5, deși pasajul este, în realitate, destul de omogen:

„4. Să mai adăugăm că cercetările sînt într-adevăr mult îngreunate de zvonuri și acuzații nefondate, fapt care a determinat FBI-ul să antreneze în eforturile de soluționare a cazului și un agent vorbitor de română.”

Acum totul devine perfect clar. „Zvonurile și acuzațiile nefondate” care stînjeneau ancheta FBI-ului, făcînd ca „cercetările (să fie) mult îngreunate”, erau desigur, zvonuri și acuzații vizînd Securitatea, cea nevinovată, nedreptățită și persecutată de exilul românesc pasionat de bârfe absurde (chiar dacă trebuie totuși să considerăm conferința de presă a președintelui Iliescu ca o regretabilă gafă). În aceste condiții, „concluzia se impune”... de la sine:

5. În sfîrșit, concluzia care se impune în acest stadiu al cercetărilor, concluzie ce a fost confirmată în mod categoric de departamentul Poliției din Chicago, este aceea că nu poate fi vorba de nici un fel de implicație a serviciilor secrete române în acest nefericit caz.”¹⁰⁸.

„De unde provine această insistență obsedantă de a dezvinovăți Securitatea?” se întrebă, pe bună dreptate, în articolul său, d-l Dragomir Costineanu.

„Crima de lez-Eminescu »

Poate cel mai bun răspuns la această întrebare îl oferă un articol publicat pe 28 februarie 1992 în ziarul de extremă dreaptă *România Mare*, ce s-ar putea numi fără ezitare oficiosul Securității, dirijat sau mai degrabă fîhrerizat de vărul politic al lui Vladimir Jirinovski, un dublu românesc agravat al lui Jean Marie Le Pen: Corneliu Vadim Tudor, cel ce a inspirat probabil pe Nicolas Sarkozy în formula sa privind „curățarea” peisajului social-politic¹⁰⁹.

Articolul a apărut sub titlul, deja sugestiv prin ineptia lui criminală, „Crima de lez-Eminescu” și-l are ca probabil autor pe Corneliu Vadim Tudor însuși¹¹⁰. Această infamie reprezintă dealtfel cea mai consecventă și, cu siguranță, cea mai disperată încercare a Securității de a profana memoria lui Ioan Petru Culianu și, în același timp, de a recupera o semiotică a crimei pe care organizatorii ei o simțeau scăpîndu-le din mâini.

Dacă pînă aici ne-am ocupat de tehnici de dezinformare și intoxicare, destul de comune în fond, șocante mai ales prin implicarea, în apărarea „onoarei” unei poliții politice de mult compromise, a celor mai înalte autorități ale statului, în special a Președintele României, Ion Iliescu; și dacă prin corespondența sa radiofonică, Mircea Podină a reușit mai mult să confirme legitimele suspiciuni la adresa „organelor” decît să spele imaginea veșnic pătată a „celeia mai proaste

¹⁰⁷ „He told me if I got involved with the King, they'd kill me”: apud Ted Anton, *EMMPC* (cit. n. 2, pp. 232-233); vezi de asemenea studiul meu (cit. la nota 1), n. 105.

¹⁰⁸ Apud D. Costineanu (*art. cit.* cf. nota 10).

¹⁰⁹ Cei doi se „împrietenisă” pare-se cu ocazia unei vizite în România a președintelui francez. De semnalat totuși o diferență: dacă d-l Sarkozy plănuia să folosească Kärcher-ul împotriva a ceea ce el numea delicat „la racaille” de care intenționa să-i scape pe francezi, C.V.T., mult mai radical, amenința că va guverna, în cazul sosirii la putere, „cu mitraliera”. Kärcher, mitralieră: contrastul rămâne, totuși, izbitor (democrația obligă!...).

¹¹⁰ Semnatarul articolului este un anume Leonard Gavrilu, traducător al lui Freud în limba română. Chestionat de d-l Ted Anton în 1994 asupra acestui text, Leonard Gavrilu a negat a fi autorul lui (cf. *EMMPC*, pp. 265-266), deși trebuie să-și fi împrumutat, în condiții neclare, numele acestei ignominii.

inteligențe”, ca să folosească titlul unuia dintre articolele lui Culianu¹¹¹ – în articolul publicat de ziarul lui C. V. Tudor descoperim o formă deosebit de abjectă de „revendicare criminală”.

Într-adevăr, degenerarea semiotică, de altfel inevitabilă, a „textului crimei”, combinată cu pierderea progresivă a controlului mediatic asupra acestei foarte tenebroase afaceri, a împins Securitatea să meargă și mai departe. Cu acest text, sărim de la un discurs nu lipsit de agresivitate – dar care încearcă totuși să respecte cât de cât convențiile unui proces de comunicare și să păstreze, mai mult sau mai puțin, cadrul unei polemici politice, chiar dacă ignară, ridicolă și grotescă, construită din zvonuri calomnioase inventate de la zero și din afirmații bazate pe surse fictive – la o limbă de lemn agravată de un delir paranoic naționalist și thanato-scatologic în sensul literal al termenului.

Descoperim, cu acest articol, structura deliberat profanatoare a „textului crimei”, definită deja ca o posibilă „crimă rituală”, ce aruncă asupra victimei o murdărire simbolică, menită să o însoțească pe cea fizică. Este de fapt un transfer de la scatologia ritualizată a actului spre cea pseudo-judiciară a discursului, prin fantasmarea unui cod inexistent, grosolan inspirat din străvechiul *crimen laesae majestatis* și reprezentând, ca atare, un act incalificabil de sicofantism anticultural. Mai mult decât o transcriere lingvistică a faptei, mai mult decât o decodare și o glosare a crimei, este aici vorba de o *mărturisire* – din nou, compensația aleteică – dar și, într-un mod și mai decisiv, de o *apologie a crimei*: un fel de „linșaj sacru” asumat în numele națiunii. Să încercăm, decupând în această carcasă de cuvinte purulente, să descifrăm mesajul subtextual.

„...este imposibil să treci sub tăcere, dacă ești român, abominabila crimă comisă de pigmeul din Chicago (...) ÎMPOTRIVA CULTURII ROMÂNE (...)” [în majuscule în text].

Combinând ideea de crimă „culturală” cu o pretinsă “lezare a lui Eminescu”, acest discurs exortativ e menit să acționeze asupra cititorilor ca o *captatio benevolentiae* pentru crima reală, „materială”, perpetrată asupra profesorului Culianu, exploatând sugestia imbecilă a unei acțiuni justițiare. Cinism sau simplă stupiditate? Oricum, ideea unui asasinat ca “retribuție” a unei așa-zise “crime lez-Eminescu” este, înainte de toate, o indubitabilă mărturisire din partea Securității, ca „autor” ce nu doar își justifică ci se și împăunează cu propria crimă, de parcă „publicul” i-ar fi dator cu recunoștință pentru vajnica apărare a... „CULTURII ROMÂNE”!

Inepția e dublu criminală căci Mihai Eminescu, figură astrală a rebelului romantic, fusese și el, la vremea lui, asasinat – de forma monarhică a ceea ce urma să devină totalitarismul românesc modern¹¹². Eminescu, transformat în pretext pentru crimă: *există crimă lez-Eminescu mai gravă?*

Dacă revendicarea crimei, cu toate “mesajele” ei, se face în numele lui Eminescu – al unui Eminescu preschimbat într-un fel de “idol” calp al național-securismului, în “efigia” pe care crimainali și-o oferă în locul propriului lor chip – e pentru că în fond se operează o substituție: Securitatea punându-se pe sine în locul lui Eminescu și celebrându-și, ca atare, un satanic cult.

Sensul real, în acest caz, e altul, cu mult mai grav: acela de a introduce un *para-cod juridic* și, prin aceasta, un sistem de restricții, un orizont de tabuuri bazate pe *dreptul la crimă* al organizației represive. Subliniem: *pe dreptul nelimitat la crimă*.

---

¹¹¹ “Cea mai proastă inteligență”, articol în două părți apărut în *Lumea liberă românească*, n° 94, 21 juillet 1990 și n° 96, 28 juillet 1990 (reprodus în *Păcatul împotriva spiritului*, ed. Nemira, 1999, pp. 99-104). Pentru a înțelege mai bine spiritul acestui text, vom da un scurt citat, revelator: „Unul din nenumăratele – dar nu dintre cele mai puțin importante – motive pentru care azi România aspiră la un loc unic în întreaga lume este serviciul ei de Inteligență. Se poate afirma fără ezitare : România se află pe locul întâi în ce privește prostia Inteligenței sale” (*op.cit.* p. 99). Să ne mai mirăm că, atât de nemilos jignită, „inteligenta” în chestie a vrut să se răzbune... cu un glonț?!

¹¹² Vezi *Totalitarisme et littérature (II). Trois crimes d'État*, în *Les Cahiers « Psychanodia »* n° 4, iunie 2023 (<https://adshishma.net/Publications-Accueil.html>), precum și *La Lettre du PEN Club français n° 38*, pp. 8-20.

Este, prin urmare, absolut limpede că așa-zisa “crimă lez-Eminescu” cu Eminescu însuși n-are nimic a face, constituind, de fapt, piesa principală dintr-un sistem de “substituții axiologice”, cu caracter mult mai vast, prin care valorile culturale, religioase și istorice ale națiunii române devin *garantele dreptului Securității de a ucide* – chipurile pentru a le apăra, în realitate pentru a-și proteja *ea* interesele! – *garantele unui neo-necro-totalitarism!*

O altă pedală pe care apasă gros „autorul” scabrosului articol este diminuarea, umilirea, demolarea morală a „vinovatului”, menită nu doar să-l aducă la mai puțin decât zero în ochii „publicului” dar și să-l mărească pe „pedepsitor”, în rolul de apărător al națiunii... Dincolo de trivialitate, o adevărată *manie de a profana* se desfășoară fără limite, scopul fiind *pingărirea simbolică a victimei*, considerate ca exponent al unei clase sau categorii socio-profesionale și politice: *intelectualitatea* (să ne reamintim de sloganul celor aduși cu camioanele să „manifeste” împotriva „golanilor” din Piața Universității: „*Noi muncim, nu gândim!*”) Astfel, în această macabră scatologie rituală, ce îmbină cele mai grotești insulte cu un incontestabil impuls coprofagic, profesorul e numit „*pigmeul de la Chicago*”, „*pripășit în megapolisul gangsterilor*”, „*acest excrement peste care nu s-a tras destulă apă în Water Closetul letal pe care i l-a pregătit parcă destinul*” – culminând într-un portret de indecent, siderant cinism:

„un cercetător destul de obscur în istoriografie și istoria religiilor, fascinat de eros și magie în epoca Renașterii, precum și de peregrinările "afară din această lume", pe care acum, că a murit stînd pe un WC la Chicago, are, în sfârșit, ocazia să le facă, însoțit de Ghilgameș, Einstein sau orice alt tovarăș care îi împărtășește opiniile și gusturile”.

Se simte aici, tocmai în această bagatelizare joasă a valorii intelectuale a victimei (dacă nu și a lui Albert Einstein, „tovarăș”, nu-i așa, al „pigmeului” din Chicago), bovarismul securității, veleitatea ei *visată* fiind inteligența. Iată o situație tragică! A fi constrîns să combați acel straniu “ce” la care aspiri cel mai abitir, să iubești facultatea dar să-i detești pe deținătorii ei – nu înseamnă asta a fi victima dilematică a unui destin absurd?! Comunismul de modă veche adora doctoratele și decorațiile (fellow, honoris causa & co). Mai rafinat, neocomunismul sau comunismul de modă nouă aspiră la erudiție. Un Stat poate fi condus de un nebun – asta inspiră respect și e, în plus, flatant – dar nu, în niciun chip, de un imbecil, de un *imbecil oficial*, să ne înțelegem! Monștrii, da, dac’asa o cer interesele poporului, dar proști cu nici un preț! Dacă Profesorul Culianu ar fi recunoscut competențe excepționale Securității și nițicuș geniu prezidentului ei, ar fi trăit și ne-am fi bucurat să-l vedem și ministru! Vezi, însă, că Profesorul nu-l putea chema pe imbecil decât pre dulcele lui nume; și a murit.

Altminteri, în „rechizitoriul” la adresa lui Culianu – care demasca tocmai neo-naționalismul criminal, aceasta fiind de fapt cauza „ofensei”, mai degrabă de... lez-Securitate, pe care apărătoarea lui Eminescu și a... „CULTURII ROMÂNE” era gata de a o „pedepsi” prin crimă – percepem, inconfundabile, anumite toposuri paranoide ce ne apar ca binecunoscute. Astfel,

*„Culianu a visat, să ne vindece de patriotism, printr-o terapie de șoc, așa cum (...) s-au vindecat de multă vreme **anumiți dezertori**, precum și alții, neexilați încă, care, prin prezența aici, pângăresc pământul pe care se plimbă...”*

Recunoaștem cu ușurință în „*anumiți dezertori*” (adică emigranți...) pe acei „*cetățeni care denigrează țara în afară*”, precum și „*cercurile românești din străinătate*”, pe care le acuzase deja însuși președintele Ion Iliescu, în suscitata conferință de presă din 7 iunie 1991.

În fine, rechizitoriul triumfă generalizînd, s-ar zice, „crima de lez-Eminescu” (!) la întregul Occident, ce n-ar urmări decât subjugarea biete României (neo)comuniste – și aici limba de lemn direct moștenită de la stalinism devine de-a dreptul „putiniană” avant la lettre:

„Toți se consideră supușii privilegiați ai celor ce urmăresc să transforme România într-un fel de colonie divizată pentru a stabili mai bine controlul supramagnaților cărora li s-au vîndut”.

Utilizarea acestei „axiologii” naționaliste destul de isterice, ca semiotică a justificării crimei, pare să documenteze trecerea de la o ideologie totalitară neo-comunistă, la un soi de fundamentalism fascizant, expresie a unei dictaturi deosebit de vindicative a resentimentelor.

Alte fabule imaginate mai apoi pe seama lui Culianu au căzut la subnivelul senzaționalismului idiot de roman de gară, cultivînd parcă și mai frenetic calomnia și abjecția, menite să degradeze și să compromită pînă la ștergere portretul victimei¹¹³.

„Semiotica” crimei

Pe lângă faptul că era un strălucit istoric al religiilor și un formidabil jurnalist politic, așa cum s-a dovedit în seria sa de articole „*Scotophilia*”, Culianu a fost și un remarcabil prozator. Ori, această irupție a totalitarismului prin crimă într-o sferă care ar fi trebuit să-i rămână absolut inaccesibilă, cea a scriitorilor ca pneumatofori, s-a dovedit a fi cea mai brutală și mai șocantă prin incredibila ei ignominie, pe cît de sfruntată pe atît de înjositoare și vulgară. Totuși, nu era prima mea experiență pe care o puteam considera ca fiind personală și, din păcate, traumatizantă, privind asasinarea unui scriitor. Ci mai degrabă prima care, atît prin maturitatea pe care o dobîndisem, cît și prin cadrul circumstanțial vizibil mai flexibil – mă găseam, de data aceasta, în Franța unde emigrasem în cele din urmă, și nu în România abia post-comunistă (deși, cazul lui Culianu a dovedit-o pe deplin, exilul nu protejează cu adevărat de anumite riscuri) – mi-a deschis posibilitatea de a reacționa, și de a reacționa analitic.

Într-adevăr, indignarea nu valorează prea mult fără o reală maturizare a înțelegerii, a capacității de a transforma simplul strigăt în elucidare a motivațiilor subiacente și a metodelor imbricate ce stau la baza crimelor de stat: fără o astfel de analitică, sofismele „semioticii crimei” pot lesne induce în eroare. Căci, la urma urmelor, totul este o bătălie de imagini în versiunea actuală a acestei lumi, fie că e vorba de asasinate sau de războaie, poate în ce privește războaiele cu atît mai mult, într-atît bombardamentele propagandei și info-propagandei sînt simultane, dacă nu chiar concomitente, cu propaganda ucigătoare a bombelor reale. Oh! Nu am nicio îndoială, vom ajunge să contemplăm Apocalipsa la televizor pînă în ultima secundă!... Pentru a trece apoi la marele show de tele-realitate eshatologică, oricare va fi forma ei...

---

¹¹³ Astfel, multiplicîndu-se scenariile crimei, sîntem invitați să considerăm că responsabili de asasinarea lui Culianu ar fi fost... un cartel de droguri din Medellin (Columbia), KGB-ul, Mossad-ul, franc-masoneria, și chiar FMI-ul sau Banca Mondială (!). Printre principalele surse ale „noului val” de ineptii privind cauzele, comanditarii și executanții asasinatului se aflau: Ion Coja, notoriu informator al Securității, „mentorul” și „ideologul” organizației de extremă dreaptă „Vatra Românească”, autor al unui volum intitulat *Marele Manipulator și asasinarea lui Culianu, Ceaușescu și Iorga* (sic! ce caută aici Ceaușescu, precum tîlharul între doi Isuși...), ed. Miracol, 1999; și Ion Crețu, într-un articol din *Cuvîntul* din 20 aprilie 1997. Acești autori au în comun ideea extraordinară după care Culianu ar fi fost de fapt... informator al Securității (!), și că moartea i s-ar fi tras fie de la neîmplinirea vreunei misiuni (o sancțiune deci binemeritată administrată de „tovarăși”!), fie din obscure depresii ce l-ar fi împins la sinucidere (e cît se poate de normal, nu-i așa, că te sinucizi împușcîndu-te singur în ceață!...) Pentru detalii vezi articolul lui D. R. Popa: „Marea aiureală: asasinarea bunului simț și triumful diversiunii”, în *Luceafărul* n° 8 (398), 3 martie 1999, ca și nota 147 în studiul meu citat mai sus (la nota 1).

Tabla de materii

MIHAI EMINESCU. O CRIMĂ PEA ÎNDELUNG OCULTATĂ.....	7
POETUL NAȚIONAL – ASASINAT	7
ISTORIA UNEI FALSE AFACERI DE STAT	13
<i>Îndepărtarea din viața publică și ostracizarea</i>	13
<i>Ultimul articol al unui condamnat la moarte</i>	16
<i>Poetul și Statul : « nu există putere bună »</i>	20
POST-SCRIPTUM FUNERAR	23
NICOLAE LABIȘ – ALBATROSUL UCIS	25
OMORÎT DE UN TRAMVAI ?	25
<i>Preliminariile crimei</i>	25
<i>Un „accident” bine orchestrat</i>	28
<i>Teleologia crimei</i>	30
POST-SCRIPTUM TRAGIC.....	32
MARIN PEDA – CEL MAI URÎT DINTRE SCRITORII	33
O MĂRTURIE PERSONALĂ.....	33
<i>Relatarea unui martor discret</i>	33
<i>Mărturia indiscretă a corpului</i>	36
„DOSARUL MARIN PEDA”	40
„Declarațiile martorilor”	41
„Raportul medico-legal”	44
„SENSUL” ASASINATULUI.....	51
<i>Strategia intimidării</i>	51
<i>Ura împotriva operei sau păcatul împotriva spiritului</i>	53
POST-SCRIPTUM MACABRU	59
I. P. CULIANU – ULTIMA VICTIMĂ... (33 DE ANI DE LA MOARTE)	61
„MĂRTURISIRILE” PREȘEDINTELUI ÎLIESCU SAU UN EXERCİTIU DE COMPENSAȚIE ALETEICĂ	61
„JURNALIȘTII” ȘI „IPOTEZELE” LOR INSIDIOASE	63
<i>O afacere de religie?</i>	63
„Fiii lui Avram Iancu”	64
<i>Vizita regelui Mihai la Chicago</i>	66
„Crima de lez-Eminescu ».....	67
„SEMIOTICA” CRIMEI.....	70
TABLA DE MATERII.....	71